

Magyar

I R O D A L M I
R I T K A S Á G O K

Szerkeszti Vajthó László

36.

SOPRON
A RÉGI MAGYAR
IRODALOMBAN

A Magyar Irodalmi Ritkaságok eddig megjelent számai:

1. **Bessenyei György: A törvénynek útja. Tudós társaság.** (A budapesti Berzsényi Dániel-reálgimnázium 1929—30. évi VIII. osztálya.) Ára 1.— P.
2. **Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai.** (A budapesti Berzsényi Dániel-reálgimnázium 1930—31. évi VIII. osztálya.) Ára 2.— P.
3. **Benyák Bernát: Joas. Piarista iskoladráma, 1770.** (Budapesti kegyestanítórendi kath. gimnázium. Dr. Perényi József tanár.) Ára 1-50 P.
4. **Bessenyei György: Egy magyar társaság iránt való Jámbor Szándék.** Bécs, 1790. (Budapesti Verbőczy István-reálgimnázium. Dr. Várady Zoltán tanár.) Ára —80 P.
5. **Károlyi Gáspár: Két könyv...** Debrecen, 1563. (Budapesti Év. Leánykollégium. Jablonowsky Piroska tanár.) Ára 1-50 P.
6. **Szemelvények Temesvári Pelbárt műveiből.** (Budapesti ciszterci-rendi Szent Imre-gimnázium. Dr. Brisis Frigyes tanár.) Ára 2.— P.
7. **Péterfy Jenő zenekritikái.** (A budapesti Berzsényi Dániel-reálgimnázium 1930—31. évi VIII. osztálya.) Ára 1-50 P.
8. **Édes Gergely: Eredeti oktató mesék.** (A debreceni ref. kollégium gimnáziumának 1931—32. évi VIII. A. osztálya. Dr. Zsigmond Ferenc egyetemi rk. tanár.) Ára 1.— P.
9. **Dugonics András Magyar példabeszédek és jeles közmondások c. gyűjteményéből.** (Szabó Béla polg. isk. igazgató.) Ára 1.— P.
10. **Kazinczy világa.** (Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. Dr. Vajthó László tanár.) Ára 3.— P.
11. **Szent Erzsébet legendája. Szent Elek legendája. Halál Himnusza.** (A Ciszterci Rend bajai III. Béla-reálgimnáziuma. Dr. Tordai Ányos igazgató.) Ára 1.— P.
12. **Síralmas panasz.** (Budapesti Zrínyi Miklós-reálgimnázium. Dr. Ollé István tanár.) Ára 1-50 P.
13. **Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai.** Második sorozat. (A debreceni fiú felső kereskedelmi iskola önképzőköre. Dr. Juhász Géza tanár.) Ára 1-50 P.
14. **Vedres István: A Tiszát a Dunával öszvekapcsoló új hajókázható csatorna.** 1805. (Budapest-Székesfővárosi „Gróf Széchenyi István” felső kereskedelmi iskola. Dr. Farkas László tanár.) Ára 1-50 P.

M. irod. O. 12311/36.

MAGYAR IRODALMI RITKASÁGOK
SZERKESZTI VAJTHÓ LÁSZLÓ

XXXVI. SZÁM.

SOPRON A RÉGI MAGYAR IRODALOMBAN

Kiadta és sajtó alá rendezte

DR. VITÉZ HÁZI JENŐ

városi főlevéltáros

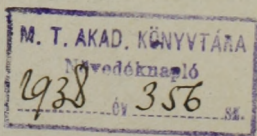
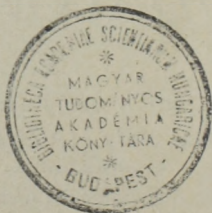
Dr. Augusztinovicz Elemér tanár
és a soproni áll. Széchenyi István gimn.
VI. o. tanulóinak közreműködésével

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEM NYOMDA

MERGITUR, NON SUBMERGITUR.

Dr. Lackner Kristóf polgármester
felirata a régi soproni városházán.

ELŐSZÓ.

Szeged város példája állott szemünk előtt, amikor vállalkoztunk arra, hogy Sopron városával kapcsolatban álló írók gazdag magyar nyelvű alkotásaiból szemelvényeket nyújtsunk.

Sopron neve a köztudatban a népszavazás óta vált ismeretessé, azt közvetlen megelőzőleg vajmi keveset lehetett róla hallani nemcsak irodalmi vonatkozásban, hanem egyéb téren is. Az volt felőle a felületes hiedelem, hogy német város, hova a magyar szellem legfeljebb vendégszerepelni jár. Ezzel szemben az igazság az, hogy bár a város lakossága a XIV. század közepe óta többségében német anyanyelvű volt a legújabb időkig, azért a magyar nyelv és irodalom mindig otthonos ez ősrégi, még a kelták által építeni elkezdett városfalak között. És ez érthető is. Sopron lakossága ugyanis többnyire németlakta vidékekről történő bevándorlás által gyarapodott a multban. Sohasem vagyonos németek költöztek Sopronba, akik pénzüket itt akarták nyugodtan elkölteni, hanem ellenkezőleg, olyan szegény sorsban élő, de becsületes német földművesek, iparosok és kereskedők, akik Sopronban remélték a szerencsájukat megalapozni. Ezek hosszú évekig keményen dolgoztak, hogy először a mindennapi kenyerüket biztosítsák, azután pedig, hogy vagyont gyűjtsenek. Amíg a kenyérgondokkal viaskodtak, nem jutott idejük arra, hogy az irodalmi alkotásokban gyönyörködjenek, mihelyt pedig meggazdagodtak, ha a szülők nem is, de a fiaik

és az unokáik már a magyar szellem hatása alá kerültek és így történt, hogy a nyelvében német polgárság szívében éppen olyan magyar volt, mint akárcsak a született magyar. A magyar hazához való hűséges ragaszkodás Sopron sok évszázados történetének legjellemzőbb tulajdonsága. Ezt a hűséget Sopron mindig tettekkel bizonyította be.

Amilyen szívesen rendeztük annak idején Jókai Mór emlékére sajtó alá a soproni XVI. századi magyarnyelvű leveleket, éppen olyan szívesen foglalkoztunk most e kis munka összeállításával, melynek hiányait magunk érezzük a legjobban, de talán azt a célt, mit kitűztünk, hogy Sopront a régi magyar irodalomban bemutatassuk, remélhetőleg így is elértük. Hisszük, hogy a kis „adattár“ könyvünk végén is munkánk értékének növelését szolgálja.

Könyvünk összeállításában a soproni állami Széchenyi István-gimnázium ifjúságán kívül többen segítettek tanácsaikkal és felvilágosításaikkal, de névszerint is meg kell említenem *Németh Sámuel* urat, a soproni ev. líceum igazgatóját, ki az intézete gazdag könyvtárát mindenkor a legnagyobb előzékenységgel bocsátotta rendelkezésemre és *Dr. Ányos Lajos* urat, az Országos Levéltár főlevéltárnokát, ki az Adattár latinnyelvű leveleit olvasta velem össze.

Szeretném, ha könyvünk a Magyar Irodalmi Ritkaságok sorozatában méltó helyet foglalhatna el és Sopron város iránti megbecsülést fokozni tudná!

Sopron, 1937. évi február havában.

Dr. Vitéz Házi Jenő.

SZEMELVÉNYEK A SOPRONI SZÓJEGYZÉK-TÖREDÉKBŐL.

A XV. század első évtizedeiből.

(1a. 1.) Sequuntur nomina regum principum. ||

(1b. 1.) Rex — *keral*

regulus — *kif keral*

regalis — *ke(r)aly*

regalitas — *kiral sag*

regina — *keral ne aſon* ||

Cesar — *caſar*

in perator — *idem*

in peratrix — *caſar ne aſſon*

palatinus — *nodo(r) ſpan* ||

palatinatus — *nodo(r) ſpan ſag*

banus — *ban*

Banatus — *ban ſag*

baniffa — *ban ne aſſon*

dux — *he(r)cheg* ||

ducatus — *he(r)cheg ſeg*

Iudex — *biro*

iudicatus — *biro ſag*

iudicium — *itelek(!)*

vayuoda — *vayda* ||

vayuodatus — *vayda ſag*

Comes — *eſpan*

comatus (!) — *eſpan ſag*

comitiffa — *iſpan ne aſſon* ||

Castellanus — *po(r)cholab*

archiepiscopus — *herſeg (!)*

episcopus — *pispek*
 prepositus — *p(re)post*
 Eremita — *reme-||te*
 vicarius — *remethe (!)*
 prior — *barath feyelmec (!)*
 munialis — *apach (!)*
 Benege (!) — *foft-(ra) (!) ||*
 nobilis — *nemes*
 ignobilis — *porembor*
 vilicus — *folnag*
 villa — *falv*
 villanus — *falus ||*
 vrbs — *varas*
 ciuis — *varas biro (!)*
 Ciuitas — *varas*
 iuratus — *espulgar*
 Sequester — *tur wenerte (!) effes*
 predium — *lok ||*
 pristaldus — *po(r)osto*
 preco — *be(r)ten*
 suburbanus — *varalat valo varas*

Secuntur nomina diuerforum generum. ||

Ungarus — *magar*
 vngaria — *magar o(r)sag*
 Grecus — *gereg*
 grecia — *o(r)saga*
 saxo — *safu*
 saxoniam — *o(r)saga ||*
 lombardus — *lu(m)bard (!)*
 lombardia — *o(r)saga*
 Galicus — *olas*
 galicia — *or(f)aga (!) ||*

A SOPRONI VIRÁGÉNEK.

1490 tájáról.

Wýrag th[u]dýad, theuled el kel mennem,
Es the ýrethed kel gýazba ewlteznem.

SZEREMLYÉNI MIHÁLY.

1544.

EGYIPTOMBÉLI KIJÖVÉSÉRŐL ÍZRAELNEK.

(Mózes II. k.)

Laknak vala régente Egyiptomban,
Zsidó népek oly nagy bátorságban,
Vélek vala Isten hatalmasságban,
És kihozá őket nagy kazdagságban.

Az fő népek egy tanácsot tartának,
Az királyhoz fejenkint indulának,
Király előtt az zsidókra állának,
Hogy az zsidók igen szaporodnának.

Végezé ezt király az nagy urakkal,
Hogy sok munkát tétetne az zsidókkal,
Meszet, téglát kevertet az ifjakkal,
Megbúsítá nagy sok ostor adókkal.

De királytul lön ily nagy kegyetlenség,
Kit kedvele Egyiptomban az község,
Hogy az zsidó nép ne szaporodhassék,
Minden fiú magzat vízbe vettessék.

Az szolgálat közöttök elkezdeték,
Semmiben az vénség nem tisztelteték,
Palléroktul gyakran megveretteté,
És ravással igen kesergetteté.

Sírván kiáltának az úristenhöz,
 Hogy tekintene az zsidó népekhöz :
 Bizodalmunk az te igéretedhez,
 És Ábrahám atyánknak beszédéhez !

Jákób patriarcha mikor meghalna,
 Tizenkét fiainak profétála :
 Négyszáz harmincz esztendő mikor volna,
 Izráelnek népe ottan indulna.

Oly igen ők számlálják az esztendőt,
 Mert nagy szívek szerint várják az időt,
 Félik Farahót, mint erős menydörgőt,
 De reménlik végre megfizetendőt.

Nagy böles támada király udvarában,
 Kinek mássa nem vala Egyiptomban,
 Túdós vala az égnek forgásában,
 Ezt jelenté egy jövőmondásban.

Sidó néptül egy kis gyermek születik,
 Hogy ki miatt az király megöletik,
 Minden kazdagságától megfosztatik,
 Országában nagy pusztaság adatik.

Az gyermek csak ottan hamar születék,
 Lévi nemzetségéből adattaték,
 Három egész holnapig titkoltaték,
 Egy szatyorban az vízre kivetteté.

Lőn jó kedve az király leányának,
 Az leányok mind utánna valának,
 Az víz mellé mikoron ők jutának,
 Egy kis gyermek sírást ők meghallának.

Vesztégségben¹ lőn az király leánya,
 Ám utánna egy szolgáló leánya,
 Ez is vala az gyermeknek rokona,
 Kezde király leányának szólnia :

---

¹ a. m. hallgatásban.

„Asszonyom az zsidók ezt elvetették !
 Igen hamar gyermek előhozaték
 Leányoknak ezen öröm adaték,
 Az gyermeket Moizesnek nevezék.

Tisztes gyermeknek Moizes láttaték,
 Az szolgáló leány hamar küldeték,
 És egy dajka nékie keresteték,
 Titkon édes anyja néki hivaték.

Oly erősen szerződik ott az asszony,
 Mert nem hiszi, hogy fiához juthasson,
 Bátorsága vagyon az bízattáson,
 Örül vala az gyermek-ajánláson.

Rövid időn gyermek felnevekedék,
 Király leányának ottan adaték,
 Az leánytól fiúvá fogadtaték,
 És királytól igen megkedvelték.

Egyszer Moizes zsidókat tekinté,
 Hát egy pogán egy zsidót vér, megérté ;
 Igen hamar az zsidóról leveté,
 Ám megölé, az testet elrekkenté.

Moizes másod nap ott kinéz vala,
 Két zsidó közt háborúság indúla,
 Hamar Moizes közikbe ment vala,
 És mindazkettőt megfedette vala.

Lőn Moizes királynak haragjában,
 Megijede az sok rá kiáltásban,
 Mert részes szolgájának halálában,
 Megmarada az Jetrónak házában.

Az Jetró papnak ő nagy hűtet ada,
 Minden dologáról bizonságot monda,
 Az pap néki igen sokat fogada,
 Sok marhával leányát néki adá.

Végezé ezt Moizes az ipával,
 Hogy mezőre járna ő johaival,

Láta egy csipkebokrot nagy tűzlánggal,
Megrettene az nagy csuda-látással.

De hogy látá csipkének maradását,
Az istennek az tűzből kiszólását,
Tulajdon nyelvének magyarázását,
Nem kéméllé ő sarja¹ levonását.

Azt mondá isten ott a Moizesnek,
Megtekintém nyavalyáját népemnek,
Az ártatlanoknak veszedelmeket,
Légy hadnagyjok zsidóknak, szegényeknek.

De hogy kezde búcsúznia ipától,
Beküldeték Egyiptomba istentül,
Vígassága lön nékie istentül,
Nem fél vala az Farahó királytól.

Vövé mellé Moizes atyjafiát,
Nagy csudákkal bizonyítá mondását,
Ha nem akarja istennek haragját,
Ne tiltsa meg zsidóknak áldozatját.

Csak hamar Farahó megkeményedék,
Egy vessző Áron paptól levetteték,
Előszer mérges kigyóvá változék,
Kin Farahó ingyen sem csudálkozék.

És az vizek mind vérré változának,
Nagy sok békák az földből kimászának,
Büdös csimazok az parton valának,
Nagy sok legyek az égből leszállának.

Megmutatá isten hatalmasságát,
Mindennemű állatoknak halálát,
Kelíseknek és hasoknak fájását,
Kivel veszté Egyiptomnak országát.

Egy vitéz fia vala Farahónak,
Ki vala reménsége Egyiptomnak,

---

¹ azaz : saruja.

Király nem enged isten mondásának,
Fia lőn oka isten haragjának.

Törtínék éjjélkor nagy bántások,
Minden háznál valának nagy siralmok,
Koporsóknak mindenütt csinálások,
És királyra vagyon nagy kiáltások.

Pusztítást tőn az sáskának soksága,¹
Sötétségnek mondhatatlan nagysága,
Ki vala királynak nagy bosszúsága,
Izrael népének nagy vigassága.

Az király ezen igen megijede,
Kit a község néki el nem szenvedé,
Igen hamar Moizesért elkülde,
És az isten beszédének engede.

Sietnek az zsidók felkészülnie,²
És az húsvéti báránt megennie,
Minden ezüst marhákat felkérnie,
Palástokba kezdék lisztet kötnie.

Tanácsa ez lőn Farahó királynak,
Egyiptomban akkoron kik valának,
Zsidók után fejenkint indulának,
Mert sok népet zsidók megpusztítának.

Oly igen megijede az zsidóság,
Mert utánna vagyon³ a nagy sokaság,
Közöttek támada nagy háborúság,
Moizes lőn isten után bátorság.

Renden az seregek mikor valának,
Fegyveresek havas felől állának,
Az huszárok szárnyúl bocsáttatának,
És egyszersmind az zsidókra omlának.

¹ azaz : soksága.

² A szlavóniai tájszólásban ma is használatos a főnévi igenév ragozása a 3. személyben.

³ azaz : üldözi.

Ezen zsidók ám megháborodának,
Moizesre fel szóval kiáltának ;
Noha hatszázezeren ők valának,
Mind az Moizes szavához állának.

Moizes vesszővel vizet megsujtá,
Isten tenger vizét kettő választá,
Az nagy sűrő ködöt rájok bocsátá,
És zsidókat Farahó nem láthatá.

Igen hamar zsidók elköltézének,
Az ködök is az égre felmenének,
Fegyveresek utánok sietének,
Mind fejenkint a tengerbe veszének.

Nagy dicséretet istennek tevének,
Örülnek Farahó veszedelmének,
Tenger partján az testek megtetszének,¹
Nagy sok fegyvert testekről leszedének.

Három napig kietlenbe járának,
Sohol vizet ők nem találhatának,
Moizesre fejenként zúgódának,
Hogy mindnyájan szomjúval meghalnának.

Innét Elim mezőjére szállának,
Hetven öreg pálmafákot látának,
Tizenkét kútfejek ám ott valának,
Kutak mellett három tábort járának.

Más helyre ők onnat kívánczozának,
Synának pusztájára ha² jutának,
Röttenetes helyen tábort járának,
Azt alíták, hogy mind éhvel halnának.

Nagy kiáltást Moizesre tevének,
Egyiptomról ha megemlékeznének,
Moizes Áronnal megijedének,
Fohászkodást az istennek tevének.

---

¹ a. m. meglátszának.

² a. m. mikor.

Istentül az mennyből szózat adaték,
 Az nép ezen igen megörültetek,
 Moizesnek nagy bátorság adaték,
 Áron papnak szava meghallgattaték.

Sidók ma meglátjátok istenteket,
 Nem nézi nagy engedetlenségteket,
 Ha megíllenétek ti ünneptekeket,
 Nem hagyna éhvel halnia titeket.

Ezen zsidó népek megörülének,
 Estve felé táborból kimenének,
 Nagy sok fürjek tenger felől jövének,
 Reggel mannát tábor környül szedének.

Tisztességet az istennek tevének,
 Negyven esztendeig így en élének,
 Az lábok is meg nem repedezének,
 Önnön magok meg nem betegedének.

Csak hamar isten ellen zúgódának,
 Hóreb hegynek pusztáján hogy valának,
 Moizesre akkor feltámadának,
 Hogy szomszjával mindnyájan meghalnának.

Az kösziklát Moizes ha megsújtá,
 Lehetetlen dolognak azt kiáltá,
 Az kösziklát Isten kettő hasasztá,
 Nagy bővséggel az víz magát mutatá.

Nagy panaszlást tőn Moizes istennek ;
 Nem lölheti kedvét az zsidó népnek,
 Majd mindnyájan Áronval megköveznek,
 Ha túled úristen meg nem röttennek.

Tevék hírré ezt ím az Jetró papnak,
 Hogy fia hadnagya egész tábornak,
 Vigassága lőn Sephora asszonynak,
 Moizesnek két szép vitéz fiának.

Innét Moizes népét elindítá,
 Az Sinai hegyet mikor meglátá,

Táborokat az hegy alá jártata,
Moizest az isten hozzá szólítá.

Csattagások az égből hallatának,
Nagy sebes lángok égből támadának,
Az hegy mellől ottan elállatának,
Hogy szörnyű halállal meg ne halnának.

Ime az zsidó nép kétségben esék,
Hogy Moizes istennél igen késék,
Népek között ilyen kiáltás esék,
Hogy ő nekik isten képe öntössék.

Sok aranyos szépséget felszedének,
Egy nagy tüzet tábor kívül tevének,
Borjú-képet Áron pappal öntének,
Kít isten gyaránt zsidók tisztelének.

Megtekinté isten a zsidó népet,
Hogy ily hamar hátravetették őtet,
Elvégezé az ő veszedelmeket,
Moizes tön értek könnyörgéseket.

Istentül Moizes aláküldeték,
Az borjú-kép mind foltra töretteték,
Darabonkint az vízbe hányattaték,
Moizes táblája mind eltöreték.

Kárt Izrael népei ott vallának,
Kik részesek ez dologban valának,
Huszonhárom ezeren elhullának,
Mert ezek bálvány-istent imádának.

Haragját istennek a nép jól érti,
Ha az Moizes nem könnyörgetheti,
Mert azon istennek vagyon nagy hiti,
Kietlenben őket mind megöleti.

Az Moizes Sina hegyre hivaték,
Másodszor az törvény néki adaték;
Fényességgel ismét alá hozaték,
Izrael népének kimondattaték.

Ezenben három tábor felindúla,
Khóre, Dátán, Abiron kit bír vala,
Áron papra nagy hirtelen indúla,
Kíért más nap Moizes sokat szóla.

Lőn hirtelen haragja az istennek,
Mind az három táborban kik levének,
Egyszersmind az föld alá silledének,
Nagy sívással pokolba vitetének.

De harmadfél százán kik maradának,
Népek között fejedelmek valának,
Hirtelen ők mind egy félen állának,
Nagy hirtelen tűz miatt meghalának.

Ezen zsidók ám megháborodának,
Moizesre felszóval kiáltának,
Ők mindnyájan fegyvert ragadozának,
Moizes Áronnal elfutamának.

Szertelenől utánok sietének
Az sátorba előttek sietének,
Moizes Áronnal földre esének,
Zsidók az istentől megijedének.

Ezenbe hatszázhuszonnégy ezeren,
Mind egyszer elveszének azon helyen,
Felkele, áll Mojzes az zöndölésen,
Könyörge, hogy az nép mind el ne vesszen.

Rövid idő adaték Áron papnak,
Mert nem hűn¹ ő az isten mondásának,
Az Hór hegyére mikor feljutának.
Ruhái Áronnak levonatának.

Eleázár helyébe választaték,
Ruhájába ottan felöltözteték,
Istentül Áron pap ott megöleték
Harmincz napig az néptül sirattaték.

¹ a. m. híve.

Megölék Arad királt országában,
Mert bízik vala hatalmasságában,
Az tüzes kígyónak mardosásában,
Nagy sok kár lön akkor a zsidóságban.

Lön Izrael népének sok járása,
Kietlenben való nagy búdosása,
Bálám prófétának tanács-adása,
Vala zsidó népnek erős romlása.

Egyszer az Madianiták veszének,
Mert a zsidók reájok készülének,
Egy hadnagyot közöttük megölének,
Tizenkétezeren rájuk menének.

Nagy nyereséggel a zsidók járanak,
Öt királyok az hadban kik valának,
Bálám profétával leváogatának,
Harminczkétezer szűzeket rablának.

Fejenkint az zsidók elindulának,
Az Jordán vize mellé ha jutának,
Jerikhónak felette megszállanak,
Két kimeket várasba bocsátának.

Ezenbe Moizes bánatba esék
És a Nébó hegyire felhívaték,
Igíretnek földé tüle láttaték,
De istentől néki nem adattaték.

Csak Moizes lön az nemes próféta,
Isten után ki nagy csudát mutata,
Kit az nép harmincz napiglan sirata,
Mert ahhoz hasonlatost nem láthata.

Isten Józsuet hozzája szólítá,
Moizes helyében ottan választá,
Hatalmasságát néki megmutatá,
Hadnagyul az zsidók előtt választá.

Tizenkét szállások lön az zsidóknak,
Míg az Sinai hegy alá jutának,

Azután harmincz helyen megszállának,
Az ígíret földére megjutának.

Ez éneket Kanizsának várában
Szeremlyéni Mihál pap bánatjában,
Az zsidókról minap szerzé énekben.
Tizenötszáz-negyvennégy esztendőben.

BEYTHE ISTVÁN.

1584.

ZENT HAROM. SAGNAPVTAN, TIZÖN-

ötödik vasárnapi Epistola Gal. 5. et 6. Heusagos
dichőség eltaoztatásáról. Erőtelenök elzen-
uedésfyben való zelídségről. egy
házizolgaknak élteté-
sökről.

*Ha lelők zerént élönk, lelők zerént is iáryunk.
Ne téteßönk heyaban való dichőségnek keuanijuná,
eggykőnk az masunkat ingörluén, egymás ellen
irégykőduén.*

*Attyamfiaiij ha még foglalatos lézönis az embör
valamel vétőkben, thi kik lelkijek vadtok, epijthetők
ez ellyétent zelédségnek lelkéuel, meg gondoluán the
magadat, hogy the is meg ne kesérteßél. eggijtők
máftoknak vizontok terhét visellyétők, es így tölchétők
bé az Christusnak tóruényét. Mert ha ki lattatik
maganak valami lenni, holot semmi legyön, ő maga
az maga elmeyet meg challya. Az eu maga chele-
kódetit kedig mindönitők meg késérgeffe, es akkor*

chak ő magában dicheködése lézön, es nem másban. Mert mindön az ő maga térhét víseli. Közöllyön kedig az, áki taníjtatik az igéuel, azzal ki őtet taníjtya mindön iozágíjbol. Ne teuólógyetők, Isten nem chufoltatik. Mert valamit veténd az embör, aztot arattya is. Mert áki vét az ő teste által, az testből arat romlandóságot : de áki vét lelők által, á lelőkből arat örök életöt. Jót chelekőduén kedig meg ne járadgyunk. Mert az ő ideyében aratunk meg nem járaduán. Azért mikor időnk vagyon, chelekődgyönk iót, mind mindönőkhöz, mind kedig főképpen az hitnek házabéli nepeiűhöz.

Michoda az Summaya ?

Int az ió chelekődetőkre, es főképpen az tisztő-
etőségre, es vy engödelőmre.

Hany tanuságű vannak ?

Kettő.

Mellők az első ?

Az tisztőletőségről es alázatofságról, ki meg enhýti az keuélyfégőt, es el zenuedi attyafiaknak erőtelenfegýt, es vétkeýt. Es hiufégöt es zorgalmatofságot chelekőzik az ő hiuatalýnak tizteýnek igazán való el iarafýban, mellyet őnként köuet az igaz dichőfeg, azaz, bizonsága auagy ióua hagyása igaz itélő tulaydon lelki ismeretinek.

Mellők az mafik ?

Az haladásról es io teteményről, mindön hiuekhöz, es kit kellyön chelekődni főképpen az tanýtókkal es az Euangeliomnak zolgaýual.

Michoda az Epistolának kezdeti ?

Közönségős intés az vű engödelőmre. Ha, vgymond, lelők zerént élönk, lelők zerént iaryunk is. Azaz, holot, Istennek zent fianak es zent

Lelőknek általa, az örök haláltul megzabadultak legyönk, es az vÿ élet ziuelynkben föl görýéztetöt légyön : engedgyönk böchölettel az zent lelőknek ki ziuelynkben lakik, es tanachinkat, es eletönknek cheleködetýt igazgaffok Istennek akarattyara.

Mellyk az alázatofságról ez tisztöletössfegről való tanýtas ?

Ne legyönk heufagos dichósfégnek kéuánoý, egymást ingörluén, egy mafnak ellene irégýkóduen.

Nem ellenkódnak önköztök az tisztöletössség auagy alázatofság, es az igaz dichósfégnek keuanása. De zomzédos iozágos cheleködetök, mint az beuölködés es mertékletössfég, tókélletössség es embörfeg auagy nyayafság, igafság es kegyelmesség. Mert az igaz dichósfégnek es íó hirnek keuanfága, Istentöl parancholtatot iozágos cheleködet, mely iouá hagyuan az ő cheleködetit, azaz, az ő tulaydon hiuatalinak tizteýt hiuen chelekóduén, es á köröztyenség, es polgári kösfég felöl az ő helyen, iot tenni igyeközüén, nyeri Istennek bizonság tételét, es igazán ítélő tulaydon lelki ismerettyét. Mellyet mindönkor egyeb iamboroknak is es igazan ítélőknek tisztöleti köuet. A mint Ionathas I. Reg. 18. Ioseph Genef. 39. zent Pal, iol lehet hogy tisztöletössfek és alázatoffak, de mind az által az ő cheleködetöket iouá hadgyák, es az ő hiuataloknak munkaýt zónetlen es hiuén chelekodik. Azért igaz dichósféget, Azaz, Istennek es lelki ismerettyőknek iouá hagyafát, es mindön hiueknek es az egéz köröztyéni gyóleközetnek tisztöletit nyerték.

Ez iozágos cheleködetöt paranchollya zent Pal, Philip. 4. Valamellyek íó hir neuöyek, valamely

iozágos cheleködöt, valamely dichéret, azokat gondollyatok, á mellyeket tanultatok is, es láttatok en bennem, azokat cheleködgyetök. Ismeg : Matth. 5. velágofodgyek á thi velagofságotok az embörök előtt, hogy lafsák az thi io cheleködetytöket, es föl magasztaltsék az thi attyatok ki mennyegben vagyon.

Zikség azért az ió hirnek keuantatni, ez okértis, hogy egyebek io peldakkal Istennek ismeretire, es az köröztyéni gyöleközetnek tarfáságara hiuattassanak. Ingén sem keuantathatik kedig az io hir neu, hanem keuanangyok mindön igyeközetönkel az iozágos cheleködöt, auagy Istenhöz való igaz kegyöfségöt, es mindön io cheleködötöket es munkákat, kikkel az mi hiuatalunkban iol érdömlönk az köröztyeni gyöleközet es polagari köfség felöl, mert fundamentoma az igaz dichőfégnék az nömös iozágos cheleködöt, mellyet önként köuet az dichőfeg, auagy ioknak iouáhagyása, es gonoszoknak iregfége. Azért az dichőfegnek keuanfaga, iozágos cheleködötnek keuanfága.

Ismeg ellenből : az hirnek es dichőfegnek vtalafauaal, zikfeg az iozágos cheleködötnek is meg vtáltatni. Azért eth az zent Pal nem az igaz dichőfégnék, hanem az heufagos dichofegnek keuanfagat tiltya meg, mert fokban keresik kilfö tiztöletit es heyában való árnyekát az dichőfégnék es böchölétőffegnek, az igaz iozágos cheleködöt nékil.

Es vagy ingörlenek, auagy ragalmaznak magoknál fellyebben valókat, hogy az ő zidalmokkal azoknál fellyebben valoknak tartassanak, Auagy iréglik es bannyák, hogy magoknál fellyebben

valók, es nagyobbaknak böchöltetnek, azért igye-
közik őket le nyomni es el vezteni, hogy chak
magok fellyebben valok legyenek.

Vagy kedig keményők es engeztelhetetlenők
az elestekhöz, hogy ők iobbaknak es zentőbbek-
nek tartáffanak. Auagy magok chodallafaua-
l, bőlchefegőknek, igassagoknak, es ereyőknek ha-
nyafaua, dichekődnek, es keuélyködnek Mint
az Pharifaeus. Luc. 18.

Auagy az ő magok cheleködetit iouá nem
hagyuán, föl vőznek nem ziksegös es hamis dol-
gokat, hiuatallyok kiuöl, tulaydon ereyőknek
bizodalmából.

Ezök modgaÿ az heyában való es hamis
dichőfégnak, es ezöket tiltya az zent Pal. Es
hadgya, hogy mindön tanachÿt es cheleködetÿt
meg kesérgeffe, es zorgalmatoffan meg hannya
veffe, hogy az Ur Istennek akarattyaua es paran-
cholattyaua egyyesödgyenek. Es igy lézön mi
bennönk igaz dichőfégnak, azaz, Istennek es á mi
igazán ítélő lelki ismeretönknek iouá hagyafa,
es nem figgönk egyebeknek feddeséből, auagy
tudatlan sokafágnak dicheretiből.

Miképpen emlekőzik zent Pal az haladáfrol,
auagy az io tetemenyről?

Közöllyön kedig á ki tanÿtatik az igéuel, azzal
ki ötet tanÿtya mindön iózagÿból, etc.

Hadgya az zent Pal, az halgatót, ki tanullya
az Isten felől való igaz tudománt, az ő tanÿtoyaua
közleni mindön iózagát, azaz, igaz böchöletöt,
eletöt, ötözetöt; es haladó ziunek mindön tizteÿt
hogy hozzá mutaffa, es az tiztősfégös es haznos
dologról vetekődik, hafonlatofságot hozuán a mag
vetesről es aratâfrol. Isten paranchollya az_hala-

daft meštörinkekhöz, es nézi ziuelynket, es iozaginkat. Es rettenetöffen meg binteti az haládatlanokat, es beuölködö iutalmakkal meg téríti az ió tetemént, es hiueknek egyeb ió cheleködetyöket.

A mint kedig az mezö miuesok, menéuel nagyob vetéft teznek, anneual beuöb gabonayok gyöl az aratásban. Azonképpen menüuel beufegösb iutalmat adnak az tanýtuányok, az ö tanýtoyoknak, anneual nagyobb lelki es testi iutalmakkal Istentöl meg ékösfytetnek.

Közönségös értelmet ád kedig zent Pal, az io tétemennek es egyeb ió cheleködetyöknek iutalmýról. A ki az ö testében vét, azaz, ki testének cheleködetyt zörzi, auagy á ki az vetkös keuanfágoknak es latorfagoknak keduez, az arat romlandofagot, azaz, el vész es örökké való halálra vettetik. A ki kedig lelökben vét, auagy zent Lelöknek enged, az örökké való iutalmakkal meg ayandékoztatik. Touábba, ez okból is iob ziuel egyebeknek iót cheleködni igyeközzönk, es meg se faradgyunk, se ne engedgyök magunkat meg gyözetni egyéb emböröknek patuarýual es ellenfegös dolgaýokkal.

Michoda amaz, ne teuölögyetök. Isten nem chufoltatik ?

Bintetéfök fenyögetözése azok ellen, kik az egy hazi zolgáknak es tanýtoknak ellettyökre zikfégös dolgokat meg nem adgyak. Hasonló könyöröletlenséget zenuednek azok az vtolsó napon, a minémöt eth cheleködtenek az zegény egyházi zolgáknak es egyeb zikölködöknek.

Michoda amaz, iót cheleköduén meg ne fogyatkozatok ?

Intés az álhatatoságra, hogy áz ió tételtöl

meg ne zönnnyönk, vagy embörök haladatlan-fagáyert vagy gonozfagayért.

Veteködés :

Mindön embör az ő terhét vífeli az vtolfo ítéletön.

Azért mindön á io cheleködetőkért iduőzól, es á gonozokért el kárhozik.

Felelet :

Nem zól éth zent Pal az meg igazulásnak okarol, de el valaztya az igaz ió cheleködetöket, es á kép mutálokat, es hiuya az terhet, lelki ismeretnek keserősegét, hiuatallyanak es etetinek hitetlenől való vífelése felől, es hitetlensegeyért, mely kiualtképpen oka az vétkeknek es karhozatnak.

A mint vizont á hit kutfeye es oka az io cheleködetőknek, es chak ő maga az binoknak bochánattyát, igaffagot, es az örök életöt meg ragadgya.

Mafik :

Ki vét Istennek lelke átal, lelökkel arattya az örök életöt, Azért az örök élet adatik az cheleködetőkért.

Felelet :

Tagadtatik az kőuetközés, mert zent Pal zol eth, azokrol kik immár meg igazýttattanák ayan-dékon az hit által, melly cheleködő az ió cheleködetök által, Nem okaý azért az io cheleködetök á meg igazulásnak, de hitnek győmőlcheý, mellyért mind az zómély es mind á cheleködetők kelnek Istennek, es igeretit tartják az testi es örökké való iutalmaknak.

Harmadik :

Az el estek auagy az teuölgök, el zenuedendők.
Az eretnőkök el estek, es teuölgök.

Azért az ő teuölgéfyök el zenuedendők az
köröztyenfegben.

Felelet :

El zenuedendők az el estek es teuölgök, kik
vétkőket es teuölgefőket megismerik, es iobbýtani
igyeközik, nem azok á kik vak merőképpen oltal-
mazzak az ő teuölgéfőket. El zenuedendők azért
az zömélyök á menýben meg iobbýtatnak. nem
az hamis tudomány.

PINKÖST NAPYAN VALO PRAEDICATIO.

Isten igeyének fogadafáról, Isten zerelméről.
Christus győződelméről.

Joan : 14.

*Ha valaki zeret engőmet, az en bezedőmet meg-
tartya. Es az en attyám zereti eutet, es eu hozzá
megyőnk, es lakodalmat nala zőrzőnk. A ki nem-
zeret engőmet, az en bezedijmet meg nem tartya. Es az
ighe ámellyet hallottatok, nem enijm, de azé aki
bochátot engőmet, az attyamé. Ezőket zóllám, thi
nektők veletők lakuán, de áma vigasztaló, ki azzét
lelők, ámely (lelköt) bochát az en attyám az en
neuemben, az titőket meg tanijt mindőnőkre, es
ezőtőkben iuttat nektők mindőnőket, valamellyeket
zólottam thinektők. Bekefégöt hagyok thi nektők.
az en bekefégőmet adom thi nektők, nem az mikeppen*

ez velág adgya, en adom thi nektók. ne haborijtaßék meg az thi ziuetók, se ne félljön. hallottátok hogy en mondtam thi nektók: el mégyók es meg ióuók hozzátok. Ha zeretnétók engómet, bizonyára óról-nétók, hogy mondtam, el mégyók az attyamhoz. Mert az attyam nagyob en nálamnál. Es mast meg mondám nektók, minek előtte meg lenne, hogy á mikor meg leyénd, hidgyétók. Ez vtán nem sokat zóllók veletók, mert el ieut ez velágnak feyedelme, es en raytam ninch semmi (hatalma). De hogy meg ismerje ez velág hogy zeretóm az attyamat, es á mint parancholatot adot nekóm az attyam, vgy chelekódóm. Kellyetók föl, mennyónk el ennét.

Mýert hiuatik pinkóftnek ez Maý nap?

Az pinkóft, görög zó, ótuenódiket iegyöz. Mert ez Maý nap ótuenódik hufuettul. az mellyón, á mint az Israel fiaýnak, hogy Aegyptombol, atal kótók vtán az Vöröstengörön, az tórueny az Sina hegyön Istentől ki hirdettetöt Moyfes altal. Exo: 19. Akképpen Christus vrunknak hallottaýbol való föl tamadasa vtan. Az zent lelők az Apostolokra ki óntetöt. Acto: 2.

Mýért akarta az Vr Isten mind az két győle-kőzetben, az óban es az Výban, ez napot tisztó-letófnnek lenni?

Az ó Testamentomban azért volt tisztöletben, hog' az Sydók az napon emleköztetnének Aegyp-tomból való zabadulásokról, es az tóruénnek adasáról, es hogy Istennek, megzabadýtásokrol, es meg ielőntéséről halakat adtanak volna. azért hirdette ki kedig Isten az tóruént, hogy azt, ki meg homalyosodot vala az embőrők elméyében, meg Výtaná. annak vtonna, hogy nyluán lenne, az természet zerént való isméretóket, auagy tiz-

tőfségőffeknek es ondokoknak válaztás tételőket, ő törüenyének es bölchefégének lenni, kik zerént akarná az embőróket élni, es hogy iutalommal akarná azokat illetni kik engednének, bintetésőkkel kedig az vak merőket es engedetlenőket.

Az vÿ Testamentomban, azért illyők ez napot, hog' meg tartafsék az Kőroztyéni gyölekőzetben, az zent lelőknek az Apostolokra valo kiöntesének örök emléközeti, es halákat aggyunk az Vr Istennek, es ötet tisztöllyők ez Isteni ayandekaÿert, tudnya illik, az zent lelőkért, kit az Vr Isten maftan is az Euangeliomnak zaua által mindőnap belénk önt lelkiképpen, ámint lathatóképpen az Apostolokra öntötte volt tőzes nyeluek képében, es fokakra egyebekre, az vÿ Kőroztyeni gyölekőzetben, hogy ollyan indulatokat á mi némő ő maga az mi ziveÿnkben gőryezzőn, Istennek igaz ismeretit, zeretetőt, imadáft, tisztasagot, es hafonlokat.

Mellyek fő tanufágÿ ez Euangeliomnak ?

Négy. Elfő, az Christus zerelmének haznárol, tudnya illik, iélőn voltaról, es az Istenfégnék mi bennőnk lakasárol. á mint mondgya: valaki zeret engőmet, az en bezédőmet meg tartya, es az en attyám zereti eutet, es eu hozzá megyőnk, es nála lakodalmat tézőnk, az az, meg halgattyok eutet, es meg segéÿtyők eutet, es ez élet vtán, az őrök életnek örökőseué tezzők, es az mi Istenfégeunknek rézeféué tezzők: mert az Istennek zómély zerént való bennőnk lakasárol zol, nem chak az közőnségőfről, mellyel mindőn terőmtőt allatokkal, Isten vagyon, az eű Isteni hatalma zerént, mely mindőn terőmtőt allatokat taplal, éltet, es meg tárt.

Az Chrifthus zerelme kedig es az eű bezéde meg tartása imez : fogadni es vallani az Euangelionnak tudományat, es néki io ziuból engedni.

Mellyk az Mafik ?

Igéret, az zent lelőknek kildéseről pinköft napyan az Apostoloknak, es az vtan az egéz Kőroztyeni győlekőzetnek, az Euangelium zaua által, mely által az Istennek fia zent lelköt aduán chelekődő az halgatokban, es az kik fogadgyák igaz hittel es engödelömmel. Azért öntetöt ki kedig az zent lelők az Apostolokra, es mastis adatik mindön nap az hiuőknek, hogy afféle indulatokat eu bennök göryezzön, minemő eu maga, az az, igaz velagofságot, vag' Istennek ismeretit, imadságot, tiztaságot, es hasonlokat.

Azért mondgya eth Chrifthus : az zent lelők, mellyet kild az attyam az en neuemben (azaz, az en érdömömért es esedőzéfömért) az megtanýt titőket mindönőkre, es ezötőkben iuttat thi néktők mindönőket, valamellyeket szollottam thi néktők.

Mellyk az Harmadik tanufág ?

Tudomány es vigasztalás az Chrifthusnak halálának, földamadasának es menyben menésének haznárol, az lelki ismeretnek békefégéről, tudnya illik, chendefsegéről, mely megnyugzik az Istenben, es el tökelli hogy Isten megengezteltetöt, az Chrifthus halála által, hogy adatik nekönk binönk bochanattya, zent lelők, igafság, es örök élet.

Ez bekefégöt igéri eth Chrifthus az Kőroztyeni győlekőzetnek, mikor mondgya : az en bekefegőmet adom thi nektők. az en bekefegőmet hagyom thi nektők. es el valaztya eutet ez velág bekefege-

től, mely az Kőröztyeni gyölekőzetnél ez földön ninnen, mert vettetöt kőröztnék es haborufagoknak alaya, az Christusért, es az eu tudományának vallafayért, mellyet ez velág, az az, az hatalmasok es bölchek gylólnék es haborgatnak. Ez bekefég-ről zol az zent Apaftal is Rom : 5. meg Igazýtatuan hitből, bekefégönk vagyon. etc.

Mellyk az negyedik Tanufag ?

Az Christus győződelméről vagyon, ez velag feyedelme ellen, az őrdög ellen. kinek kegyötlen-segét el rontotta az embőri nemzet ellen az binert, engödelmeuel, es az eu halalának aldozattyaua, az az, á bint es á halált meg győzte, hogy az eu benne hiuőknek többé ne árthaffon. ez győződelömről zól eth Christus : el iöt ez velág feyedelme. es en raytam ninch semmie. az az, meg győzöm az őrdögöt, mert artatlanol öl meg engömet, azért el hadg'a győződelmét, mellyet az embőri nemzetön tart, az binért. Ekkeppen mondatik. I. Joa : 3. erre ielőnt meg Istennek fia, hog' elrontaná az őrdög chelekedetýt, az az á halalt es az bint, kiknek chelekődöye az őrdög á mint Christus mondgya. Joan : 8. Az őrdög embör öldöklö. Ismeg : az őrdög hazug, es hazug-sag attya, az az, hazugfágnak zörzőye. az az, hamis es hitetlen tudománnak, es mindön binőknek es romlafoknak, kik alá az embőri nemzet vettetöt.

Veteködes :

Chak á kik meg tartyák Istennek bezedét, zerettetnek Istentől. mint éth mondgya Christus : valaki zeret engömet az en bezédömet megtartya, es az en attyám zereti eutet.

De senki nem tartya meg Istennek bezédét, amint mondatik. Pfal. 13. mindnyayan el haylot-tanak, ninch ki iót cheleködgyek ninch mind egyglen io. Azért, senki nem zerettetik Istentől.

Felelet :

Meg tartani az Christusnak, auagy Istennek bezédét, fogadni az Euangeliom tudományát, auagy hinni Istennek, auagy el nem téuedni az hitnek valamely agazatýban, es semmit nem chelekődni az lelki isméretnek bizonyfága ellen. Pfal. 118. mely mondatik förtelöm nékil valonak lenni, az vrnak vtaban, mikor mondgya : bodogok á kik förtelöm nékil valók az vton, kik járnak az vrnak tőruenyében. Ismeg : Pfal. 15. iárni förtelom nekil es chelekődni igassagot. Zent Pál is azt mondg'a Timotheusnak : vitézködgyel io vitezfégöt, tarch meg az hitöt, es az io lelki ismeretöt.

Annak vtonna hamis amaz, amikor mondgya : hog' senki nem tartya meg Istennek bezédét. Mert á kik igaz hittel fogadgyák az Euangelionnak tudományát, meg tartyak az Vr Istennek bezédet, mert semmit nem chelekődnek lelki Ismerettyők ellen, de engednek Istennek, es az testnek cheleködetýt, Istennek lelkeuel meg őlik, noha az binőknek maradékaý az ő testőkben rágazkodgyanak. Ekkeppen mondgya Christus az Apostolok felől az eu attyanak : az en bezedömet meg tartottak. noha voltak vétkeýők, es kemény tudatlanfágok.

Ez az vigasztálásnak Summaya : tudnya illik meg tartatni Istennek bezedét, mikoron fogadgyok az Christus tudományát, es annak őrzőý vagyunk,

es á meg terésnek elejít tart yok. Es azért adatik zent lelök nékönk, hogy az gonoz indulatokat mi bennönk meg ölye. es lelki indulatokat kik egyben ilnek Isten törvényéuel, auagy Istennek akarattyáual, görýezzőn föl bennönk. honnét mondgya az Apa stal : ha az testnek cheleködetýt lelökkel meg ölenditök, éltök.

Es mindön embör bizonyos lehet, ha legyöne zent létök nála, es Isten hayloka legyön. ha tudnya illik magaban meg kéferténdi, es érözze, az zent lelöknek viadallyát az test ellen, es Istenben es az eu akarattyában meg nyugouándik, a honnét mondgya zent Aguston : á ki hizön, tudgya hogy hizön, az az, bizonyára meg kesérti magában az vigasztálást. Mint Daudid bizonyos Istennek meg engezteltése felöl, es biney bochanattyárol, es nala vannak az vỹ életnek, es Isten törvényének engödelmének el kezdéfy. Akeppen, tuggyák az hitetlenök hogy euk nem hiznek, mert semmi igaz vigasztalást nem éröznek, es vétköznek lelki ismerettyök ellen, mint Cain, Saul, Judas, es hasonlók. Mert mikor az zyü bé nem vézi az indulatot. nem tud, sem nem ért igazán.

Mint kel amazt érteni : az attyamhoz megyök, mert az attyam nagyob en nalamnal ?

Vigasztalás es intes, en vgy mond el megyök az attyamhoz. Azaz, egy kichinné ez vtán meg öletöm, de az á halál lézőn menetelöm az örök életre, es az orzágra, kit iluén attyamnak iobyara, azaz : igyenlő hatalommál zolgálatok. Meg zentölúén, biruán, es meg eleuenyütuén az örök köröztyeni gyöleközetöt.

Michoda az oka ?

Mert az attyám nagyob en nalamnál. Azaz, engömet láttok az en hiuatalomban, erőtelennek, meg halandonak, vgy mint Istentől el hagyotnak es mindön emböröktől. De á mint ez elöt mondám: meg tudgyatok hogy el nem hagyattam, Az attyam á ki engömet ereztöt, velem vagy on föltamaszt engömet, es az örök orzágot neköm adgya, á melyben titöket es mindönöket kik az Euangeliomnak hiznek, meg ayandékozlak vj igaffaggal, velagofsággal, elettel, es örök dichőféggel.

Thehat kisseb az fiu az attyanal?

Más az Christus dichőfégős Vrankodafának ideye. Es más á meg aláztatot Christusnak ideye, az zolgalatban, zenuedesben, es halálban, mikor aldozatta lezón az emböri nemzetért. Mely ez időre, es ez zolgálatra tartozik. Az attya nagyob az Christusnal, mert eu az kildő es meg dichőhýtő, á menyben kildi es meg dichőhýti, nagyob az kildöt zolgayanal, es annál ki rettenetős bintetté-fök es kesértetök alá vettetöt. A menyben az Christus kedig Isten, egy allapotu es meltofagu az attyaual. Joan. 1. Es az ighe Isten vala. Mindönök eu altala lettenek. Colof. 1. Mindönök eu altala es eu benne löttének, es mindönök eu altala álnak. etc.

Mire tanýt summaban ez Euangeliom?

Istennek zerelmére.

Honnét zarmazik az?

Az Christus zerelméből, es zent igeyének halgatafabol es tanufagából.

Michoda gyömölcők zarmaznak az Isten zerelméből?

Az olyan embőr vgy mond, nem chak meg menekődik Istennek haragyátul, az ördögteul, haláltul es pokoltul, de még mi hazunka is lézön, varunka, es palotanká. Mert az Attyam es en, mindõn napi véle való lakozoy, zõnetlen vendégý lezõnk. Es örök lakodalmat az olyan embörnel zõrzõnk.

Michoda amaz : ez vtán nem fokat zollok veletõk, mert el iõt ez velág feiedelme, es en bennem semmi birodalma ninch. etc?

Ezt mondgya : az en idõm iélõn vagyon, hogy ki mennyek ez velagból. Az ördög el kõzelget, kõrõl vétetuén Judassal es az tõb kegyõtlenõkkel, teli haraggal, en reyam rettenetõffen támad. Mert engõmet el végezte hogy el nyellyõn es mindõnõftõl fogua el vezefsõn, de eu maga vezõdelmet zõrõz maganak ezzel. Hogy kedig ez velág meg lássa, hogy en az attyamnak engõdelmes lézõk, es titõket mindõn hiuekkel õzue, az en kenommal es halalommal meg zabadýtlak az ördögõtõl, halaltul, bintõl, es pokoltul, semmi ellent nem tartok mindõn kénok föl vetelésben. Kellyetõk föl azért, mennyõnk el. Es ez, vt, es az en halálra való menetelõm, nektõk hoz mindõn iõt, fõt Istennek kegyelmességét. Mindõn bodogfágot, iduõffegõt, binõk bochanattyát es örök életõt. Amen.

ZENT HAROM. SAG NAP VTAN TIZÖNÖTÖ:

dik vasárnapi Euangeliom, Matth. 6. Ez eletre való zikseginknek Istentől való varâsâról es kéreseről.

Senki nem zolgálhat két Vrnak, mert auagy imézt meg gijlóli, es az másikat zereti. auagy imehöz ragazkodik, es az másikat hátra véti. Nem zolgálhattok Istennek es az Mammonának. Azért mondom thi nektók, ne legyetók zorgamatossak az thi eletötókről, mit egyetók auagy mit igyatok, sé az thi testötókről, michoda ötözetókkal éllyetók. Nemde az lelók nem nagyobbé, mint az étel? Es az test nem nagyobbé, mint az öltözet? Vefsétók zómeij-tóktét az eghi madarakra: Mert nem vetnek, sem nem aratnak, sem nem győijtnék az ő paytáyokban, es az thi mennyei attyatok, el élteti őket. Nemde thi nem sokkal felől mullyatoké azokat? Kichoda kedig kozzóletók zorgalmatossan gondolkoduan adhat az ő allapattyához eg' könyéknjyt? Es az öltözet felőlis mijért vadtok zorgalmatossak? Gondollyatok az mezőnek lilimijt mimodon neuekódg'enek: nem munkálkodnak, sem nem fonnak, de mind az által mondom nektók, hog' még az Salamonis mindön dichősegében vg' nem öltöztetót, mint eggijk ezók kőzzól. Hogy ha az mezeij fiuet, á mellyet ki holot ma vagyon, honnap az keminczében vettetik Isten igy öltözteti, auagy nem é sokkal inkább thinektók azt chelekódi ó kichinhitőyek? Ne legyetók azért zorgalmatossak, monduán: mit egyönk? Auagy mit igyunk? Auagy miuel földözteßönk? Mert mind ezóket az pogánok keresik. Mert tudgya az thi mennyei attyatok, hogy mind ezók nélkül zikófók

legyetők. Sőt inkább kereßétők elöször Isten országát, es az ő igaságát, es mind ezek meg vettetnek thinektők. Ne legyetők azért zorgalmatosfak á honnapra: Mert az honnapi nap gondot visel magáról. Elég az nápnak az maga gyötrelme.

Michoda fő tanufága ez Euangeliomnak?

Tanufág es ígéret az testüókról. Tudnya illik taplaláfról es ez életnek oltalmaról az tiztöfségös és Köröztyeni hiuatalban. Ki ez mondásban adatot: elöször kerefsétők Isten országát es az ő igaságát, es az többý meg vettetnek néktők. Ismeg az életnek regulayaban Pfal. 36. Ayanlyad az vrnak az the életödet. Es bizzál ő benne, es ő meg cheleködi. Ismeg: Várd az vrat, Embörseggöffen cheleködgýél, es meg erősfýetfésék aztheziued. Ismeg. 1. Timot. 4. áz kegyöfség mindönre haznos. igeretit tartuán ez ielön való es iöuendö életnek:

Michoda vigasztalás adatot eth az Kőroztyeni gyöleközet eleýben?

Hogy az Vr Isten gyöyt magának köröztyeni gyöleközetöt az Euangeliomnak zauáual, es meg tartya, az ördögnek dihöffegý es hatalma, es tagyaý ellen. Es meg adgya nékik életöknek zikfegýt: vgy mint életöt, oltalmat. Kik nekil az Kőroztyeni gyöleközet, es az ő tagyaý el nem lehetnek. Azért mondgya az Euangeliom végén: tudgya az thi mennyey attyátok hogy mind ezek nékil ziköfök legyetők. Ez ismeg Joa: 14. el nem hadlak titöket áruay vl. Ismeg Matt. 28. veletök lézők mind ez velag vegezteýg mindönnapokon.

Miképpen kel mindön napi gyakorlafunkra ez vigasztalást vinnönk, az zikfégbé es nyomorufágokban, es egyeb haborukban?

Eelőzőr mindõn embõr azon igyekõzzék hogy az Kõrõztyéni gyõlekõzetnek tagya legyen, es Christus tanýtuánya, es az eu tudományát halgassa, az az, fogadgya, tanullya, zõnetlen gyõnõrkõdgyék az mennyey tudományban, es annak engedgyõn. Annak vtonna, az õ hiuatallyának tizteýt, auagy munkaýt, hiuen, Isteni félelõmmel, es zõnetlen chelekõdgye. Es mindõn munkaýt Isten neuened dichõfegére igazgassa, az Kõrõztyéni gyõlekõzetnek es fele barattyának haznára. Harmadzor, az õ hiuatallyának io zerenchafýtáfýt kerye es várya az Istentõl, az közben iaró fiu által. Negyedzõr, Isten akarattya alá vesse magát az kõrõztben auagy az nyomorufagokban, kérúen es váruán zabadytáfýt, es nyomorufágynak kinnyébýtéfét Isten akarattya zerent. Mely mikor lezõn, Bizonyára meg halgat Isten, meg segeýt es chodalatoffan meg zabadyt. Még á mikor mindõn embõri segédfégõktõl el hagyattatunk is. Mert az Vr Isten mindõnható es zabados chelekõdeteu. Es nem köteles az terõmtõt allatok igazgatafához.

Ez azért az kørõztyenõknek hatalmas vigataláfok mindõn nyomorufagokban es vezõdelmekben, ziksegeben, betegfegõkben, dõg halálban, pologari kõfségõknek es kørõztyeni gyõlekõzetnek puztulasýban, kegyõtlenõk dihfégýben, es á halálban, hogy az Vr Isten mindõnható, taplalonk es oltalmazunk, es vg' mint árnyekunk nekõnk. Es hogy valami gonosznekõnk nem tõrtenhetik semmi terõmtõt állattul, Istennek attyaý akarattya ellen. A mint zent Pal mondgya Rom. 8. ha Isten mi érõttõnk, ki mi ellenõnk? Meg õ maga az Vr : thi nektõk kedig még hayátok

zálaŷ is mindőnőftől meg vannak zámlaltatuán : azért ne féllyetök. Matt. 10.

Vetekődes :

Azt mondgya Chrifthus : ne legyetök az honnapi naprol zorgalmatoffak, mert az honnapi nap gondot viŷel magáról.

Azért tiltya az életnek zorgalmatofságát :

Felelet.

Két fele az zorgalmatofság : eggik munkának es meŷtőrŷegőnknek zorgalmatoffága. Mely meg nem tiltatot, hanem parancholtatot Iŷtentől. Mint zent Pal mondgya Rom : 12. á kik elől vannak, zorgalmatoffággal az zeretetben, nem tanyalkoduán.

Az munkának kedig auagy meŷtorŷégnek zorgalmatoffága. Keuanfág meg érteni azt á mi zép az meŷtőrŷégben, es chelekődni az ő hiuatalŷnak munkaŷt, Iŷtennek félelmében es ŷegedŷégre hiuafában.

Az máŷik kétŷégben eŷésnek zorgalmatofsága, á melyeth tiltatik az Chriftuŷtul es egyébötis. Mely gyötrelme az lélőknek, á ki tamad vagy a kár uallásnak felelméből, auagy kedig valami hazonnak rémenŷégéből, Iŷten akarattyának es ŷegédŷégre hiuáfának igaz ismereti nékil.

Ez ellyen zorgalmatofság kettőzteti az veződelmet, á ielőn való bánatért, es az köuetkőzendő gonoznak gyötrelmeyért. Kit az mi ereynkel es bölcheŷegőnkel el nem tauoztathatunk. Ez zorgalmatoffagnák chelekődeti, Iŷten ellen való zuggolódás, faydalom, es nagy ŷok egyéb téuölgefők.

Mire tanŷt azért ez Euangeliom ?

Elint az testi ioknak kerefetiben való kétségbe esefről.

Es tanýt Istenhöz való bizodalomra. Hogy akaryon es adhaffon nekönk életönkre ziksegös dölgoakat, chak hog' az eu igeyenek legyönk tanuloý. Es zorgalmatoffan es hiuen á mi tiztöfségös es Köröztyeni hiuatalunkban eliâyunk.

Mellyk ez tanufágnak igeye ?

Imez. Ne legyetök zorgalmatoffak az thi életötökről, mit egyetök auagy mit igyatok. Sem az thi testötökről Michoda ruházatokkal éllyetök. Két rézben vagon azért. Az lelöknek auagy életnek, es testnek gongyaról.

Honnét hoz Chrístus el intéföket ezökről ?

1. A lehetetlen dologtul.
2. Az lelöknek auagy életnek, es meg testnek es öltözetnek hasonlýtáfatul.
3. Az. Madarak példáyátul.
4. Az mezeýliliomoktul.
5. Hazontalanról, auagy kissebről nagyobra.
6. Köröztyenfégnek vállaláfatul, es az igaz Istennek tiztöletitől.

7. Istennek gondgya vifeletitől, zorgalmaffagatul, es az őuéyhóz való gongyárol.

Mondgyadzé az lehetetlen dologtul való vete-ködeft ?

Senki nem zolgalhat két vrnak. Kik ön köztök ellenködők.

Az Isten es á Mammona, két ellenködők ön köztök, es kilömb parancholók.

Azert senki nem zolgalhat egyetömben Istennek es az Mammonának.

Ha azért Isten, á mi vrunk. Nem kel az Mammonnak auagy az őrdögnek vrunknak lenni.

Ha kedig ismeg â Mammon auagy ôrdôg vrunk. Immar nem lehet az igaz es örökké való Isten vrunk.

Michoda az Mammona ?

Kazdagfagoknak auagy iozágoknak Istene, Syriaï zó, vettetik az telhetetlenségért es kazdagfagért. A mikor beuôlkôdnek az embôrök es nyomorultakat nem segytnek. Auagy azokho tamazkodnak.

Michoda az zolgalát ?

Adatotnak lenni valakihôz teli ziuel. Es mindönt meg chelekôdni, hogy eleget tégy ánnak á kinek zolgálz, mindôn akarattoddal es igyeközetôddel, á mint az 2. Soltarban : zolgallyatok az vrnak félélômben, es ôruôndgyetôk néki rettôgésben.

Mond elő az Mafik vetekôdéft : mely hozatot az lelôknek es az életnek, ismeg az testnek es ôltôzetnek hasonlytafárol ?

2. Akki adta, es meg tartya az nagyobbakat meg adg'a es meg tartya azokat, kik kissebbek es keusebb bôchôletôyek.

Isten adta es meg tartya az életôt es az testôt. á mellyek fokkal ielősbek az elésegnél es az ôltôzetnél.

Azert meg adgya es meg tarttya azokat is, mellyek zikfégoßfek az életnek es testnek táplálafara es oltalmára.

Meg adgya az Vr Isten az örök életôt. azért meg adgya az testi életnek ziksegýt is.

Zamláld elő az Madarakrol hozot vetekôdéft ?

3. Akki élteti az oktalan állatokat, mint az madarachkakat, kiket az embôr természetiu el es

meltofagauaal fokkal felöl mul, el elteti az embört is.

Isten elteti az Madarachkakát es az oktalan állatokat.

Azért fokkal inkább el elteti az emböröket. Es azokat kik az ő igeyét halgattyák, tanullyák, vallyák es fogadgyák.

Az madarak vgy mond, nem vetnek, nem aratnak, nem gyöjtnék paytayokban, semmi gondgyok ninc az iuendőre de mind az által, Isten el tartya őket, azért az embörök gondgyát is el vífeli.

Mellyk az Mezeÿ liliomokról hozot példa ?

4. Isten öltözteti auagy éköfÿti az mezeÿ liliomokat.

Azért fokkal inkább nektök is emböröknek es kiualtkeppen az Kőrötyenfégnek öltézetit meg adgya.

Ezt öregbÿti, az kazdag Salamon kiralynak öltözetit hafonlytafáual az mezeÿ veragokhoz. fokkal felöl mullyák vgymond, mindön kazdag öltözetit Salomonnak, maga sem zónnek sem fonnak. Isten azért meg adgya az ötet felöknek is öltözettyöket.

Mond elő az lehetetlen dologról hozot vete-kódéft ?

5. Lehetetlen dolgokat nem kel kefergetni, zorgalmatos gondolkodattal életöt es öltözetöt kezÿteni, Istennek aldomása es segedsege nekil, lehetetlen dolog.

Azért ez zorgalmatosfág heyában valô es hátra vetendô. Imez az bizonytása : senki nem adhat valamit az ő maga allapattyához, akar mint zorgalmatosfodgyék is. azonképpen senki semmi-

nemö igyeközetuel es munkayáual nem kézÿtheti etetinek zikféögös dolgaÿt, Istennek io akarattya es segédsege nékil.

Mellyk az veteködés az Kóroztyéni tudomanak vallásátul ?

Kóroztyénöknek vallyatok magatokat. Kiknek mindön bizodalmokat Istenben kel helhöztetnyök. Es ő töle varnyök életökre való zikféögös dolgokat. Nem poganok vadtok, kik az Istent nem tudgyak, azért életök ziksegét is vélik hogy magokzorgalmatossagauale ereÿökkel kézÿthetik, azért nem kel zorgalmatoskodnotok életötök es öltözöttök felöl. De Istenre az thi attyatokra kel ezöket biznotok.

Mond meg az veteködést Isten gondgya vifeleti felöl az Kóroztyéni gyöleközethöz ?

Az Isten nem chak terömtétök, á mint az madaraké, es mint egyeb terömtöt állaté. De még attyatok is. Ismeg : Isten tudgya hogy thi zikölködtök életötökre való ziksegös dolgok nékil. azért mind ezöket meg adgya nektök, mint az attya az ő gyermekinek eleti gondgyát vifele. Ekkeppen zent Petör : 1. Pet. 5. Mindön gondotok vettetue legyen ő reya, mert ő neki gondgya vagon thi rólatok.

Michoda kerésni Isten orzagát es az ő igassagát ?

Halgatni, tanulni, es fogadni az Euangeliom tudományát. Es ő néki engedni. Mindön kegyöségnek munkaÿt cheleködni, az tiztöfségös es hiu hiuatálban. Az az, cheleködni es mindön igyeközzettel gondolni azokat mellyek ziksegöffeek Isten orzága vételére, es az ő igassagára.

Michoda az Isten orzága ?

Előzőr, Isten igéye. Annak vtonna, az Kőroztyeni gyölekőzet, ki az Euangelium által zedetőt. Harmadzor, az örökké való öröm ez életnek vtánna, Istenzine latta.

Michoda az Isten orzaganak igafsága?

Az Christusban való hit, vagy ő maga az Christus, es az eu érdömy. Mellyekért minket Isten igazaknak tulaydonyt ayandékon az hit által. Annak vtanna, közönségös engödelöm Isten törüenyéhöz, mely gyömölché az hitnek igasságának.

PSALMVS 31.

Az első Psalmusnac notaiara.

Bodog az illyen ember ez vilagon, az kinec büne boczanatban vagyon, igazulasa Isten elöt vagyon, annac rutfaga be földözue vagyon.

Mert az embernek semmi nagy ereie, az Isten elöt nints semmi érdeme, leßen mindennec elég h segedelme kit czac segil egiedül ő felfege.

Azert vadolliuc ennec büneinket, mert czac ű lattia az mi sebeinket, ű boczattia meg az mi büneinket, ha benne vettiük mi remenségünket.

Ezert Istenhez minden bent köniörgöt, es fenki tüle heiaba el nem ment, lelkenec talalt czac ű czendesseget, mert neki adta az öröc életet.

Ne vefs el azért tüled en Istenem, mert te előtted nintsen houa futnom, földön es mennien hatalmadot uallom, te hozad vram azért en foliam(od)om.¹

¹ 23. oldal.

Mind ez vilagnac en vagyoc czuffaga, noha iol tudom hogy bűnöm nec solgya, de emlekezzel régi fogadafodra, hog' en ne iussac ördög fogagaban.

Kegyességedből halgas meg engemet, te Bent lelkeddel vigasztald meg Biuemet, hog' köüet-hessm te Bent felfeget, mutasd meg nekem az te öfueniedet.

Noha oftorod vagyon bal kezedben, hißem kegyelem vag'on iob kezedben, azert oftoroß engemet testemben hog' en ne iussac örök fetet-segben.

Oruendezettec miniaian az Vrban, es örüellietec öröc vigassagban, keß iduösségetec az ű Bent fiaban, kit meg igere az paradiczomban.

Szent Daid irta eot a' Soltar köny(v)ben, dicziretinec harmincz egy reßében, kiuel bißtata lelket felelmében mikor az Isten probalta lelkeben.¹

SZIGETI FRANKOVITH GERGELY DOKTOR.

1588.

APROLEK ORUOSSAGOK.

Az Carduus benedictusnak kit masik neuön Papa fiuenek hiunak, vöd vizet, azvtan ifmeg afzald meg vgyan ezön Papa fiuet es törd porrá, es mery annýt á porában mennýt egy feier penz meg nyomna tölch három chyöp Spikinard olait,

---

¹ 24. oldal.

fenyő mag olaytis három chöppöt kőziben, es vgyan ezen Papa fiuenek vizeben habard meg, add meg innya, ha kereztes ruta vizeben adodis meg innyá io, de harmad fel lat legyen az Papa fiue vize, az kereztes rutaéis anny legyen. Hideg chyömörőlis vgyan illyen modon elny vele, io: mert á io oruoffagnak ereie, ha sonlatoskepen által hattya es el iarya az embernek minden tagiat, mint zintén mikor á földből chynalt edeben olayt töltnék, auag' valaminemő eg'eb rendbeli syros allatot, ezenkeppen (mondom) által hattya es kiutteti az merget, melyből Pestis lenne, veritekkal es nedueffeggel, mert mikor hozza vező az io oruoffagot el tauofztattya az dőgleletőffegőt, ha ideien él az io oruoffaggal: mert az dögös nedueffegből sok fele betegseg lezön.¹

De mikor á Pestisről valo italokat meg ízza, vgyan azon Serapium kennyettel mindiarast meg kenneye ot, á hol erzi az Pestist raita es minden tagait, az vtan ifmeg á Flastromotis azonnal reá kőffe.²

AZ VR VACHORAIAROL VALO ENEK, NOTARA.

Jer dycheryük az Istennek fiat.

Dycheriök es imadgyuk szüntelen, az örökke valo Attia Istent, ki az ő zent fiat ez vilagra, menyből atta mi örök életünkre.

¹ 31/b. oldal.

² 32/a. oldal.

Ofztoogatot zent lólkót hiuekre, ki által meg vilagoseitatuan, ragaszkodunk igaz mondasahoz, es el veszők nekunk szant sok iokat.¹

Christus Iesus Vrunk es Mesterunk, zent Ianosnak iruan hadta nekünk, hogy ő legyen eletnek keniere, ki szallot menyből lólki eletünkre,

Tuduan vagyón ő draga zentsege, mely neki vegső szent Vachoráia, kiuel szantalan nemes igeretit, be pechetlette mi iduőffegűnkre.²

Ott mondgya ő zent Testet es veret. bizony etelnek itálnak lennye, Mellyel vagyón Isteni hatalma, ebben hiuek örök eletet vesznek.

Ragaszkodgyal hiu kerőztyen ember, ez igeeknek lólki ertelmehez, ne tótózzel test szerint ezek-kél, de hiteddel vöd lólki iduőffegre.

Giakran kenierrel elsz kilő keppen, kiert halakát adcz VrIstennek, hogy testedet taplallia elteti, sokkal inkab lólkódre vgyekezzel.

Elsz lelekben Isten igeieuel, Christus eltetőie az hiueknek ki Attianak tanachat ielenti, ezért vét föl testet szűz meheből.

Raitunk kegyellömre indeitatuan, Attia Istennek chuda tanachabol, fiu Isten testben föl őltőzek hogy mi vyulnank lólki ekeffegre.

Gerieszd minket zent lelők Vr Isten, ki vilagoseit gyarlofaginkban, vgy mint az nap negyed egön leuen es ő tőle iu vilagoffag földre.

Erről mondgya zent Janos niluabban, az ige vgymond meg testefűle. ki Istentől valtsagul küldetek, elő kenier es elő viz leuen.³

¹ Joh. 14.

² 107/b. oldal.

³ Joh. I.

Lasd azért hogy Lõlkõd taplaltaffek, Iduõffegnek aldót eletiuel, mely vallasban mindenkor meg tarchon zent haromfag egy bizoni Vr Isten.¹

ARTNER SEBALD

*a soproni tanácshoz írt levelében ösztöndíjat kér,
hogy tanulmányait folytathassa.*

Iglau, 1589 márc. 12-én.

Eőróke úalo szolgálatomat minden haladafommal ayanlom kegielmeteknek | mind egéz tanaczban leueő tizteletes Vraknak ez Istentúl az | Vr Jesus Christus által, minden lelki es testi aldást kiuanok kegielme | teknek, mind tiztelendeő vrainnak.

Touabba, tizteletes tanaczbeli Vrak, iol tudgia azt kegielmetek, hogj sem(m)i fele | dologh eleő nem uitethetik az emberektol, ha ahoz ualo kőlseő dologban | fog'iatkozás lezen: Ezenkeppen az deaki tudomanibanis foglalatosok az | szegeni tanúlo iffiak nem lehetnek, ha ahoz valo dologban fogiatkosafok | lezen. De az fölleges io Isten eleitől fogua ehez az tudomanihoz szerzette | es rendelte az feiedelemfeget, kiknek io gond uifelesek miat, mintez ideig megh | maradot az ű dragolatos tudomania, honnat ű felfeghe, mind ez uilag | gond uifeléfere, es io dolgoknak io moddal valo igazgatafara tamazt | ieles eszes embereket. Azonkepen az Meniej tudomaninak is hirdetefere tudos | bölcz tanitokat, kik miat mind az testi es lelki bekefeg ereőt veden az | emberek kőzót.

¹ 108/a. oldal.

Ez mi niomorúlt orfzagunkbanis, mind ez ideigh
 ű felfeghegonduifelefebbol | valamenire fentes az ű
 dragalatos tudomania, mind lelki es testi dológ |
 ban, azaz, mind Egihazi es polgari tarfasagban.
 De ez orfzagnak fok | keppen valo haborúfaga
 miat, igen szók az tudos ember, mert az | szegeni-
 fegh miat az szegeni tanúlo iffiusag csak keúefse
 tanúfagba vicheti | eleő magat, oka penigh ennek
 sem(m)i nem egieb, hanem az feiedelemfegh
 az | fok haború miat inkab foglalatosfok kölfeő
 dolgokban, hagi nem | mint az tanitokra es tanu-
 lokra valo gonduifelefeben.

Miuel hagi tiztelendeő tanaczbeli vrain, enis
 (az szegenfeg miat) tanúfagomnak | veghez vitele-
 hez igen erőtlennek itilem magamat, miért hagi
 az szegeni | atiamis vekoni erőuel vaion, tőb
 fiairais kel gondot viselni, tanúfagomnak | eleő
 menetelire fegetseggel nem lehet, mint. ennek
 eleőtte, az mikeppen | kegielmeteknel nyluan
 vagion : En penigh Isten fegetsegeből | az menire
 tanúfagomban eleő mentem, nem akarnek hatro
 allanom, hagi | az szegeni attiamnakis mind
 költsége, mind penigh remenfege hiaba ne | lenne
 felőlem, vőttem azert maston erre magomat, hagi
 az kegielmetek | fegetsegehes, alazatosan folianam,
 talaltam azert megh kegielmeteket kiual | keppen,
 mind egéz tanazban leueő tiztes vrakat, túduan
 azt, hagi Isten | kegielmeteket is az teőb feiedel-
 mekel egietemben, az ű Ecclesiainak Daÿ | kaiaua
 rendelte.

Nyluan vagion nalam tiztelendeő vrain, mivel
 hogh Isten ez uilagbol ki akarta | volna hñni az
 tizteletes szemeli, tudni illik Miedl Jakob feleseget,
 aúagi hazaftarfat, | Halala iduien hag'iot volna

valami keöltseget, valameli tanuló ifiúnak, meli |
 czelekedét Isten eleőt kellemetes es kedúes, embe-
 reknel penigh diczeretes. | Kegielmetekhez azert
 nagi biztomban (mind tizteletes vrakhoz) alaza-
 tofon | foliadua kőniörgők, hogy kegielmetek megh
 tekentuen az felfegos Vristent, | es az en iora
 valo űgiekezetemetis, kegielmetek legien valami |
 fegetfeggel abbol az pinzeből, kiúel tanúfagomat
 őregbethesem.

Kitt hogi ha czelekedik kegielmetek, Istentől
 varia kegielmetek Jutalmat | az ű igaz igereti es
 fogadása szerent. Enis penigh migh Isten iltet |
 minden haladafom(m)al, es az kegielmetek neue-
 nek diczeretiúel űgie | kezek megh szolgálni.
 Az felfeges io Isten algia es | tarcza megh kegiel-
 meteket, minden lelki es testi iouaúal nagifok
 io | eztendeig. Adatek Iglauiban, S(ancti)
 Gregorý napian Az 1589 ezten | dőben.

Ere kegies valazt varok kegiel | metektől, mint
 tizteletes Vraim | től.

Sebaldus Artnerus, Vrasagtok
 szegenj tanuló zolgaia.

Kivül : Adafsek ez leúél Soproniban czaftar |
 ű felsege szabád varofaban leueő tizte | letes
 tanaczbeli szemelieknek es Vrak | nak, nekem
 tiztelendeő Vraimnak. kezebe(n). | Sopron.

NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS.

(1570 ?—1654)

Dialogus, az az : Egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek siralommal teljes egymással való keserves panaszkodó beszélgetések.

Meg-is az el-baggyat szomorú Test könnyebségére kérdezkedik a' Lelektől.

Keserves firalma nem szűnik a' Testnek,
Nagy sűrűn könyvei hulnak szemeinek,
Azert zokogással szól még is Léleknek.
Mert láttya vége nincs keferűségének.

Oh minden örömtől el-vált bűnös Lélek,
Kivel nagy szomorún én örökkén élek,
Veled könnyebséget tudom már nem érek,
De még-is te tőled kicsiny kérdéft kérek.

Mond meg azt énnékem ha vóltál pokolban,
A' kárhozottaknak szerzett rút akolban,
Mond meg kik szenvednek a' kénköves tóban,
Van-é mi külömbség az ofztorozásban.

Mond meg mit láttál ott minden könnyebségre,
Lefz-é engedelem mi reménségűnkre ?
Használ-é valamit ott a' Kriftus vére ?
Lefzen-é érdemes idvözülésűnkre ?

Mint vagyon ott dolgok a' fő fő Uraknak ?
Van-é mi tekintet erős hatalmoknak ?
Kiknek székek előtt fokban udvarlottak,
Es fok Tartományok gazdag adót adtak.

Meg változhatik-é valaki fok pénzén ?
Várán vagy jófzágán temérdek fok kincsén ?
A' mint e' világon ajándék vivésén,
Kegyelem adatik foknak térd esésén.

Van-é szánakodás ott, vagy csak bűntetés ?
Vagyon-é kedvezés, személyre tekintés ?

Lefsz-é szabadulás kintől menekedés ?
Jön-é irgalmafság, s' lefsz-é keferülés ?

Egy szóval hogy mondgyam, lefs-é reménségünk ?
Őrök kárhozattól hogy meg menekedgyünk ?
Krisztus személyére ha valaha nézünk ?
Avagy mind örökkén örökké ott vefzünk.

**Az földi reszek Szerentsének álhatatlan Lakodal-
maban Tombolok Jóra Intő Tsengetyvje. Melly
az világ tsalardsagat az ember negy utolso dolgai-
nak zengesevel Kinek-kinek eleibe adgya.**

*A' Négy végső dolgoknak II. Resze. Az Itéletről.
5. Az meg-Itéltetett Léleknek intése.*

A' Mennyit ért Hajdu a' harang öntéshez
Kinek ügye nem vólt, annyit ért Törvényhez :
Azért nem-is készűl az Itélő Székhez,
Mellyért űzettetnek fokban *Luciper*-hez.

Te azért, hogy Szégyent ne vally Birád előtt,
Halgafs beszédemre, s értsd meg dolgom mint lótt
Mert nints az ég alatt olyan Nemes szűlött,
Ki meg ne rettennyen itt a' Birák előtt.

Meg ne tsald magadat kérlek az Istenért,
Mert számot adtz ; hidgyed, leg-kissebb dolgodért ;
Hivolkodó, tréfás, gyenge beszédidért¹
S- háfzontalanul tótt fok gondolatidért.

Olly dolgot forgatnak, kit még nem-is véltél
Hogy gonofz lótt vólna, s-benne bátran éltél ;
Meg-kérdik, olly friffen ki kedveért léptél,²
S-szintén ott efel meg, a' hol nem is féltél.³

¹ Matth. I. 2. 36.

² Isa. 3. 17.

³ Prov. 14. 12.

Mert ha ottan engem tsak egy tekintetért
S imádságban-való leg kifibb esetért,
Egy el-tévelyedett gyarló gondolatért,
Ugy meg roftáltatanak, s kevés tunyaságért,

Hogy helyemet alig tudhatám találni,
S-tsak egy ízót sem tudék mentségül felelni :
Miként fogsz te, bűnben el merült kerülni
Birád eleibe, és véle pörölni ?¹

Moft hand azért jól meg, miként eddig éltél ?
Tselédre, s magadra gondot mint vífeltél ?
Szűkös atyád-fián miként könyörültél,
S-ha emberi kedvért bűnbe léledzettél :

Az Isten házában miről elmékedtél,
S-hafszontalan dolgot miként beszélgettél,
Egy Mi-Atyánk alatt hányszor tekintettél
Hát megé ; s-szemekkel kiket ferteggettél ?²

Tsak egy ízem-pillantás fintsen életedben,
Melyről számot nem adtz részenként lelkedben,
Hogy mérsz tehát élni illy fertelmességben ?
Holott még az Jó-k-is élnek félelemben ?³

Hogy azért Mennyekben vigadhatsz Istennel :⁴
Világ adományát, mint ganéjt tapod-el,
Hogy örökké Menyben élhess békeséggel :
Ti(f)teffeg kívánást, testet, s-aranyt hadgy el.

Hogy örök tűz lángját távoztathassad-el,
Gyakor firalmiddal bűneid töröld-el,
Hogy örök kin-vallást, s-poklot kerülhess-el :⁵
Ugy bánnyal testeddel mint ellenfégeddel.

---

¹ I. Pet. 4. 18.

² Ifa. 3. 16.

³ Job. 9. 28.

⁴ I. Mach. 2. 16. — Phil. 3. 8.

⁵ Johan 12. 25. — Mich. 7. 6.

Az múlandó Világtól-való butsúzás az örökké-valóságért.

Mit használ, kérlek, a' világ,
Mely most kívül szép mint virag ?
Mit tündöklő Arany s Ezüst ?
Majd el enyésznek mint a' Füst.

A' csillamló Királyi szék
Mit használ ? Mit páltzás Felség ?
A' páltza s-nagy Birodalom,
El olvad, mint a' hó-halom.

Tested szépsége Rosánal,
Piroffab ortzád, mit használ ?
Halál szépséget le-kaszál ;
A' Rófa színt földbe kapál.

Mit használ sárga szép hajad ?
Mit Kláris színű ajakad ?
Mit fényes Krisztályos szemed ?
Majd firba dugják holt fejed.

Aranyba jární mit használ ?
S- hogy tested abban talpig áll ?
A' Szín-arany tsak sárga föld :
A' földet nagyra ne botföld.

Mit használ szép Veres, s- puha
Bibor bárfonnyá főtt ruha ?
A' Bibor színe tsiga-vér ?
A' tsiga-vér fokát nem ér.

Tekintsd meg a' Selyem ruhát,
Sugorgó nyűvek fonalát :
El-hidd, hogy pondrok ganéja,
Ganéjt tsak el kell hánnia.

Ha jól meg-nézed, mitsodák
Kik szíved Istentől vonnyák ?
Tsak tsiga, vér, és sárga-Sár,
Es a' mit fony egy rút Bógár.

Távozzál-el, te rosz világ :
 Bolond, a' ki törődbe hág :
 Mert végetlen jót nem szerezsz,
 Hanem csak hiúságot keresz.

Eredgy : élly már magad szereznt :
 Soha szemem rád nem teként
 Elég, hogy eddig engemet
 Rá vöttel, s- tartád szivemet.

Közelget már Végetlenség,
 Es a' Menybéli Békesség,
 Istennek már szivem szereznt
 Szolgállok, Jámbor Szólga-ként. Amen.

Mária-énekek.

1.

Ó zep Viragh kegielmesegh edenie,
 Meniorzagh dicsősegenek zep fenie,
 Legien zent erdemek büneymert iutalmam
 Ziuem kiuansagaban bizodalمام.

2.

Mi draga Valtsagunk titkos Zekrenie
 tisztaságos kegielemnek edenie
 tekincs ram hog bün ínseges Zennie
 Megh ne emizzen dögös keleuennie.

3.

Istennek zent Annia
 latod ziuem kinnia
       meli buual keseregien

sok gondolatokual
 giakorlatossagual
       meli igen farat legien

buidosasa közöt
 te hozzád ezközöt
       hog mar örömet vegien

Teriezd ky kegielmed
 hog hiu zegedelmed
     indullion züksegemre

Es emlekezzel megh
 dichöult feniessegh
     az en köniörgesemre

Te kegiessegedről
 s Hy zegenied felöl
     Hogi ne essem insegre.

El arat sok bünöm
 S meg is aligh zünöm
     azokból föl sörkennem

Mert niaualias leuen
 S, büntöl terheltetuen
     nehez abból föl kelnem.

Fertelmesult a test
 S maid pokolra silliest
     Sies ne hagi elveznem

Segedelmet vettem
 mikor esedeztem
     Zuksegemnek idejen

Mostannis ne tagad
 Tulem el se ragad
     ez zomorusagh eyen

Latod el hagiattam s megis rutethattam
 S mind dög . . . h apattam
     az karomlas mezeyen

Induly kegiessegre
 S tekinch le ez földre
     kys kelletlen zolgadra

lassa zömöm nyluan
 hogi mit ziuem kiuan
     ninchien bozzontasodra

Vagi lelkem karara
kinek te iauara
nez chiak artatlansagra

Tudom biszoni ertöd
S, azert el sem röitöd
Zent ziuöd keresemtöl

mert igieközetöm
s, en erotlensegeom
biratik felsegedtöl

Segech szuksegemben
hogi előmentemben
tiszteltessel fergedtöl.

Esmerie megh mindön
hogi segedelmedön
nem mulik semmi haszon

ha zinten ideigh
remensegem kesyk
nem maradok szaraszon.

Zerenchem megh lezen
s maid kedueben veszen
ky mindeneken azzoni. Amen.

4.

Oh dichöult zep kincz, kiben giarlosag nincz
s, nemis ferhet setetsegh,
Jesse törsökeből, keluen kebeleböl
leuel boldog feniessegh
ekes chillagokual, napual es az holdual
tekintetes dichösegh.

Te zep liliom zal, kitöl kegielem zal
minden testre ez földön
s, kinek draga kerte, önte uilag zerte
draga illatot, midön
minden nag atokban zalna karhozatban
az Vezedelmes idön

Te meniorzagh uttia, s, paradichom kuttia
 ki rank kegielmet ontot
 s, kinek tiszta mellie, dragalatos teye
 neuele zep uiragot
 ky mindon bünöktől, ördögh kettrechetöl
 megh ualta ez vilagot.

Te zep hainal chillagh ky mindenkör uillagh
 nap tamadasa elöt
 ky artatlansagban fenlel ez vilagban
 az Isten zöme elöt
 te mehedben zalla, az ky nag kint ualla
 s, minekunc Valtsagunk leöt.

Te chodalatos zin, kyre nezve bün s, kin
 chöndesül kegielmedből
 s, kinek oltalmaual, az ördögh tauul al
 s, erötlen kesertesből
 keötözd megh mert kerül, tor haniassal kezül
 el vonny zerelmedtöl.

Testy giarlosagom, oh en boldogsagom
 megh ne giözze lelkemet
 rut zömtelensegre, ne giuicha Vetkekre
 ördögh az en ziuemet
 igazgasson kedued, es soha ne zenued
 teuelgeny eltemet.

Esedezzel ertem, hog az bünre tertem
 ne törtenniek fertelmel,
 niuych ky zent kezedet, s, el ne ued zömödet
 uigiazza ertelemmel,
 tarch megh kegielmedben, mindenkör eltemben
 s, aldlak buzgo örömmel. Amen.

5.

Oh te giönge dicsöseges ekes szwz
 menney szeretettel egö tizta twz,
 tolem minden gonozt züntelen te el wz
 hog lelkemhez el ne hasson semmi bwz

Esedezzel ertem szegeni fergedöt
 Sok rutsagtól nehezedett emberert
 fordeth ream kegies szemed az kyert
 Zent fiadnak vere hullott valtsagert.

Tarch meg hozzam nagi conduiselesedet
 takargató edes örizetedet
 ne banthassa ördög te kicsinedet
 semmi rettegtető veszellel, niuich kezedet

Keduem, gondom ziuem teged tisztellien
 minden indulatom nieluemmel bezellien
 Vigasztalast banatom nalad lellien
 az örök elettre kedued segellien.

KIS JÁNOS.

(1770—1846.)

HAJÓSÉNEK.

A' Duna' hátán, Bavariában, 1793.

Szerettim' édes honnja,
     Indúl hajóm feléd.
 Hűsége' láncza vonja
     Szülöttödét melléd.
 Örömkönyvekre csordúl
     Szemem, ha rád tekint,
 Napom hol délre fordúl,
     'S vidám reményre int.

Eléri végre sajkám
     Nyugalma' szent helyét.
 Öledbe, drága dajkám,
     Veszed fiad' fejét.
 Örökre zöld virággal
     Fűzöd hajam körül;
 Halhatatlan ifjúsággal
     Jövő időm örül.

Mi szép letenni kormányt,
 A' Sors ha üldözött !
 Feledni, melly veszély hányt
 Habok' s szelek között,
 'S fiúi indulattal
 Ajánlni napjait
 Az Égnek, áldozattal
 Köszönvén gondjait !

Nekem jut e' szerencse,
 Nekem jutalmamúl.
 Nyűgöm' kemény bilincse
 Arany fonalra nyúl,
 Melly Istenek' kertjébe
 Híven vezér, a' míg
 Szelíd öröm' keblébe
 Jutok, szebb honnomig.

Kies liget keríti
 Magános házamat,
 Folyó-kút hívesíti
 Virágos halmomat,
 Hol csendesesen csorognak
 Idöm' patakjai,
 Zajogva míg zuhognak
 Világ' nagy habjai.

Szobámban három oltárt
 Tinéktek helyhetek
 Kik Ég'-szerettitől járt
 Úton vezérletek ;
 Neked, kilenc szelíd Szűz'
 Feje, Uránia,
 Neked, baráti szent tűz,
 'S neked, Cypris' fija.

HYMNUS A' BÖLCSESÉGHEZ.

Szívemnek legfelségesbb bálványa,
 Szűz Bölcsesség, hol van lakhelyed ?
 Világoknak roppant alkotványa,
 Hol rejti őt titkos kebeled ?
 Oh, rég már, rég, hogy e' Szépek' Szépét
 Nyomozom, mert Istenség' keze
 Lelkembe metszette ő szent képét,
 Hogy lélekké nevezze.

A' hol te, Ég felséges magzatja,
 Szórod fényed' ragyogványait,
 Ott örökös tavasz osztogatja
 Elyzium' drága javait.
 Legtisztább ég' világos kristálya
 Folyja-körül boldog vidéked',
 Égi karok' szent melódiája
 Zeng idvezletet néked.

Az Igazság' 's a' virtus' karjain
 Jársz szép testvér szép testvériddel,
 Ártatlanság' virágos halmain
 Vigan játszván víg kedvesiddel ;
 Orczáidon ragyognak rózsáji
 Hervadni nem tudó szépségnek,
 Kezeidben virítnak pálmáji
 A' Tökéletességnek.

Benned érzés, vágyás, gondolatok
 Zengnek felséges harmóniát ;
 Szívet-tépő dühös indulatok
 Nem táplálnak ezer Fúriát ;
 Homálytalan szemeidnek éli
 A' dolgoknak hatja velejét ;
 A' holt bálványt Istennek nem véli,
 Lepje gyémánt bár fejét.

Néked örök rend' arany lánczai
 Fűzik egybe a' világokat,
 Mellyek mint szép Eggyesség' lyányai
 Ölelkezve járnak tánczokat.

Irigy Démon néhánynak kebelét
 Nem marczongja mérges dárdával,
 Hogy a' sereg' másik kedvesbb felét
 Hizlalja prédájával.

Előtted a' Mindent-alkotónak
 Nyitva vagyon rejtett műhelye,
 Lát'd az célja, hogy a' legfőbb jónak
 Ízlésére mívét emelje.
 'S azt ezerkép' csak azért próbálja
 Tisztításnak kemenczéjében,
 Hogy ragyogjon, lehúllván homálya,
 Istenek' szép fényében.

Égi lakos, egek' származatja,
 Mindent szemlélsz égi formában,
 Füled' égi szent muzsika hatja
 A' világok' vándorlásában.
 Gyönyörűség' legtisztább forrását
 Szünet nélkül meríti szíved,
 'S jótételben leli csak nyugvását ;
 Boldogság minden míved.

Oh ! szívemnek szentséges bálványa,
 Hol van, hol van örökös helyed ?
 Mért hogy lelkem, úgy a' mint kívánja,
 Nem mulathat itt alant veled ?
 Ah ! eltüntél, eltüntél mitőlünk
 Felsőbb lelkek' társaságába,
 'S téged vélvén lelni, hányszor dőlünk
 Csalárd árnyék' karjába.

De ha szívem' legszebb lángozatja
 Feléd lobog hajnal' jöttével,
 Ha lelkem legtitkosbb mozdulatja
 Téged sóhajt naplementével
 Jöjj Kegyes, oh jöjj Zefyrszárnyakon
 Néked szentelt rejtek helyembe,
 Nagy leczkéid' mennyei hangokon
 Éjfélénként sùgalld fülembe !

KAZINCZY FERENCZNEK ŐSZVEKELÉSÉRE

Gróf Török Sophia-Antoniával
Novemb. 11-dikén, 1804.

Igaz hát, barátom, hogy elmúlván teled,¹
 A megengesztelt sors nagyobb jót tesz veled,
 Mint a mit kívánál?
 Igaz, hogy már ígér örök ifjúságot,
 Miolta hív párod esküdt barátságot
 Hymen oltáránál?

Ezt kértem az égtől, s jövődölve vártam,
 S mit érzek, erántad magamba bezártam
 A míg az meglenne.
 Meglett! elzengem már idvezlő versemet,
 Felnyitom előtted egészen szívemet,
 Lásd, mi buzog benne.

Mihelyt Phoebus lantja szent hangját érteni
 Kezdtém, heves ifjú, mertem jelenteni,²
 Mikép égek érted;
 Te, koszorús papja, csókoltad tüzeimet,
 S visszaküldvén, mellyet adtam, tömjénemet,
 A szívemet kérted.

Felejthetetlen nap, édes emlékezet,
 Midőn a legelső baráti nevezet
 Tőled hozzám repült!
 Hányszor fűzött nékem e szent frigy szárnyokat!
 Hányszor gyújtott bennem istenibb lángokat!
 Hány boldog órát szült!

Mint hajdan a görög lantnak koronája
 Nemes pályát futni szemlélvén hazája
 Jelesebb fiait,

---

¹ Célzás Kazinczy fogságára a Martinovics-perből kifolyólag.

² Kis még jénai tanuló korában 1793-ban kereste fel először levelével Kazinczyt.

Égi koszorút font a győző számára,
Zengvén Heliconról mély árvíz módjára
Omló hymnusait:

Én is elfelejtvén erőtlén voltomat,
A cél előtt látván téged, barátomat,
Szent tűzre hevültem,
S néked diadalmi paeánt énekelni,
Nyert borostyánidat örvendve tisztelni,
Ezerszer készültem.

De hárfám egy húrja valahányszor pendült,
Rajta szívszaggató szomorú hang zendült.
Méltó volt könyveznem.
Mert, Pindusunk díszét, bár mint csudáltalak,
Híresnek, dicsőnek, nagynak találtalak,
De szerencsésnek nem.

Énekel az irígy időn triumfálni,
Szép lelkeket napok fogytáig formálni,
Szép dolog, nagy virtus :
De boldogság nélkül a virtus háború ;
Gyászos a legzöldebb borostyánkosház,
Ha nincs közte myrtus.

Haj, tövises út az, melyre itt tisztünk hív!
Csak az asszonyképbe öltözött angyalszív
Hintheti rózsával.
Minden lépésünken ezer a sérelem,
Mellyet nem enyhíthet más, csak a szerelem,
Édes nectárjával.

Mi a férfi maga? — Félbenhagyott remek.
Majd istenné teszik a dicső érdemek,
Majd sár fertézteti.
S oh, a vad indulat háborgó tengere,
A szüntelen vívó vágyások ezere
Mikép hánnya veti !

Örök háborúban halandó létével,
Óriások társa makacs erkölcsével,
Az egeket víja,

S mind eddig nem vet célt fenhéjázásának,
Míg egy sebes villám szive dagályának
Nem lesz gyászos dija.

Felhág vakmerően a nap szekérére,
Az égi szent tüzet halandók földére
Lehozza magával;
S balgatag sáfára becses birtokának
Áldozatjává lesz ritka zsákmányának
Japetus fiával.

Hírre vágy? bár ég föld légyen akadály,
Nem pihen, hegyeket mozdít, hogy csudálja
Fél világ munkáját.
Még eltörik az ív, addig erőlteti,
S a dicső félisten majd rabul pergeti
Omphale rokkáját.¹

Fényes ideálok empyreumába²
Elragadtatván, dül tündéri' karjába,
Él ambrosiával,
Hogy mennykőként csapja földhöz a test súlya;
S melly nehéz magasról esni, megtanúlja
Tulajdon kárával.

A lány szívnek édes olvadozásait
Nem kóستolja soha, kergetvén álmait,
Honját elfelejti;
Körüle bár Tempe virítson, nem látja,
A távollévőre száját mohón tátja,
A valót elejti.

De ti, dicső hölgyek, kik, földi remekek,
Egy alakban vagytok angyalok s gyermekek,
Mint boldogítjátok,
Ha e csuda vándor, számkivetésében,
Magát híven, élte víg kikeletében,
Kapcsolja hozzátok!

¹ Herkulesre vonatkozik.

² Az ég legfelsőbb tája.

Ti, a szent természet húséges magzati,
 Ha elpártoltatják délceg indulati
     E kegyes anyától,
 Hív karjai közzé vissza bájoljátok,
 S nyájas dajkálással megszabadítjátok
     Gyászszos hagymázától.

Szilaj képzésinek megnyírván szárnyait,
 Néki a társaság szent aranyláncait
     Szépekké teszitek,
 Felfúvó gőz helyett az igaz nagyságot,
 Melly ád halandóknak halhatatlanságot,
     Belé lehellitek.

Ki derítheti fel homloka ráncait,
 Mellyek gyászba rejtik bármelley virtusait,
     Ha ti elhagyjátok?
 Hol arat méltó bért kivületek, hol nyér
 A gyönyörűségből olly részt, mellyhez nem fér
     Sem csömör, sem átok?

Híres volt Ulysses, fényes volt pályája,
 De az ész és erő e ritka csudája,
     Bár vallja meg maga,
 Ha eleget tett-e a hírnév szívének,
 S volt-e hív pár nélkül bújdosó életének
     Boldog a csillaga ?

Ezer csudákat tesz, véget vet Trójának,
 Dicsősége ragyog, ég Ogygiának
     Érte királynéja.¹
 Nincs haszna ! felzúdúlt tenger hányja veti.
 Nem, boldoggá nem más, egyedül teheti
     Hív Penelopéja !

Az örök rend megáll! Páratlanságodnak
 Vétkét fedd, barátom, hogy boldogságodnak
     Volt eddig sok hía,
 Hogy olly kegyetlenül üldöztek a szelek —
 S hogy oh a lángtól is meg nem menthettelek!
     Mint Anchízeit fia.

¹ Calypso.

De az elmultakat fedezzék kárpítok!
 Örömaldozatot kíván az a titok,
     Melly magát itt fejti.
 Nem, nem feddődés kell! Csókold azt a kezet,
 Melly annál istenibb boldogságra vezet,
     Ha útját elrejti.

Becseseb az elvétett s ismét megtalált ut.
 Ki az igazsághoz tévelygés után jut,
     Forróbban öleli.
 Édesebben örülsz felderült egednek
 Te is, hogy gyászosbak voltak életednek
     Eddig sok éjjeli.

Gyönyörű derülés! Melly szépen s hirtelen
 Virít Elysium, a holott van jelen
     Venus-Urania!
 Melly boldog lelket tesz a föld gyermekéből!
 Miként újjá szüli, mintha szent Léthéből
     Adna kóstolnia!

Eljött, eljött hozzád egész udvarával,
 A szerelmek, tréfák, játékok nyájával
     Lakást vett házadban,
 S a Grátiák soha szebben nem ölelték
 Ezeket, sehol több kedveket nem lelték,
     Mint társaságodban.

Melly változás! lantod bájolóbb zengést ad
 Már is, hogy a boldog öröm mosolyog rád,
     S az szedi hangjait.
 Hattyuszárnyon repül éneked s életed,
 S bátorságos parton csendesen nevedet
     A tenger habjait.

Két isten nyit pályát — a hír s a szerelem —
 Eredj, s a nemes szív s isteni értelem,
     Mutasd meg, mit érnek;
 Hogy a mint bámulni fog dicsőséged,
 A boldogságban is hív unokánk téged
     Válaszszon vezérnek.

SOPRON TÁJÉKÁHOZ.

(1815.)

Szép vagy Sopronnak zordon hegye völgye, hol ormos
 Rengeteged feketül, s bérceid árja zuhog ;
 Szebb vagy, apró halmok s térek vegyülése, kalászszal
 S szőlővel nevető hesperi kertje te, még.
 És te, mikép emeled, mint tágítod ki szorongó
 Lelkemet, s Pannon tengere, Piso vize !¹
 Édesen elmerülök szép álmadozásba, dicső táj,
 Hogy ha kebledbe csal a Flóra-szerette tavasz.
 A természet ezer díszét bámulva csudálom,
 S arcomon aggságim ránca reményre derül.
 A falak eltemető tömlőc módjára rekesztnek,
 S ott, valamerre szemem néz, rabi láncza talál.
 Itt szabadon levetem vas igámat s aetheri szárnyon
 Repdesek a magas ég végtelen öble körül,
 S szent öröm árkai közt érzem, hogy földi sorompó
 Mennyei lelkemnek nem vet örökre határt.
 Ott, az alak nyájas, simasága gyakorta hazug máz,
 S anygali formában sokszor az ördög ölel :
 Itt, ha mi rám mosolyog, ha mi biztat boldog örömmel
 Kétszeresen s tüstént adja meg a mit ígér.
 Ott az örök kínok gyászthonja-nevelte tyrannus,
 A fene praktika dül, s dülva világot emészt ;
 Majd nyereség, majd hír s öröm árnyékával ígézvén
 Fő s alrendet örök tigrisi harcra tüzel ;
 Nincsen az a szent lánc, mellyet nem szaggat izekre,
 Nincsen az a szép frigy, mellybe nem ártja dühét.
 Általa kalmárság piacává lészen az élet,
 Hol kiki csalni siet, s csalva csalásra tanít :
 Itt kegyes édes anyát látok, ki szerette szülöttit
 Emlőjére heves szívvel ölelve veszi.
 Itt ezer áldások gazdag forrási fakadnak,
 S tél tavasz ősz nyár lát gyűlni belőlek özönt,
 Melly nagyok és kicsinyek szomjának lángjait oltván
 Minden örömbimbót édeni színre kifejt.
 Cifrább műhelyeit ha kikémlelem a tüzes észnek,
 Mindenik eszközüket több sanyarásra kohol.

¹ Fertő-tó értendő alatta.

Nemzetek, országok, háznépek alélva remegnek
 Felzúdult tenger mérge veszélyi között,
 Kastélyok és kalyibák tűzözönbe borulva lobognak,
 Sírva fut árva nemünk a vad Erynnis előtt:
 Csak ti magos bérccek, mellyek fel az égbe sietvén
 Minket is elragadó szárnyon emeltek oda,
 Csak ti setét erdők, mellyekben az isteni nagyság
 Titkos erőt ihlő szent lehelése suhog;
 Csak ti, kies völgyek, hol ezüst forrásnak, enyelgő
 Csergedezések közt, gondokat altat ere;
 Csak ti, dicső szépség-hímezte mezők, hol igézni
 Nem szűnik új áldás, gyenge fü, tarka virág:
 Csak ti felejtetitek sorsunk sok s durva csapását,
 Csak ti tettetek szert hív menedékre velünk.

A HAZÁHOZ.

Az 1825-iki országgyűléskor.

Való-e? vagy csak részeg lélek
 Szül bennem álomképzetet?
 Melly ritka látományt szemlélek!
 Melly fényöntő seregletet!
 Igaz lön hát a hír szózatja,
 S Ferenc, olly sok nép áldott atyja,
 Összehívá magyarjait,
 Hogy legnemesb nagyravágyással
 Buzogva megoszszák egymással
 A kormányzás nagy gondjait.

Ugy van! áll a legszebb országnak
 Felséges gyülekezete;
 Győzött a józan szabadságnak
 Ezer vész közt épülete!
 Mig annyi nemzet bús honában
 Most rút majd csábitó lárvában
 Pusztított a veszedelem:
 E kincset nekünk megmentette
 S állandó örökünk ké tette
 A legkegyesb fejedelem.

Idvez légy, hősök nagy hazája,
 Dicső fényedben idvez légy,
 A halhatatlanság pályája
 Az, mellyen Titusoddal mégy.
 Király s karok ha kezét fogva
 S nagy lelkek lángjával lobogva
 Vesznek s adnak törvényeket :
 Az istenek örömmel nézik,
 S legjobb kegyelmekkel tetézik
 Népboldogító míveket.

Százszor boldog, nálad rejtekben
 Igaz nemzeti dísz mulat,
 Hallgasson bár külföldiekben
 Rólad vakság vagy indulat ;
 Ne bánd, az örömet titokban
 Kell élni, hogy alacsonyokban
 Ne forrjon irigység heve.
 A történetek lajtorjáin
 Bizvást járj ; Clio érc tábláin
 Fennmarad a magyar neve.

Hol van már is gyarapodásnak
 Másutt, mint benned, szebb nyoma,
 Bár kereszténységért vivásnak
 Dult téged örök ostroma :
 Hol vannak jobban kijegyezve
 S hatalmasabban védelmezve
 Minden rendek szent jusai ;
 Hol lelnek, bár nézz félvilágot,
 Gyorsabb s enyhítőbb orvosságot
 A sors kemény csapásai.

De a földön ki vágyhat lelni
 Tökélyes paradicsomot ?
 Minden nép lassan tud emelni
 Örök szép hirnek templomot.
 Szent törvény minden halandónak
 S neked is, hogy a szépnék s jónak
 Napja felé sas szárnyain
 Soha ne lankadozz sietni,
 Ugy fog Mnemosyne hirdetni
 Isteni lantnak hangjain.

Menj hát, s midőn sok bölcs elmének
 Frigyében most tanácskozol,
 Serényen menj, s korunk lelkének
 Fizesd a mivel tartozol :
 Jobbítsd ki jól hajód hibáit,
 S mind árbocát mind vitorláit
 Készítsd nagy út bajaihoz ;
 Mert tengered csalárd habjával
 Könnyen dühösködik s magával
 Gyakorta fergeteget hoz.

Míg te, kevély a szép sugárra,
 Mellyet a thronus kölcsönöz,
 S gondos, hogy illy jus, melly hálára
 Melly nagy tisztekre ösztönöz,
 Jobbágyi remekes hűségre,
 Hív szorgalomra s egyességre
 Serkengesse fiaidat,
 Magas nagyság ösvényit járod
 S nemesebb maradéktól várod
 Örökre zöld pálmáidat :

Addig itt én örömkönyekkel
 Oltárod lábát öntözöm,
 Hogy nekem is a sok ezrekkel
 Van, van hozzád szoros közöm,
 Hogy te szültél, neveltél, éltetsz,
 S dajkai gonddal szerencsétetsz
 Azon szép föld javaival,
 Mellynek minden morzsányi része,
 Valamint gyönyörű egésze,
 Gazdag az ég csudáival ;

S a minden nemzetek atyjához
 Intézek hív áldozatot,
 Hogy adjon a nehéz munkához
 Neked kívánt foganatot :
 S forrón nézván dicső fényedre
 Megújítom szeretetedre
 Kötelező szent eskemet:
 Szerencsés, ha, mikor megholtam,
 Azt vallhatod hogy méltó voltam
 Neked köszönnöm életemet.

MILLYEN FELTÉTELEK ALATT LEHETNEK A SZÉPNEMBÉLIEK VERSIRÓKKÁ.

(Egy kisasszonyhoz).

Kedves Kisasszony !

Tanátsot kért tőlem betses levelében ; 's én, ki a' Kisasszony' szerentséjét, jó hírét nevét, 's boldogulását egész szivemből óhajtom, adok tanátsot, de nem úgy, mint hizelkedő képmutató, hanem úgy, mint jó lelkű ember 's egyenes szívű jó barát.

Mindeneknek előtte el nem titkolhatom, hogy midőn a' Kisasszony magát a' versírára akarja adni, olyan tengerre indul, melly a' hajótörésekről híres. A' költőtől minden józan Kritika sokat kíván, 's méltán is sokat kívánhat: mert a' könyvek, mellyeket kötött beszédben irunk 's az olvasó publicum' számára kiadunk, hasonlók az olyan válogatott ételekhez, mellyekre vendégeket hívunk, 's mellyekkel vendégeinket vendégségelni akarjuk ; következésképen, nem egészen szükséges részei az ebédnek. Ebből önként következik az, hogy vagy nem kell tsemegét feladnunk, vagy ha adunk, olyat kell adnunk, a' mellyel betsületet vallhassunk, 's a' melly jó ízlésű emberekhez illő legyen ; minthogy azzal nem vendégeinknek éhségeket akarjuk elvenni, hanem inyeget akarjuk tsiklandoztatni. Ugyan azért a' közepszerű munkák a' folyó beszédben türhetők, és elszenvedhetők, de Poësisben nem.

Igy lévén a' dolog, akárki is kotzkáz, mikor versekkel lép fel a' közönség előtt, a' szépnembeli

Auctor pedig még inkább; mert az ollyant az olvasóknak értelmesebb része rendszerint keményebben szokta megítélni, minthogy az Auctor-kodásnak a' szépnemnél módívá vallását akadályoztatni akarja, úgymint a' melly a' fontosabb és szentebb asszonyi kötelességeket sok esetekben elmulasztatná, vagy legalább kelleténél kevesebbre betsültetné, ha igen elhatalmaznék.

Ebből látja a' Kisasszony, hogy nyiltszívűségem a' versírói pályát hevesen és buzgón nem ajánlja. Ha azonban a' Kisasszonynak igen nagy mértékben van reá kedve 's ajlandósága, ha lelkismérete előtt magát arról meggyőzheti, hogy neme' kötelességei 's virtusai mindenkor fő dolgai maradnak, a' versírás pedig tsak pihenő órájnak játéka fog lenni: ezen esetre megvallom, hogy talentomai, ha kimíveltetnek 's úgy szóllván tudósabb formába öntetnek a' versekben gyönyörködőknek hasznos időtöltést, 's magának szép hirt nevet is szerezhetnek. De még ekkor is sok jegyzésre való dolgok vagynak, mellyeket résszerint a' versírásnak a' legértelmesebb tudósok által írt regulájiból, résszerint a' legjobb költők példájiból eszünkbe kell vennünk, ha maradandó koszorúra akarunk szert tenni. Egy két efféle jegyzést elkezdett egyenes szívűséggemmel ide írók:

Ne terjeszkedjék a' Kisasszony soha tovább a' versírásban, hanem tsak ollyan tárgyakra, mellyekről elegendő tudománya van, 's a' mellyekhez tökéletesen ért.

Igyekezzen minden gondolatjait 's érzéseit a' legtermészetibb renddel 's erőltetést nem mutató módon kifejezni 's előadni, úgy hogy a' mester-

séghez tökéletesen nem értők a' mesterséget észre se vehessék, 's azt gondolják, hogy ők is könnyen tudnának ollyant írni.

Semmi feleslegvaló 's szükségtelen gondolatot vagy szót meg ne szenvedjen munkájiban a' Kisasszony ; mert az, akármelly szép volna is, de ha maga helyén nints, nem egyéb, hanem csak folt. Ha pedig épen semmit sem mondó szükségtelen szók tsusznak bé, az a' Tokaji bort, mellyhez a' versnek édességére 's erejére nézve hasonlítani kellene, tsingerré változtatja.

A' versnek külső mechanismusa, p. o. hogy az egyikép' hangzani tartozó szók valósággal egyikép' hangozzanak, hogy a' mértékre vett versekben a' szótagok' mértéke pontosan megtartassék, a' minden versben és minden rendekben a Poësis' törvényei által kiszabott nyugvó helyek szentül megmaradjanak 's a' t. Az ilyen külső mechanizmus nem legfőbb ugyan, de még is elmulthatatlanul szükséges kötelesség. A' kisebb darabokban leginkább szembetűnnek az efféle hibák is, minthogy nagyobb és fontosabb belső szépségek által nem pótolthatnak ki.

Azonban egész könyvek vagynak az illyekről írva. Levélben már az is sok, a' mit eddig irtam 's a' t.

EMLÉKEZÉSEK AZ ÉLETBŐL.

Kis János megalapítja a Soproni Magyar Társaságot.

(Első közlemény 50—53. l.)

Rakwitz, ki Schwartner elmenése után is folytatta tanítását, bennünk a' lelkesedést alkalmasint fentartá, a' már előbb hatalmasan felébredett magánszorgalom pedig nem csak megmarada közöttünk, hanem annál inkább nevedék, mennél kevesebbé vont bennünket magához a' közös tanítás. Némelly görög és római klasszikusok mellett a' nem rég francia, olasz és angol nyelven irt munkákat még nagyobb tűzzel olvasánk, mint előbb. A' nekünkvalókat a' nem nekünkvalóktól megválasztani képesek nem lévén, mindenén mohón kapánk, mit a' vak szerencse kezünkbe játszott. E' szerint Voltaire', Rousseau', Montesquieu', Helvetius', Bellegarde, Bentivoglio, Machiavelli', Goldsmith' 's többek' némelly írásai már kezünkbe akadának 's belőlök jót rosszat vegyesen tanulánk. A' jobb izlésű német prosaisták és költészek, mellyek az akkori karlsruhei utánnyomtatás, szerint Raics professor' könyvtárában találtattak, hasonlókép figyelmünk' 's szeretetünk' tárgyaivá levének, és sok szépre és jóra tanítottak. Mind e' mellett a' közös leckékre is fordítánk annyi gondot, hogy a' jobb és szorgalmasabb tanítványok közé számláltattunk. — Reám, ki Schwartner alatt deák 's magyar verseket is próbálék irni, több rendbeli alkalmi versek' készítése is bizaték, mellyek közül némellyek már 1789-ben 's 1790-ben sajtó alá adatának.

A' magánszorgalom divatozása ada 1790-ben lételt az attól fogva mind eddig fenálló soproni magyar kis társaságnak is. Én legelőbb Némethet, azután más egy pár barátomat felszólítottam, hogy gyűljünk össze hetenkint egyszer 's olvassunk egymás ítélete meghallgatása végett magyar nyelven készítendő munkákat. A' gondolat kedvelést nyere. Mártius 20-kán összejövénk, magyarul tanuló társaság' neve alatt egyesületet alakítánk 's az egyesületnek azt a' négy törvényt szabánk: hogy hetenkint minden szombaton délest, midőn iskola nem szokott tartatni, legalább két óráig gyűléskedjünk, a' köz megegyezéssel feladandó foglalatosságokat kiki véghez vigye, munkája barátságos megítéléséért senki ne nehezteljen 's a' gyűlésben megjelenést elégséges okok nélkül el ne mulassza. Ezen törvények következtében köz megegyezéssel eleinten minden található 's általunk megérthető magyar grammatikákból, és bár melly nyelvbéli retorikai 's poézisi theoriákból kivonatokat adánk fel tárgyakul. E' képen egyikünk egy, másikunk más könyv után munkálkodék, 's rövid idő alatt Molnár', Kövesdy', Csécsi', Kalmár', Bél' grammatikaiból 's grammatikai jegyzeteiből és Batteux', Eberhard', Eschenburg', Adelung' theoriáiból kieszemelénk, mit kiszemelendőnek tartottunk. Azután részint fordításokat, részint eredeti dolgozatokat készíténk, de mindenkor köz egyezéssel történt határozatok szerint. Egy időre megfosztatánk Németh Lászlótól, ki mint nagyon szép és deli termetű nemes ifju a' magyar korona Bécsből Budára késérése végett több vármegyékben felállított banderisták közé Sopron megye

résről beveteték ; de néhány hetek múlva ismét visszajöve hozzánk 's szokott foglalatosságinkat velünk együtt folytatá. Még az 1790-dik év' utolján a' jelesebb fiatalabb tanulók közül néhány társakat választánk mellénk, kik Sopronból elmenésünk után az általunk kitüzött cél elérésére egyesülve törekednének. Ez a' szokás utódainknál is nem csak mindig gyakorlásban marada, hanem nagyobb tökélyre is viteték. Általában, miután Németh és én Sopronból elmentünk, a' társaság leginkább mostani generalis báró Lakos Jánosnak,¹ ki akkor Sopronban tanult, buzgósága által annyiban új alakot veve magára, hogy a' professorok közül egy elnök 's azon jóakarók közül, kiknek szives részvételök tapasztaltatott, részint helyben tiszteletbeli, részint vidéki levelező, a' fiatalabb tanulók közül pedig rendes tagságra készülő társak választatának.

Egyesületünk hamar értékre esett az akkor haditörténetek' címe alatt járt bécsi magyar ujság' kiadóinak, az utóbb csász. kir. udvari nevelővé 's kamarássá lett Görög Demeternek és szerkesztő társának Kerekes Sámuelnek. Ezen minden szépet és jót, kivált nemzeti literaturánkat is forrón szerető férjfiak bennünket szándékunk folytatására nem csak hozzánk irt leveleikkel, hanem számos magyar könyvek' ajándékozásával is serkentének 's alapot vetének egy kis magyar könyvtárnak, melly időjártával részint hasonló ajándékozások, részint a' társak' esztendei mértékletes fizetései által ekkorig több száz darabokra szaporodék 's minden éven szaporodik. —

---

¹ Ez 1843-ban megholt.

Nem sokára több pártfogók és buzdítók is találkoznak. Így néhai Péczely József révkomáromi reformatus predikátor 's akkori legfáradhatatlanabb érdemes magyar író, a' hozzá intézett levelémre adott feleletével tüzünket még nagyobb lángra gyújtá, 's a' minden jó igyekezetet, kivált nemzetünk javára célozót forrón szerető gr. Széchenyi Ferenc sem tartotta rangjához 's méltóságához illetlennek hozzánk kegyesen lebecsátkozni, 's intézetünk hasznosabbá tévése végett bölcs tanácsokat adni.

EMLÉKEZÉSEK AZ ÉLETBŐL.

Kis János felfedezi Berzsenyi Dánielt.

Második közlemény 111—113. lap.

Berzsenyi Dániel akkor, mikor én Nemes-Dömölkre kerültem, felesége jószágán, Sömjénben lakott, melly oda csak egy kis félórányira fekszik. Vele, mint egyik előkelő hallgatómmal, 's utóbb kemámmal, de különben is a' természet jó lelkületű, 's józan eszű fiával, nálam is és még többször nála 's. közbirtokos társánál táblabíró Káldy Pálnál, egy jó kedvű, élénk eszű 's olvasni szerető férjfinál, gyakran társalkodtam. Több izben történt, hogy hozzámenésemkor őtet az asztalánál dolgozva, 's papirosok mellett találtam, mellyeket belépésemkor az asztalfiókba hidort, ugy azonban, hogy apró nyiredékek maradtak kívül. Midőn ez másodszor, vagy harmadszor történt, 's a' nyiredékeken verstöredékecskéket találtam, azt mon-

dám neki nyájasan, hogy valamelly különös léleknek kell nála látogatásokat tenni, 's kérdém tőle enyelegve, hogy talán versirással mulatja magát Ő erre határozottan semmit sem felelt, 's a' beszélgetést tüstént más tárgyra fordítá Utóbb egykor, midőn ismét írásnál találván versirást gyanítottam 's gyanításomat jelentettem, azt mondotta, hogy igen is néha tréfából efféle bolondsággal mulatja magát; de még ekkor verseiből semmit sem mutatott; hanem későbbben hozzám jöven, költészeteiből néhány darabot, 's ezek között a' Romlásnak indult hajdan erős magyart is elhozá, 's ilyen szókkal adá által; „már csak nyíltan megvallom komám uramnak hogy én egy időtől fogva versirással bibelődöm, nézze által ezeket 's mondja meg, ha mehetek-e valamire“. Az olvasás annál nagyobb csudálkozást gerjesztett bennem, mennél kevesebbé vártam illyesmit tőle. A' velem közlöttek megküldém Kazinczynak, szerzőjüket pedig lelkesedve serkentém az írásra.

Mig egymáshoz közel laktunk, alig mult-el egy hét, mellyben együtt nem voltunk, 's több ízben ismételtem serkentgetéseimet, mellyek habár gazdasági dolgaival félig meddig mentegette is magát, 's habár literatori érdem iránt közönyösnek mutatkozék is, minden siker nélkül nem maradtak. Könyveket is, mellyeket reá nézve hasznosaknak tarték, ajánlottam neki, 's ő azokat vonakodás nélkül megvette. Ezek közé tartoztak Horác kiadása Nitsch és Habermeldt jegyzeteikkel, Home' munkája a' kritikáról 's egy két német költő. Különössége azt hozá magával hogy az efféle könyveket, ha egyszer saját módja szerint hasznokat vette, félre veté, vagy néha el is haso-

gatá. Közülök egy pár az illy erőszakos elenyészéstől úgy menekedék-meg, hogy épen akkor mentem hozzá, midőn rajtok illy halálos executiót akart véghez vinni, 's közbenjárásomra ezt monddta : vigye-el hát komám uram ha őket meg akarja tartani.

Miután én Dömölkről Sopronba, ő Sömjénből Somogyba költöztünk, versei gyűjteményét 1808-ban azzal a' nyilatkozással küldé hozzám, hogy mivel én buzditgattam őtet példámmal is, szavaimmal is a' vers írásra, azért reám bizza múzája műveit, tegyek velek mit tenni akarok; nem bánja, ha azok kinyomatnak is, ha tűzbe vettetnek is. Kazinczy nem sokára azután Bécsből Sopron felé jövé, látta nálam a' gyűjteményt, 's én azt nem csak, mint kérte, olvasásra, hanem a' végre, s' azzal a' megbizással is átadtam neki, hogy találjon módot a' kinyomtatásra. Az előszöri nyomtatás, mint tudva van, Helmeczy Mihál felügyelése alatt történt. —

DUKAI TAKÁCH JUDIT.

1795—1836.

AZ ÉN KÉPEM.

Barátom ! Szent tűzzel emelem kezemet
S azon szent oltárra teszem le képemet,
A melyet a minap barátságunk emelt,
És a hívség rózsakoszorúkkal hímelt ;
Az oltárra, melyet az ércz-állandóság
Támasztván, nem rontja meg a mulandóság.
Vedd le onnan, vedd le hűségünk jelére
S tartsd meg barátságos frigyünk hitelére !

Fekete haj földi fejemet, láthatod
 S már természetemet ebből gyaníthatod ;
 Ám a fekete szín a gyászt ábrázolja,
 Óh! — s ez bennem magát meg nem hazudtolja :
 Hajlandóságom nagy a szomorúságra
 S egy csendes magányba rejtett komorságra.
 Víg is vagyok néha, szívem kiköltözik
 Gyászából és öröm köntösbe öltözik ;
 De mégis erőt vesz a bánat ezeken,
 Gyakran új sebeket ejt vérző szívemen ;
 Öröm-gondolatim ismét elreppennek
 S bús képzeleteim szabad szárnyra kelnek.
 Magyar születésem hozza magával tán,
 Hogy természetem szomorúbb, mint vidám.
 Közmondás az, hogy : a magyar sírva tánczol,
 Magyar természetünk hát, mely ehhez lánczol.
 Hogyha muzsikámon magyart játszik kezem,
 Érzett örömről mintegy felejtkezem ;
 De van benne olyan, a mi megvidámít
 S bús gondolatimból hamar tánczra ámit.
 Sok óraim vagynak örömmel teljesek,
 De olyan napok is, melyek keservesek.
 Ha elmémbe tűnik szülőm elvesztése
 S szemem előtt lebeg gyászos temetése :
 Legfőbb örömemet akkor ott találom,
 Hol altatja ötet ama hosszas álom.
 A kriptá ajtónál állok, avagy ülök,
 A képzet szárnyain egekig repülök ;
 És ott mulatok én a menyeeikkel,
 Társalkodván lelkem a boldog lelkekkel.
 Komor álmaimból ismét visszatérek
 S mellettem sok gyászos sírhalmot szemlélek.
 A némán ott álló kereszték látása
 Vérező szívemnek újabb törszúrása.
 Az írgy földházra kiöntöm könnyemet,
 Mely elföldi kedves szülőmmel kedvemet.
 Természetemet im' már megismerhetted,
 Hogy magyar szívem van, ebből sejdíthetted.
 A szemeim kékek. Talán nem vigyázta
 A természet útját s bennem elhibázta.
 Gondolod fekete szem fekete hajhoz,
 Vagy legalább barna illet volna ahhoz.

De ne véd barátom! Jól van elrendelve :
 Tulajdonságomhoz van ez mérsékelve.
 A kék szín jele az állhatatosságnak,
 Mely nincs alávetve változandóságnak.
 Az állandóságot bármikép próbálad,
 Hidd el, bő mértékben bennem feltalálod :
 Akár a villámok hulljanak felettem,
 Akár veszély tátsa száját én előttem,
 Avagy a nap mindég mosolyogva nézzen
 S rám ezer örömet halmozva tetézzon :
 E szent oltárra én buzgón tömjént rakok
 S hív barátságunkban soha nem lankadok.
 Vedd igaz szivemből eredett vallásom,
 Légy te is állandó kékszemű barátom.

A KESERGŐ ÖZVEGY.

*Pest, 1815. Trattner János Tamás betűivel.
 Különkiadás.*

Mikor szünsz meg óh fatum üldözni
 Az ártatlanságot, a virtust kedvelőt
 Te készteted a szívet vérzeni
 S gyászszal borítod a mosolygó jövőndöt.

Félkaromra dűlve itten hallom
 Egy szerencsétlennnek tördelt nyögéseit
 Összezúzta lelkét a fájdalom :
 S. ah nem, nem bírja már tovább keserveit.

Egy ormos sír mellett térdepelve
 Folytak egy kegyes hölgynek könnyözőnei,
 Hév kedvese keresztjét ölelve
 Az egeken függnek esdeklő szemei.

Valamint a hajnalnak nyílt rózsa,
 Melyet gyöngyharmatja lep Auróranak
 Egy férgeske lesz élte gyilkosa
 S elszárad lángjától a nap sugarának.

Közelb megyek kesergő jajjára,
 Piheg még hervadni indult hív kebele,
 Majd balzsamot töltök fájdalmára,
 Vagy én is megosztom keserveim vele.

Elmenék s így kezdé panaszait
 A szép deli özvegy égre kulcsolt kézzel
 Összvetépett barna hajszálait
 Zefir lebegteti lassú lengedéssel :

„Volt örömim e sírba temettem,
 A halál tépte szét jeges karjaival,
 De kezdett már derülni felettem
 A nap s boldog reményt hintett sugárral.

Felfedezém hű barátné neked
 Szívemnek titkait s bánatomnak okát,
 Emelkedjék kesergő éneked
 Könnyezd, könnyezd vélem bús szívem
 fájdalmát.

Hív férjem a mulandóságba szállt ;
 Két árvámmal együtt nyögöm keservemet.
 Egy kegyetlen gyámatya mellém állt
 S imádóim ettől könnyörgik szívemet.

Ezek közül egy ifjút szeretek,
 Két lányim is ötet választák atyjoknak.
 Ah örökre csak érte epedek,
 Ő nélkül napjaim homályba borulnak.

Mint a csillag az éj homályában
 Ugy fénylik erkölce lángoló lelkének ;
 És én másnak vagyok hatalmában
 S áldozatja leszek kegyetlenségének.

Az orkusból feljött az irigység
 Álnokul rejtezve fekete köntösbe,
 Bús szívemet, tudod óh kegyes Ég,
 Mint öldöklük s ejtnek bánatos kétségbe.

Leomlottak sok hatalmasságok,
 Az élet forrása buzog meg kiszárad,

De az irigy s színes barátságok
Sebet ejtő nyila soha ki nem fárad.

Kinyújtom már reszkető kezemet,
De szívemet néki, oh — nem szentelhetem :
Zokogom én holtig kedvesemet
S gyászsiromba is csak érte tétethetem.

Megtette már a kemény hatalom,
Tépik ifjúságom virító rózsáit
Óh nyilj meg hát óhajtott sírhalom,
Fedezd életemnek gyászos rabóráit!

Majd a hantok alatt feltalálom
Nyugalmam s akkor is porom őt tiszteli,
Boldog leszek, ha e hív barátom
Néma keresztemet egyszer átöleli.

Isten hozzád te, kit én szeretek,
Végsóhajtásom is hozzád fog repülni,
Lágy zefírben körüléd lebegek
S lelkem fog őriző geniuszod lenni.“

FÉRJEMHEZ.

Jer múzsa, ki eltávoztál
Mióta megváltozott
Sorsom Hímennek állandó
S buzgó tömjént áldozott.
Óh térj vissza, hozd lantomat,
Hagyd meg örömgengését,
Hadd köszöntse szívem azt meg
Kinek adta hűségét.

Ma érem itt legelőször
Nevenapját férjemnek
Oh bár mindig ily öröm közt
Lássam napját életemnek!
Soha-soha meg ne bánjuk,
Hogy örök frigyet tettünk :
Ne felejtsük, hogy egymásnak
Boldogítói lettünk.

Mit kérjek, mi felülmúlja
 Sorsom aranybilincsét ?
 Van hívem s megelégedés,
 Bírom hát a föld kincsét ;
 Mégis hatalmas Istenség
 Szívem az egyért rebeg :
 Hogy midőn ő, én is azon
 Egy órában szünjek meg!

KOVÁCS MÁRK JÁNOS.

1782—1854.

1.

Imádlak nagy Istenség,
 Test s vér titkos mély szentség
 Leborulva.
 Itt vagy, Isten s emberség,
 Véghetetlen nagy felség
 Fömládozva.

Üdvözlégý örök manna,
 Ennél többet ki adna ?
 Nincs mód benne.
 Ez csak az égi jóság,
 A teljes Szentháromság
 Nagy kegyelme.

Im szent testével táplál,
 Ne ártson örök halál,
 Mily kegyesség,
 Szent vérében részesít,
 Magához így szelídít,
 Ez Istenség.

Ah honnan érdemlettem ?
 Hogy erre méltó lettem,
 Bűnös lélek,
 Ki annyiszor megsértettem
 Azt, ki vért ontott értem,
 Mégis élek.

Soha többé nem véték,
 Jézusom már megtérek,
 Légy kegyelmes.
 Fogadom leborulva,
 Sűrű könnyeim hullatva,
 Oh meg ne vess.

Jöjj el hozzám élő kenyér,
 Hozzád zokog, téged kér
 E bús lélek.
 Ámbár méltó nem vagyok,
 De kegyességed nagyok,
 S így nem félek.

2.

Most lett a kenyér Krisztus testévé,
 Most vált a színbor Jézus vérévé.
 Test már a kenyér, a bor drága vér,
 Ezt hiszem, ámbár elmémbe nem fér.

Itt az Istenség az emberséggel
 Im megegyezett nagy szövetséggel,
 Ebben reménylek, valamig élek,
 Ebben erősíts, Jézusom, kérlek.

Itt azon test s vér fölmutattatott,
 Mely a keresztfán értünk adatott,
 Oh nagy szeretet, érted mit nem tett,
 Valld meg őt bűnös, mért nem szereted?

Ezt a számtalan vétkek okozták,
 Szeretetemet tőled elvonták,
 De már szívemből, igaz lelkemből,
 Bánom azokat teljes erőmből.

Szeretlek immár édes Jézusom,
 Értem megfeszült drága Krisztusom ;
 Nyujtsd segedelmed, égi kegyelmed,
 Hogy méltán áldjam te szent fölséged.

Óh édes Jézus, légy segély arra :
 Hogyha elérek végső órára,

Te szent testedben s drága véredben,
Részt nyerjek ezen úti költségben.

3.

Áldunk téged, oh angyali kenyér,
Váltságunkért adatott drága bér,
Szent vagy, szent vagy, szent vagy,
Te mindennél szentebb vagy,
Légy áldott e szentségben,
Elrejtve kenyér színben.

Kérünk téged, irgalmas nagy Isten,
Szükségünkben hallgass meg kegyesen,
Szent vagy, szent vagy, szent vagy,
Te mindennél szentebb vagy,
Légy áldott e szentségben,
Elrejtve kenyér színben.

FRANKENBURG ADOLF.

1811—1884.

RÉSZLET AZ EMLÉKIRATOK-BÓL.

II. kötet 67—75. l.

Liszt Ferencz Réking (Rajking) nevű német faluban született Sopronmegyében 1811 d. évnek october havában, harminczkét nappal előbb mint én, ki Németkeresztúron, mintegy félórányi távol-ságban Rékingtől, jöttem a világra. Apáink, kik herczeg Eszterházi Miklós urodalmi tisztjei voltak, szoros barátságban éltek egymással, s anyám Ferencznek keresztanyja volt.

Mint gyermekek majdnem kétszer háromszor jöttünk hetenkint össze, s ezen találkozásaink még akkor sem szüntek meg, midőn apám a herczegi

szolgálatától megválván Peresztegre költözött, mely Rékingtől egy órával távolabb esett, s gróf Széchenyi Ferencz birtoka volt.

Lakott még Keresztúrott egy vértesskapitány, grävenbergi Niesner József, kinek házával a mieink egy családot képeztek. Az ötvenes években mint tábornok halt meg Székesfehérvárt, s Gusztávnak, volt hadnagyomnak, kiről e munka első kötetében megemlékeztem, apja volt. Kurucz úri ember volt, mint már említém, a gyakorlati téren ; de otthon alig lehetett szívélyesebb házi gazdát találni.

Lisztnek atyja, „der Herr Vetter Ádám“, mint nevezni szoktuk — herczeg Eszterházy tisztszei mind „herr—vetter“—ezték egymást — maga is igen jeles hangász volt s majdnem minden hangszert kitünően játszott.¹ — Nem csuda, hogy e szép tehetségeinél fogva mindenütt szívesen látott vendég volt, s hogy ott, hol, Fránczi' fiával megjelent, a házbeliek egy kis örömnünetet ültek. Így történt ez az akkori vértesskapitánynál, Niesner úrnál is, kinek leánya, a velünk egykoru Mari kisasszony, gyermekéveit fölülmuló szenvedélyességgel kedvelte a zenét s magosan pirosuló arczczal

---

¹ Az öreg Liszt eleinte hegedűjátásra akarta tanítani fiát, mire azonban ennek oly kevés hajlama és — talentoma volt, hogy azt nemsokára abbahagyatta vele s a zongorázáshoz fogott. E tényt mult évi juniushban Lisztnek, midőn én is több író- és művészbarátim egy kedélyes estét töltöttünk vele nemzeti színházunk primadonnája Carina kisasszonynál, egy reá köszöntött toast alkalmával fölemlítvén, ünnepelt vendégünk azt mindenben igazolá, bókot mondván emlékező tehetségemnek, mely csak folytonos érdekeltségemet tanusítja a nagy mester iránt.

ült mindig a zongorához, ha szerencséje lehetett a kis Fránczival Mozart- vagy Hajdentól négy kézre irt sonátákat játszani. Ez utóbbinak unokaöccse írődeák volt apámnál, s, mert értett a zenéhez, ily ünnepélyes alkalommal — kóta-forgatásra használtatott.

Jól emlékszem, hogy a kis Lisztnek nem volt mindig kedve az ily mulatsághoz. Nem mintha Mari kisaszszonyt nem tartotta volna méltó társának — szende lelkétől távol állott e gondolat; hanem mert egyáltalában nem szerette magát producálni, s a vágy, tehetségeit nagyobb hallgatóság előtt kitüntetni, nem adta még lelkének azon bátorságot, melyel később minden érző lelket meghódított. Nem egyszer kellett őt, ha a zenélés kezdődött, a kertből vagy a rétről behívni, hová a zajtól menekült, s honnan csak minden gyermeknek mintául szolgálható szeretete és engedelmesége szülői iránt készíthették abban ismét megjelenni.

Az előtolakodás épen nem volt hibája, mint ez igen sok, úgynevezett csudagyermeké szokott lenni, ki mindenütt bámulatot akar gerjeszteni, s az, atyafiak' viharos tapsaiban jövődő dicsősége arany fényét látja már földerülni. Gyermekéveit is már azon bizonyos komolyság jellemzé, melyet idő előtt átvitt az ifju korba, s melyet eddigi biographusai a sokféle hódolások szüleményének neveztek, elfelejtvén, hogy nagyobb ellensége ily zajos kitüntetéseknek, mint Liszt, nem volt senki; sőt egyszer tanúi is voltunk, hogy — midőn egy délután Niesneréknél nagyobb társaság előtt játszani kényttették — hideglelést kapott, s több hétig fekvőbeteg lett! —

Legjobban szeretett egyedül lenni. Ha játszani híttuk az udvaron vagy a kertben, ritkán engedett kívánságunknak, hanem visszavonult valami magános helyre, vagy csöndes merengések közt sétált föl és alá az árnyas fasorok közt. Midőn aztán szüleink utánunk néztek, s mi panaszkodtunk nekik, hogy Fránczi nem akar velünk játszani, azt mondta egyszer a kapitány: „Lass't ihn gehen; er fühlte sich etwas Besseres als Ihr seid, und wird auch ein ganz anderer Bursche werden, als Ihr!“

Mi e helyreigazitást irigység nélkül fogadtuk; mert magunk is bizonyos nemével a pietásnak viseltettünk e különösségei daczára is igen kedvelt játszótársunk iránt, kiről a kapitány jövődölései nem sokára nagyszerű mértékben beteljesedtek.

A mit az öreg Liszt, naplójában, melyet — hogy fia elmefejléséről s előhaladásáról lépcsőnkénti áttekintéshez juthasson — a legnagyobb pontossággal vitt, s ebben a legkitünőbb észrevételeket haláláig följegyezte, a többi közt említett, hogy Ferencz ifjúságától fogva egy természeti ösztön következtében az ájtatossághoz hajlott: ennek okát — legalább részenként — aligha azon körülményben nem fogom találni, hogy boldogult anyám, a ki igen istenfélő aszszony volt, valahányszor bennünk Sopronba vitt nagyanyám látogatására, mi a rövid távolság miatt majdnem minden héten kétszer háromszor szokott történni, kocsiját az útban eső kópházi kápolna előtt mindenkor megállíttatá, s bemenvén velünk oda egypár miatyánkra, figyelmeztetett bennünket, miszerint az oltárképül fölállított boldogságos szűz minden méltányos kívánságunkat teljesíteni fogja, ha erre őt imádságunkban megkérjük, s jó és engedelmes gyermekek

maradunk. Buzgón is imádkoztunk mindig — mert hiszen hány mindenféle kívánni valója van már a gyermeknek is — s ha egyik vagy másik óhajunk teljeseedett, azt gyermekhitünkben senki másnak nem köszöntük, mint a kópházi szűz Máriának! — Átvittük mi e hitet a férfikorba is, s részemről épen nem röstellem bevallani, hogy e gyermekéves szokás anynyirá sajátommá vált, hogy még most sem mehetek el templom előtt a nélkül, hogy oda egypár rövid perczre be ne fordulnék ; — de azért, ha fiam volna — a jezsuitákhoz mégsem adnám nevelésre ! —

Kilenczéves korában először hallatá magát Liszt a zongorán nyilvánosan Sopronban. Ries Es-dur concertjét játszotta s egy önmaga által rögtönzött ábrányt. A hallgatóság — ezek közt anyám, én s alig ötéves hugom — el volt ragadtatva, s zajos tetszésnyilatkozatokkal árasztá el a csudagyermeket. Én a concert után nyakába borultam Fránczinak s zokogtam örömben, hogy anynyira tetszett az embereknek !

Egy év múlva elhagyta egész családjával Rékinget, s Bécset választá ideiglenes tartózkodása helyéül, hol Czerny és Salieri oktatásában részesült. Már tizenennyolcz hónapig volt Bécsben, midőn a székvárosban első hangversenyét adta, mely valóban fényes diadalhoz hasonlított. Maga Beethoven is — daczára gyöngélkedésének — jelen volt a hangversenyben, s a fiatal cedrussal kezét szorítva e szóval : „művész !“ fogadta őt az avatottak szövetségébe.

1823-ban apjával Párisba ment, hol új évkor az udvar előtt hallatá magát, hová Metternich herczeg által lőn ajánlva. A lángeszű gyermek nem

sokára bábja lett a párizsi világnak, s ha nyilvános helyen megjelent, minden szem a nap hőisére volt szegezve. — Igen jól emlékezem, hogy apám egyszer az öreg Lisztnek levelével toppant be a szobába, melyben ez azt írta neki: hogy a kis csodafiut, midőn a 'Palais royal'-ban játszott, a király (XVIII. Lajos) magához hívatta s az egész udvar előtt megcsókolta. Úgy örültünk e kitüntetésnek, mintha ez tulajdon családunkat érte volna, s pár nap múlva ez érdekes hír az egész környéket befutotta.

A többit már sokkal bővebben s ékeesebben megírták Lisztnek biographusai, s én csak azt tudom még hozzá, hogy egy vagy másfél év múlva a mondottak után apám ismét azon hírrel lepett meg bennünket, hogy 'Vetter Ádám' volt földesuránál, herczeg Eszterházynál negyvenezer frankot tőkésített fia számára: az első öszveget, melyet ez műutazásai jövedelméből megtakarított.

JEGYZETEK.

A SOPRONI SZÓJEGYZÉK TÖREDÉK.

A latin nyelv megtanulását elősegítő alfabetikus kétnyelvű szótárokat mindenütt megelőzték a szójegyzékek, amelyekben a latin szavak fogalomkörök szerint vannak összeállítva, a latin szavaknak megfelelő nemzeti nyelvű szavakat pedig a latin szavak fölé vagy mellé írták. A szójegyzékek tehát tulajdonképen tankönyvek. Ilyen nyelvemlék a középkorból a magyar irodalomtörténetben idáig négy ismeretes: a besztercei, schlägli és königsbergi szójegyzékhez az 1923-ban felfedezett soproni szójegyzék csatlakozik, amely töredékes, csak 217 szóból áll, de még így is rendkívül értékes. Nagy a

jelentősége a szójegyzéknek várostörténeti szempontból is, mert azt bizonyítja, hogy az 1354. évben először említett városi iskolában még a XV. század első évtizedeiben is, — amely időből valónak látszik a soproni szójegyzék, — a latin nyelvet nem a német, hanem a magyar nyelv segítségével tanították, vagyis a tanulók közt a magyar anyanyelvűek többségben lehettek. (L. bővebben *Magyar Nyelv* 1924. évf. 149—68. l. és *Jakubovich-Pais*: Ó-magyar olvasókönyv 258—9, 263, 274—5. l.)

A SOPRONI VIRÁGÉNEK.

Gugelweit János, aki 1489—1495 közötti években volt Sopronban városi jegyző, írta egy városi könyv első fedőlapjára e kétsoros virágéneket, amely azt a benyomást kelti, mintha rövidsége mellett is teljes lenne. Ennél régebbi virágéneket idáig még nem sikerült felfedezni. (L. részletesebben *Magyar Nyelv* 1929. évf. 88—91. l.)

SZEREMLYÉNI MIHÁLY.

Luther tanainak Sopronban korán akadtak hívei. Ez okból 1524 őszén hazánkban az első hivatalos vizsgálatot a lutheránusok ellen itt tartották meg. A kat. egyháztól való nyílt elszakadás mégis aránylag későn következett be, mert az alsóausztriai származású *Gerengel Simont* tekinthetjük az első kétségtelenül evangélikus lelkésznek, aki 1565 febr. 11-én tartotta meg a próbabeszédjét és ez év aug. 24-én kezdte el a működését. Mivel Gerengel német nyelven prédikált, a nagyszámú magyar lakosságra való tekintettel a városi tanács szükségét látta annak, hogy magyar prédikátort és magyar tanítót is alkalmazzon. Az első magyar ev. lelkész *Novanus Ferenc* volt, aki 1568 legvégén jött Sopronba, de fél évnél tovább nem maradt, mert a bécsi kormány nem jó szemmel nézte munkáját. Novanus tanácsosabbnak vélte, ha Sopronból távozik. Utána a városi tanács *Sztáray Mihályt*, a jeles pápai lelkészt, kiváló zsoltárköltőt és drámaírórt hívta meg, ki a meghívást ez alkalommal nem fogadta el, 1574-ben pedig a városi tanács

volt az, aki a jelentkező Sztárayt nem alkalmazta azért, mert már 10 nappal korábban Beythe Istvánt megfogadták. Sztáray elmaradása után *Semlyén Simon* községi ev. lelkész szeretett volna Sopronba kerülni, de a próbabeszédnél tovább nem jutott, Novanus örökébe így nem ő, hanem *Blasenits Lukács* lépett 1571 júl. 1-én, ki okt. 2-án meghalván, a soproni magyar ev. gyülekezet ismét pap nélkül maradt. Ekkor esett a választás *Szeremlyéni Mihályra*, aki Hidvégen volt lelkész és onnan jött Sopronba, de alighogy elkezdte működését, 1572 febr. 8-án leérkezett a városhoz Miksa király rendelete, mely azt a szigorú parancsot tartalmazta, hogy Szeremlyéni, mint veszedelmes eretnek, azonnal hagyja el a város területét. E királyi leirrattal szemben Szeremlyéni a városi tanács védelmét kérte. Az ügy további fejleményét nem ismerjük, de valószínűnek tartjuk, hogy Szeremlyéni az esztendejét Sopronban is kitölthette és csak ezután nézett más hely után.

Szeremlyéninek a közölt énekén kívül más munkáját nem ismerjük. Mózes II. könyvét dolgozta fel ebben. Nyelve könnyen és természetesen folyó. Verselése korához képest gondos. Az utolsó strófa szerint énekét 1544-ben Kanizsa várában bánatjában szerzé, egyéb hazai vagy személyi vonatkozást költeményében nem lehet találni. A versfökből: „Lauda Sion Salvatorem, lauda dvcem et pastorem in himnis et canticis. Mikhael de Seremlen fecit e.“ olvasható ki.

Ez éneket *Bornemissza Péter* Detrekön, 1582-ben kinyomatott énekeskönyvébe felvette, *Szilády Áron* pedig a Régi Magyar költők tára II. kötetének 233—43. l-ain újból leköszölte. Ezt a kiadást használtuk mi is fel.

BEYTHE ISTVÁN.

Szeremlyéni eltávozásával megüresedett magyar lelkészi tisztségbe a soproni tanács Beythe István alsó-lindvai ev. prédikátort hívta meg, ki 1573 jún. 27-én kelt válaszában köszönetet mond a meghívásért, azt elfogadja, de jövetelének biztos idejét közölni nem tudja, mert urától végleges elbocsátást még nem nyert. És valóban csak 1574 ápr. 5-én tudta új állását Beythe elfog-

lalni, ahol két éven át dolgozott, majd Sopronból Németujvárra költözött, hová Batthány Boldizsár hívta meg udvari papjának. Itt élete végéig, 1612-ig megmaradt. Mivel Sopronnal való kapcsolatát haláláig megtartotta, helyénvalónak találtuk, hogy életére vonatkozó hiányos ismereteinket kiegészítsük azokkal az adatokkal, amelyek Sopron város levéltárában fellelhetőek voltak és ezeket „Adattár” címen kis művünknek legvégén egész terjedelemben közöljük.

Beythe István nagy műveltségű férfiú és kiváló szónok volt. Tekintélye és hírneve olyan általános az ev. papok és hívek között, hogy Szegedi Máté halála után 1585-ben „superattendens”-sé őt választották meg. Ez a méltóság utóbb azonban sok keserűség forrásává változott. Az 1591. évi csepregi kollokvium során lelkeszeivel kálvinista felfogása miatt ellentétbe került, ez az ellentét pedig 1595-ben nyílt és szenvedélyes harccá fejlődött, mely nem szűnt meg haláláig. Beythének saját magán kellett tapasztalnia, hogy a reformáció fő és sarkalatos elve : a szabad vizsgálat joga elméletben amilyen szépen hangzik, a gyakorlati megvalósítása kiszámíthatatlan bajok előidézője lehet. Ennek a következménye volt, hogy 1595-ben lemondott püspöki méltóságáról és arra törekedett, hogy teljesen visszavonultan éljen.

Prédikációit négy részben 1584-ben nyomatta ki Németujvárott. E prédikációk megérdemelnék, hogy nagyobb figyelembe részesítsük őket, mint eddig, mert a legjobb enemű alkotások közé tartoznak a XVI. században. Az ev. liceum könyvtárában található csonka példányból írtuk ki három prédikációját.

Énekeskönyvéből néhány oldalnyi töredék maradt csak fenn a Nemzeti Múzeumban. Innen közöljük a 31. zsoltár fordítását.

Beythe életrajzát megírta és kiadta : *Fabó András* 1866-ban, ez a munka azonban már több részében elavult.

SZIGETI FRANKOVITH GERGELY DOKTOR.

Beythe István e hűséges barátjáról, az első magyar orvosi könyv írójáról vajmi keveset tudunk. Változatos sorsa lehetett, mert 1588-ban megjelent műve előszavában ő maga mondja magáról, hogy 15 éves korában „lópásztor“ volt a Zala vize mellett. Ez előszóból értesülünk arról is, hogy 31 éves elmúlt már könyve megjelenésekor és Sopron városában néhány esztendő óta élt. 1591-ben jegyben jár Szakács Vince soproni polgár lányával, kit utóbb feleségül vesz. 1596-ban meghal az anyósa, kinek ingóságát leltároztatni kéri a soproni tanács által, ugyanekkor sógora viselkedése miatt is panaszt emel. 1599-ben a Fővényvermen megveszi Fodor Jakab házát, mibe a szomszédság és a városi tanács is beleegyezik a polgári terhek viselésének föltétele mellett. Kevéssel utóbb következhetett be a halála, mert 1600 jan. 5-én már Kober Tóbiás orvos szerepel a városi tanács előtt, ki patikust kér, mivel enélkül nem tud dolgozni.

Frankovith könyvével 1845-ben *Sadler József* egy. tanár foglalkozott bővebben és lesújtó véleményt mond orvosi tudásáról.¹ Szerinte „Frankovith, úgy látszik, egy ostoba, merész, durva kuruzsló volt, fölpiperézve némelly tapasztalati ismeretekkel a növények hatásáról, mi által némelly nagyoknál menedéket és segédelmet talált“. Ezzel szemben mi azt hisszük, hogyha Sadler 1590 táján élt volna, épen olyan kuruzsló lett volna ő is, mint amit Frankovithban oly epés tollal hibáztat. Mindenkit a maga korán át szabad megítélni és Frankovith nem lehetett semmivel sem rosszabb orvos, mint kortársai általában, mert máskülönben érthetetlen lenne, hogy a városi tanács legalább is 15 éves működésével megelégedett lett volna, mint ezt az ő esetében látjuk, holott utódját rövid idő múlva elküldték.

Frankovith említett könyve részben orvosi, részben vallásos tárgyú. Érdemesnek tartottuk, hogy rövid szemelvényt adjunk belőle. A könyv egyetlen példányát a Magyar Tudományos Akadémia őrzi.

¹ I. A kir. m. természettudományi társulat évkönyvei I. kötet 94—9. l.-ait.

ARTNER SEBALD

tanuló levelét azért közöljük, mert beszédes bizonyossága annak a magyarosodási folyamatnak, amelynek hatása alól egyetlen tekintélyesebb soproni német polgári család sem vonhatta ki magát.

Sopronban 1535 óta rendszeresen vezetett polgár-felvételi könyvek alapján határozottan meg lehet állapítani azt a körülményt, hogy a nagyon is gyorsan változó polgári lakosság a külföldi és belföldi németlakta területekről történő bevándorlás által gyarapodott. Magyar vidékről aránylag kevesen költöztek Sopronba és némi javulás e téren csak akkor és olyan mértékben volt tapasztalható, amikor és ahogyan a jobbágy földhözkööttsége az idők folyamán enyhült.

Sopron német jellege tehát egyedül arra az okra vezethető vissza végeredményképen, hogy a kihalt vagy elköltözött polgári családok utánpótlása többnyire német vidékekről történt. A magyar és német nyelvhatár találkozásában fekvő Sopron városában azonban a magyar szellem azért minden téren éreztette a hatását. Ennek egyik megnyilvánulása volt a magyar nyelv megtanulása, amelyre Artner Sebald esete is olyan tanulságos példa.

Artner család a legrégebbi, ma is élő és Sopronban ingatlant bíró polgári család. Már 1478-ban szőleje volt e családnak Meggyesen és háza Ruszton, de tagjai ekkor még Bécsújhelyen, Badenben és Piestingben laktak. E családból az első, ki Sopronban 1558-ban a polgár-jogot megszerezte, Erhard, ki kezdetben sekrestyész, később pedig ügyvéd volt. Az első házasságából gyermekek nem maradtak, míg második nejétől négy fia született: Sebald, Farkas, Erhard és János. A legidősebb volt tehát Sebald, kinek levelét közöltük és aki fiatalon meghalt, mert 1609-ben, amikor testvérei II. Mátyás királytól magyar nemességet nyertek, már nincs említve.

Artner Sebald levelét *Vitéz Házi*: XVI. századi magyarnyelvű levelek Sopron sz. kir. város levéltárából c. mű 178—80. l-airól közöltük.

NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS.

1611 óta győri kanonok, utóbb egyúttal mosoni főesperes is lesz és mint ilyennek 1615 jún. 30-án Nádasdy Pál gróf a kegyurasága alá eső soproni keresztes javadalmat adományozza. Ettől kezdve haláláig Sopronnal való közvetlen kapcsolata nem szűnik meg.

Számos levelét és kérvényét őrzi a városi levéltár, melyeket, mivel életének többnyire ismeretlen részleteit tartalmazzák, kivonatban az alábbiakban ismertetjük :

1. Nádasdy Pál gróf fenti adománylevelének birtokában Nyéki Vörös Mátyás a soproni tanács jóindulatát és sovány javadalmának megjavítását kéri. (Lad. XVII. fasc. 2. nr. 47.)

2. 1620 márc. 11-én Visről felszólítja Kalmár Mátyás soproni polgármestert, hogy a győri Szent Demeter oltárnak járó évi kamatot fizessék meg. (Lad. XV. fasc. 2. nr. 8.)

3. Évnélküli folyamodványában Monoszlai Mihály győri éneklőkanonok halálával megüresedett javadalom elnyerését kéri a soproni tanácstól. (Lad. XVII. fasc. 2. nr. 48.)

4. Győrből, 1628 máj. 30-án levelet ír a soproni tanácshoz, melyben még a Bocskai felkelés alkalmával megrongált Szent János kápolna kijavításához segítséget kér. (Lad. XVII. fasc. 2. nr. 51.)

5. Az erdélyi püspök Győrből, 1628 szept. 9-én arra kéri Artner Farkas soproni polgármestert, hogy a zágrábi püspök elhunytával szabaddá vált javadalmat Nyéki Vörös Mátyásnak adják. (Lad. L. fasc. 6. nr. 364,19).

6. Védenyből, 1628 okt. 1-én folyamodik a soproni tanácshoz a Szent György javadalom elnyeréséért. (Lad. L. fasc. 6. nr. 364,14.)

7. Révay Péter Pozsonyból, 1629 márc. 3-án írt levelében a soproni tanácsnál Nyéki Vörös Mátyás érdekében közbenjár, hogy a kalocsai érsek elhalálózásával megürült Szent Erzsébet javadalmat megkaphassa. Amennyiben ez megtörténik, úgy Nyéki Vörös Mátyás hajlandó lemondani a keresztes javadalomról, amelyet azután Perger Illés császári történetírónak adományoz-

hatna a kegyúr.: Nádasdy Pál gróf. (Lad. L. fasc. 2. nr. 158.)

8. 1629 márc. 26-án Győrből Artner Farkas soproni polgármestert kéri, hogy a Szent János kápolna megjavításához szükséges meszet adja meg neki a város. (Lad. XVII. fasc. 2. nr. 52.)

9. Védenyből, 1630 okt. 4-én folyamodik a városi tanácshoz, hogy a veszprémi püspök halála folytán megüresedett javadalmat elnyerhesse. (Lad. L. fasc. 11. nr. 375,91.)

10. Védenyből, 1630 okt. 4-én ír Lackner Kristóf soproni polgármesternek, melyben arra kéri, hogy a városi tanácshoz küldött folyamodványát egy javadalom elnyerése tárgyában támogassa. (Lad. XVII. fasc. 2. nr. 53.)

11. Győrből, 1632 aug. 8-án kéri a soproni tanácsot, hogy Pápay János pozsonyi kanonok elhalálózása következtében megüresedett javadalmat adományozzák neki. Ez alkalommal figyelmezteti a tanácsot korábban tett arra az ígéretére, hogy ezirányú kérését a legközelebbi alkalommal teljesíteni fogják. (Lad. L. fasc. 1. nr. 74.)

12. 1632 szept. 6-án a soproni tanács értesíti az egyik püspököt, aki néhai Pápay János pozsonyi kanonok javadalmáért folyamodott, hogy kérését ez alkalommal nem tudják teljesíteni, mert két év előtti, még néhai Lackner Kristóf polgármester által tett ígéretükhöz híven az üresedésben lévő javadalmat Nyéki Vörös Mátyás győri kanonok és soproni keresztesnek adták. (Lad. L. fasc. 4. nr. 353,2.)

13. Sopronban, 1632 okt. 11-én kelt kötelezvény arról, hogy néhai Pápay János javadalma elnyerésével kapcsolatos feltételeket híven megtartja. (Lad. L. fasc. 13. nr. 380,21.)

14. Győrből 1635 aug. 27-én írt levelével Artner Erhard soproni polgármesternél közbenjár Füley Tamás pilisi apát és győri kanonok érdekében, hogy az Sopronban javadalmat nyerjen. (Lad. L. fasc. 11. nr. 375,88.)

15. Győrből, 1646 febr. 14-én Steiner János soproni polgármester jóindulatába ajánlja Magyary Mihályt. Megbotránkozva értesült arról, hogy valaki a városi tanácsnál azt a javadalmat kérte, amely az övé. Annak a reményének ad kifejezést, hogy a városi tanács még

halála után sem fogja teljesíteni ezt az illetlen kérést. (Lad. L. fasc. 12. nr. 376,68.)

16. Győrből, 1649 nov. 6-án hosszú levelet ír Steiner János soproni polgármesternek, melyben elpanaszolja, hogy midőn a Szent Kereszt javadalmához tartozó házát a víz kiöntése elől fallal akarta megvédeni, az elkészített fal egy részét a kút tájékán néhány polgár a város részére akarta lefoglalni, mely jogtalan cselekmény miatt ezennel ünnepélyesen tiltakozik. (Lad. L. fasc. 2. nr. 117.)

17. Mint győri püspöki helynök Győrből, 1652 máj. 1-én parancsot ad a győri egyházmegye papságának, hogy e levele birtokában Mészáros Zsófia nemes asszony kérésére, ki Medverich Miklós soproni polgár neje, első férjének jogtalan végrendelete miatt Csiszár Jakab soproni polgár lányát Krisztinát idézzék meg. (Lad. LIX. fasc. 2. nr. 15;4.)

18. Nyéki Vörös Mátyás halála után a Szent Keresztről címzett javadalmat Vitniedi Ferenc soproni városplébános nyeri el, ki 1654 ápr. 8-án Sopronban a szokásos kötelezvényt kiállítja. (Lad. L. fasc. 7. nr. 367/19.)

Nyéki Vörös Mátyás két hosszabb és több rövidebb költeményt írt. Verselése olyan jó, hogy közvetlenül Balassa Bálint után következik. *Dialógus-a* tulajdonképpen Visio Philiberti parafrázisa és a XVII. század legjobb halottas énekei közé tartozik. Az 1724. évi nagyszombati kiadás alapján azt a rövid részletet közöljük, amikor a test abbanhagyja a céltalan szemrehányásait és azt kérdezi a lélektől, hogy mit látott a pokolban? Meg lehet-e a pokol kínjaitól pénzzel szabadulni, avagy könnyebbség érhető-e el vagyonnal, ajándékkal? Van-e remény a szabadulásra és Krisztus nyújthat-e menedéket?

A *Jóra intő csengetyű* is a halálköltészet csoportjába sorozható. Bár eredeti munka, új gondolatokat hiába keresünk benne. Költői értéke alig van, de a verselés és a nyelv dicséretet érdemel. A lőcsei kiadás alapján (L. Szabó: R. M. K. I. 1597. sz.) ebből is hozunk egy rövid részletet.

Kisebb költeményei közül a legsikerültebbet: Az mulandó világtól való búcsúzás... címűt egész terjedelmében közöljük, úgyszintén a Mária-énekeit is,

amelyekkel csaknem egy évszázados hallgatás után a Szűz Máriáról szóló vallásos énekköltést ismét föllendítette. (L. bővebben *Körmives Nándor Kolos*: Nyéki Vörös Mátyás élete és munkái, Csorna, 1918 c. munkát.)

KIS JÁNOS.

Nyéki Vörös Mátyás halála után körülbelül 150 évnyi időközből nem hozunk szemelvényeket, nem mintha a magyar szó elhalt volna Sopronban, hanem azért, mert a számos alkalmi vers közül közlésre megfelelőt nem találtunk, a prózaírók termékei felett tartott szemle pedig hasonló eredménnyel végződött.

Az a körülmény, hogy 1721 végén *Streibig József Antal* Kismartonból Sopronba költözött és itt az első nyomdát megalapította, előnyös volt a Sopronban írt szellemi termékek kinyomatására. Ezek száma gyorsan szaporodik is, de a minőségben sokáig nem látunk javulást. Pedig Sopron szellemi élete első helyen állt az országban. Ezt a magas színvonalat biztosította a katolikus és az evangélikus gimnáziumok munkája, de mivel a tanítás és tanulás nyelve latin volt, azért az édes magyar anyanyelvnek meg kellett elégedni a mostohagyermek szerepével. Ezen a téren kedvező változást csak Kis János fellépése hozott.

Kis János egészen Soproné! Itt végezte az iskoláit és 16 évi távollét után 1808-ban ide tért ismét vissza, mint evangélikus lelkész, hogy 1846-ban bekövetkezett haláláig állandóan Sopronban dolgozzék. Amit elkezdett fiatal teológus korában, midőn 1790-ben megalapította a Soproni Magyar Társaságot a magyar nyelv ápolása és művelése céljából, azt férfikorának virágjában és öregségében folytatta. Így nemcsak megindítója volt Sopronban a magyar nyelv és irodalom uralomra jutása érdekében vívott hosszú, nehéz és viszontagságos küzdelemnek, de egyúttal a legeredményesebb harcosa is, kinek emlékéért minden soproni magyarnak kegyelettel kell megőrizni!

Élete külső sikerekben rendkívül gazdag volt. 1808-ban gróf Festetics Ignác szüleit fiuk érdemeire való tekintettel a jobbágyi terhek alól felszabadítja. 1812-ben a

dunántúli evangélikus egyházkerület superintendense lesz. 1822-ben magyar nemességért folyamodik és azt főleg Somogy Lipót szombathelyi püspök ajánlása folytán el is nyeri. 1830-ban a Magyar Tudományos Akadémia, míg 1842-ben a Kisfaludy-Társaság választja rendes tagjai sorába, időközben pedig 1840-ben királyi tanácsossá nevezi ki az uralkodó. Halálos ágyán éri Sopron város közönségének az a kitüntetése, mellyel díszpolgárai „koszorújába sorozta“ 1846 február 4-én. Erre az elhatározásra Sopron városát az a mély tisztelet indította, amelyet Kis Jánosnak „a vallás, az erkölcsiség, a tudományok és a magyar irodalom körében szerzett fényes érdemei mindenkiben, de kivált bennünk, kik eredménydús működéseinek számos évek óta közelebb-röli tanui voltunk, gerjesztenek, kifejezőleg s szemben tartva papi pályájának közelebb beálló félszázados ünnepét is“. (Fasc. V. nr. 10.655.)

Kortársainak a két legjobban tetsző költeményét : Kazinczy Ferenc esküvőjére írt ódáját és A Hazához címűt mi is közöljük egész terjedelmében. Sopron tájé-
kához című költeményt soproni vonatkozása miatt, a Hajósének-et és A Bölcseséghez írt himnuszát pedig azért vettük fel a szemelvények közé, mert Kazinczy nagy lelkesedésében így nyilatkozott róluk levelében : „Kis ! mikor ezeket olvasom, térdre bukok s úgy áldom az örök végzéseket, hogy Téged nékem s engem Neked teremtettt.“ Ma már Kis költészetétől nem vagyunk ennyire elragadtatva, leginkább az eredetiség és a költői ihlet hiányát érezzük versei olvasása közben, de kiválóan hasznos működését mindenki elismeri.

Becses önéletrajzából azt a két részletet ragadtuk ki, amelyek egyikében elmondja a Soproni Magyar Társaság megalapítását, másikában pedig leírja, hogy Berzsenyi Dánielt miként fedezte fel a magyar irodalom számára. Ugyancsak érdemesnek tartottuk az 1825. évi Tudományos Gyűjtemény XI. kötetének 7—9. oldaláról leközölni azt a levelet, amelyet Dukai Takách Judithoz írt válaszul arra a kérdésre, „hogyan mit mondok költésznéségéhez“ ?

DUKAI TAKÁCH JUDIT.

Korának ünnepelt költőnöje volt, kinek népszerűségét ma már nehezebben tudjuk megérteni. Költeményeiből felénk áradó nemes egyénisége azonban annál inkább megragad, minél inkább eltűnni látjuk azt az áldozatos női eszményképet, amelynek ő is egyik képviselője volt.

Sopronban nevelkedett és Sopronban élt a második férjével és itt is halt meg. Jómódú nemesi család sarjadéka, nagy műveltségre tett szert, ki boldogságát női hivatása betöltésében találta meg. Hűséges feleség, gondos édesanya és jó háziasszony volt. Önéletrajzában így ír magáról:

„Az asszonyi foglalatosságok között fonyás és varrás az ő legkedvesebb munkája, verseinek is nagyobb részét rokkája pergése mellett írta; a szabóknak nem patrónája, mert minden öltözetjeit önnön kezei készítik.“

Vadász Norbert: Dukai Takách Judit élete és munkái c. könyvében részletesen megírta életét, összegyűjtötte és kiadta ismeretes költeményeit. Innen választottuk ki azt a három verset, amelyeket elég jellemzőknek tartottunk arra, hogy költészetét megismertessük olvasóinkkal.

KOVÁCS MÁRK JÁNOS.

Sopronban tanult, ezután a bencésrendbe lépett, mint ilyen, 1808-ban Sopronban tanította a syntaxist és amikor a nagy tűzvész miatt hajléktalanná vált diákokat vizsga nélkül haza kellett volna küldeni, tanítványai könyörgésére az Erzsébet-kert árnyas fái alatt befejezte a tanévet és fényes eredményű vizsgát is tartott.

1829-ben ismét visszakerült Sopronba mint hitszónok. Kiváló szónoki képességét mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy rendes hallgatói között láthatta Kis János evangélikus superintendenst is.

Kovács rendkívül nagy és széleskörű működést fejtett ki, de mert munkáinak egy része elveszett, a megmaradt rész nagyobbik fele pedig csak kéziratban található meg, neve korántsem annyira ismert, mint ahogy

megérdemelné. Prózában és versben egyaránt sokat írt. Munkáit három csoportra lehet osztani: 1. költői és szépirodalmi, 2. egyházi és 3. vegyes tárgyú művekre.

Könyvünk terjedelme nem engedi meg, hogy bőseges szemelvényeket nyújthassunk különféle munkáiból, de viszont hallgatással sem mehetünk el Kovács értékes működése előtt, ezért egyházi énekeskönyvének néhány, még ma is közkedvelt énekét közöljük. Akik Kovács életéről és munkáiról többet szeretnének megtudni, azoknak figyelmébe ajánljuk *Bárdos Remig* tanulmányát A pannonthalmi Szent Benedek-rend története VI. b. kötet 498—536. lapjain.

FRANKENBURG ADOLF.

A szomszédos Sopronkeresztúrott született 1811-ben. Kortársa és játszótársa Nyugat-Magyarország legtünevényesebb életpályát befutott zeneköltőjének: Liszt Ferencnek.

Frankenburg nem tartozik az irodalmunk elsőrangú csillagai közé és tulajdonképen mint 1884-ben meghalt írónak, nem volna helye a régi magyar irodalom munkásai között, de mert neve Sopronban fogalom, ezért helyesnek véltük, ha legutolsónak még róla is megemlékezünk.

Bár német szülőktől származott, mégis a magyar nyelvnek olyan lelkes harcosává fejlődik, hogy e téren szerzett érdemei elévülhetetlenek. Mint az Életképek szerkesztőjének az 1840-es években irányító szerepe volt irodalmunk e fényes korszakában, de maga is sokat írt és kortársai „magyar Saphir“-nak, mások pedig „magyar Jean Paul“-nak nevezték el. 1868-ban Sopronba vonult vissza nyugalomba, ahol 60 évvel ezelőtt, 1877-ben megalapította a ma is fennálló és róla elnevezett Frankenburg Irodalmi Kört, amely alapítással Sopronban végre uralomra juttatta a magyar nyelvet és irodalmat.

Ezért fogalom Frankenburg neve Sopronban és ezért kell mindig hálás szeretettel rágondolnunk e nyugati végvárban, amelyet a népszavazás idején Frankenburghoz hasonló hazafias szellem tudott csak a legutolsó pillanatban megmenteni az országnak.

Frankenburg értékes emlékirataiból azt a részletet közöljük, amelyben Liszt Ferencre vonatkozó gyermekkori emlékeit mondja el.

ADATTÁR.

1.

Alsólintva, 1573 jún. 27. Beythe István értesíti a soproni tanácsot, hogy meghívásukat köszönettel elfogadja és mihelyt urától elbocsátást nyer, elfoglalja állását.

Prudentes et circumspecti domini, domini mihi summa observantia colendissimi post salutem et servitiorum meorum deditissimam commendationem. Litteris vestrarum amplitudinum acceptis gratias Deo, servatori omnium, egi, qui mei miserrimi servitoris sui diligentissimam curam per easdem habet et quod inter easdem quoque verbi divini odor suavis spargatur. Vestris dominationibus istam oblationem salutarem Deus optimus maximus rependet aliquando, ego autem quicquid sum, perpetuis meis servitiolis promereri studebo. Certum tempus ad vestras dominationes veniendi praefigere non possum: nondum enim veniam finalem a domino meo gratioso accepi, qua impetrata et occasione nacta mandatis earundem omnibus viribus satisfieri curabo. Deus ecclesiae suae collector et propagator vestras dominationes foelicissime et prospere in agnitione domini nostri Jesu Christi in infinitum conservare dignetur, amen. Datis Alsolynduae, in festo regis Ladislai, anno salutis 1573.

Vestrarum dominationum servitor, Stephanus Beythe.

Kivül: Amplissimis, prudentibus et circumspectis dominis magistro civium, iudici et iuratis senatoribus regie civitatis Seproniensis (!) etc., dominis mihi summa semper observantia colendissimis.

Jelzése: Lad. XXV et Z. fasc. 2. nr. 82.

Papiros, vízjegye: H S betűk, amelyeket középen egy vonal köt össze; e vonalra merőlegesen háromszirmú virág látható. A levél zárlatán tojásdadalakú, homályos körvonalú fődött gyűrűspecsét van, míg a külzeten ez egykorú feljegyzés olvasható: *von dem ungerischen prötticantn den 27. Juli (sic!) im 73-isten.*

2.

Sempte, 1574 ápr. 24. Bornemissza Péter superintendens a soproni tanács jóindulatába ajánlja Kői Beythe István lelkészt, mint akinek igaz hitéről és kiváló képzettségéről meggyőződött.

Gratiam et pacem a Deo Patre per Jesum Christum ex animo precamur.

Non parum piis mentibus adfert solacii, amplissimi viri, scire sese esse cives ecclesiae ac domesticos Dei, superstructos super fundamentum apostolorum et prophetarum, summo angulari lapide ipso Jesu Christo. Quando vero aliter regi non potest ecclesia, quam verbo gaudeo, quod complures Christi servos tenetis et quod inter vos fovetis purum Dei cultum, fidelemque operam datis, ut se vestri cives inter Christi septa contineant. Haec vestra sanctissima pietas dominum Stephanum Beythe de Kő, quasi sanctiore vinculo vobis devinxit, quem a multis annis ecclesiae Dei bene prae-fuisse, eique ut semper prodesset, fidelem operam dedisse non solum ego profiteor, verum etiam anteacta vita pulchris elogiis commendat. Quapropter licet iam ecclesiae Christi cum summa autoritate inservierit, tum in promulgando verbo divino, tum vero in administrandis sacramentis, unde quasi habito examine constet esse idoneum Christi Jesu ministrum. Nih(il)ominus, quia ita expetebat, imo oravit, ut eidem testimoniales nostras literas daremus, eundemque legitime confirmatum pronunciaremus. Et nos pro ratione nostri muneris praedictum dominum Stephanum Beythe pie hucusque functum munere ecclesiastico elegimus in verum filii Dei ministrum, ovicularumque eius legitimum pastorem, eundemque tanquam legitime ordinatum confirmavimus, Hoc scripto et aliis literis testimonialibus simul attestantes. eum sanae doctrinae scientia esse instructum sperantes etiam constantem in ea asserenda se gessurum. Labor autem eius ne inanis sit in domino, vos una mecum orate! Et virum, quem nacti estis, agnoscite et diligite! Cui si qui proterve maledixerint, defendite innocentem! Non dubito, quin ita se coram vobis gerat, ut summa eius in doctrina et moribus pietas, quasi longe spectanda in sublimo efferatur, ut inde ad imitandi studium multi

excitentur. Valetе clarissimi domini! Christus spiritu suo vos gubernet semper. Amen. Actum Semptauiae, 24. Aprilis anno domini 1574.

Petrus Absternius, superintendens et servus Jesu Christi, cuius non est dignus, ut solvat corrigiam calceamenti.

Kivül : Clarissimis et praestantissimis viris, dominis consuli et iudici, senatuique inclitae civitatis Soproniensis etc., dominis et amicis suis summa [o]bservantia colendis.

Jelzése : Lad. XII et M. fasc. 1. nr. 32.

Ívrétű papiros, vízjegye : címerpaizs. A levél zárlatán zöld viaszba nyomott gyűrűspecset letörött. Külzetén ez egykorú feljegyzés olvasható : *vngerischen pretticanth khundschaftt*, 74.

E levél *Gamauf* gyűjteményéből már megjelent a *Sárospataki füzetek* 1860. évf. 553. l-ján és *Fabó András* : *Beythe István életrajza*, Pest, 1866 c. könyv. 49—50. lapjain.

3.

1574—1576. *Beythe Istvánra vonatkozó részletek a városi számadáskönyvekben.*

Gemaine außgaben :

Den 5. diß (*t. i. 1574 ápr. 5-én*) hab ich dem herrn Steffan vngerischen predicanten alhie, alls er angenommen worden ist, ime von meinen herren zu geben bewilligt 5 taller, so er auch von mier emphanngen, thuett 6 tal. 2 sol. den.

Eodem die (*t. i. 1574 ápr. 11-én*) zallt ich dem Gutschi Benedict vnnd Schönttösch Benedict fuer die zerung vnnd fuerlohn, als sie des herr Steffan vngerischen predicanten haußrath von Auscho Lindua hieher haben gefüertt, 5 tal. den.

Außgab auff gemainer statt officianten vnnd diennstleüth :

In Osterfeýrtagen anno 74-isten (*1574 ápr. 11.*) ist herr Steffan N. zu einem vngerischen predicanten von meinen herren einem ersamen rath an vnnd aufgenommen worden, sein besoldung ist hundert phundt phennig, zwelff meczen traidt vnnd fünff emer wein. Hat von

mir in geltt empfangen funfundachtzig phundt phennig, wein vnnd traidt hat er volligeliich emphanngen, hat also biß auf negstkhunfftig Osstern (1575 ápr. 3.) aus gemainer stat camer 15 tal. den. zuemphahen, thuett mein außgab in geltt 85 tal. den.

(Az 1574. évi számadáskönyvből.)

Az 1575. évi számadáskönyv hiányzik.)

Aüsgab aüf gemainer stat officianten vnnd diennstleuth :

Herr Steffann, gewester vnngerischer predicant alhie ist von Ostern des 75-isten (1575 ápr. 3.) biß widerumb auf Ostern des 76-isten jars (1576 ápr. 22.) zu ainem predicanten aufgenommen worden. Sein besoldung ist 100 tal. den., 18 meczen traidt vnnd 6 emer wein. Auch ist ime zu ainer besserung von meinen herren zuegesagt worden 10 taller, welches er alles von mir emphanngen, thuet 112 tal. 4 sol. den.

(Az 1576. évi számadáskönyvből.)

4.

1575—1587. *A városi tanácsjegyzőkönyveknek Beythe Istvánra vonatkozó adatai.*

Item (t. i. 1575 dec. 5-én) man soll mit herrn Steffan hungerischen predicanten reden, ob er des herrn Martin Oßwaldt . . .¹ (10. l.)

Herren Steffan predicanten aigene hanndtschrift vnd pedtschadt (*Marton Mihálynak a keresztes pap özvegye ellen indított perében 1580 ápr. 13-án tartott tanúkihallgatás során felolvasták Beythe István német-újvári prédikátor levelét is, amely elveszett.*) (375. l.)

(1575—1583. évi tanácsjegyzőkönyvből.)

Caspar Dragonus sambt seiner hausfrauen vnd Joanne Bornemiza erschienen (t. i. 1587 febr. 24-én) vnd in beýsein eines capitlherren vnd khönigsman angezaigt, welchermassen sie wegen der behausung ein contract beschlossen bittendt denselben zu übersehen vnd zu ratificirn. Darauff geanntwortt worden, es seý gleich jetzo ein schreýben von dem Betheý (!) khomen, darinnen er die verkhauffung des hauses verbeütt,

¹ Nincs folytatása.

seittemall ime dasselb halbe verschriben. Derwegen werde die notturfft erfordern, das er des contracts ein wissen habe, was er alsdann schreÿben werde, wölle ein ersamer rath vernehmen vnd darauff annttwortt geben. (47. l.)

(1583—1586. évi tanácsjegyzőkönyvből.)

Caspar Dragonus erschienen (*t. i. 1587 apr. 13-án*) sich bedanckht, das man ihm verschiner zait ein haus alhie khauffen lassen, waill ihm aber dasselb nunmehr nicht fürtraglich, biet er mit bewilligung herr Steffani Weithei laut seines schreibens dasselbig faill vnd hab dasselb gegenwertiger frauen Joo Walaschin vmb 400 taller verkhaufft, welche sie par erlegen wöll vnd sollen sich die herrn, was er steur oder was sonsten vom haus schuldig ist, bezahlt machen vnd vmb das vbrig einen schein von einem ersamen rhat, biß herr Stephanus Waithei oder wem es gebüren wirdt, solhes abfordern wirdt. Verabschidt: Meine herrn lassens darbei verbleiben, das das haus faill geboten ist, daß sie aber in disen khauff bewilligen sollen, khünn derwegen nicht sein, waill sie vmb khain abraitung mit dem herrn Stephano Weithei wissen. Auch das kurzverschinen der her Schitkheÿ Gabriel neben dem herrn landrichter vor rhat erschienen vnd auff dasselb ain verbot gethan, derwegen es dann noch mit dem haus ain vnrichtige sach sei. Darnach so wiß die fraw, das ier ain haus zu khauffen in der vorstadt [zu] vnd nicht in der stadt bewilliget worden mit conditionen, darauff sie von der fraw noch ier guetbedunkhen nicht vernommen oder ob sie in solhe conditione willigen wöll. Repliciert Dragonus: er sei im stuel nicht legitime iure convictus, sonder sei sein hausfraw der klag ledig gezelt worden, derwegen sei ain vnbillich verbott vom Schitkei beschehen. Darzue sei das halb haus zuuor dem Weithei zuerkhent worden vnd halbes seiner hausfrauen, derwegen sei an dem haus nichts sain. Die fraw Joo Walaschin aber zaigt an, der Joo Janusch hab ier zuuor geschriben, das die herrn bewilliget haben, sie müg ein haus kauffen, wo sie wöll, darneben sei sie willig sich, wie es die herrn begern wurden, zu uerobligieren, wöll sich auch nichts aussen, was ier die herrn auferlegen werden. Verabschidt: Caspar Dragonus soll vonn dem Schitkei

Gabor einen schein bringen. Was die fraw Joo Walaschin belangt, da sie iherem erbieten nachkhommen will, soll ier der kauff bewilliget werden. (51—2. l.)

Den 6. tag Maÿ (1587) herr Stephanus Betheÿ (!) erschinen vnnd ein sendtschreyben von dem Dragono fuergelegt vnd begert die 400 fl. haußgelldt. Darauff ime zu anttwort geben, der Schitkeÿ hat verbot gethan. Entgegen Betheÿ protestirt, man solls kheinem geben, er khönne nicht weiter raisen vnd als man ine vermanet, er wölle einen tag benennen, so wölle man den andern auch verkünden, hat er alsballdt sein verbott relaxirt vnd vermelltdt, er wölle den schaden leiden, man soll das gelldt geben, wem man wolle. Lestlich verabschiedt: man wölle dem Dragono vnd Chitkeÿ (!) einen tag zueschreyben vnd was gehandelt, ime [zueschreyben] zu wissen thuen (55. l.).

Den 1. tag Maÿ (1587) ist Schitkaÿ Gabor erschinen vnd von wegen des Dragoni hauß ein verbot thain wollen, weillen aber dasselb verkhaufft vnd dhein verbott derwegen hat auffgenohmen werden, ist doch das verbott desselben gelldts halben außer gemainer schtadt schullden auffgenohmen worden vnd soll ime sambt dem Dragono vnd Stephano Bethew (!) ein tag khonfftig benennet werden, auf¹ welchen sie erscheinen vnnd die sach vertragen werden soll. (56. l.)

1587 júl. 1-én Sitkeÿ Gábor Dragonus Gáspár elleni perében: außer gemainer stadt vnnd Steffan Betheÿ schullden hat Schidkaÿ das vberig haußgelldt zu arestieren begerdt. (73. l.)

1587—1590. évi tanácsjegyzőkönyvből.

5.

Némétújvár, 1576 ápr. 18. Beythe István a soproni tanács értésére adja, hogy Dragonus Gáspárt az ura elengedte hozzájuk.

Prudentes et circumspecti domini, domini patroni multum mihi observandissimi post servitiorum meorum debitam commendationem. Casparus Dragonus a vestris dominationibus rediens ad dominum meum gratiosum

¹ A szövegben: *auch* olvasható.

venerat supplicans una mecum debita cum instantia, ut sua magnificentia vestris dominationibus ipsum concedere dignaretur, quod etsi egre, tamen postea concessit. Itaque sciant hunc bonum virum concessum optimo iure eisdem, precor quoque Deum, patrem misericordie, ut eiusdem servitus apud vestras dominationes sit Deo gratissima et ecclesiae salutaris. Me et mea perpetua servitia iterum vestris dominationibus singularissime commendo, quas et valere in domino quam faelicissime cupio. Datis Vúuarini, 18. Aprilis 1576.

Dominationumstrarum servitor, Stephanus Beythe.

Kivül : Prudentibus et circumspectis dominis consuli et iuratis civibus, senatoribusque regiae liberae civitatis Soproniensis etc., dominis meis multum observandis.

Jelzése : Lad. XXIV et Y. fasc. 5. nr. 314.

Papíros, vízjegye : címerpaizs, zárlatán tojásdad-alakú, homályos körvonalú, födött gyűrűs címerpecséttel.

6.

Sopron, 1582 ápr. 7. A soproni tanács Beythe István kérésére Dragonus Gáspár ev. lelkész házának felét zálogba lefoglalja követelésének biztosítása céljából.

Nos magister civium, iudex et iurati senatores Sopronienses memoriae commendamus per praesentes. Comparuisse coram nobis reverendum dominum Stephanum Beythe etc. proponendo, quod reverendus dominus Casparus Dragonus sibi certam summam pecuniae deberet, habere quidem pignora, sed quia parata pecunia indigeret, convenisse eum coram iudice civitatis, a quo dies hodiernus ad solutionem fuisset praefixus petens, uti antea quoque factum, quia Casparus nondum solvit, ut domum suam in civitate existentem aestimari faceremus et eum persolveremus. Ad quae consors Caspari Dragoni in absentia mariti respondit : sibi de debito nihil constare, domum vero suam et non mariti propriam esse, idque probare velle. Quibus auditis hanc tulimus sententiam : nescire nos, quas facultates proprias Casparus Dragonus habeat, domum vero ab eo et uxore coemptam et secundum jus nostrum municipale dimidia Caspari Dragoni, dimidia vero uxoris, quae in literis

obligatoriis non est inscripta, propria, ideo dominus Stephanus Beÿthe etiam illam dimidiam domum cum reliquis pro pignore et hÿpotheca habeat, sperantes tamen Casparum Dragonum illum brevi persoluturum, quod si non factum fuerit usque ad decimum nonum diem mensis Maij, tunc domum illam aestimari faciemus, jus et justitiam ulteriorem administraturi, sine praescitu autem domini Beÿthe domus divendi non debeat. Actum Sopronii, VII. die Aprillis, anno domini MDLXXXII.

Georgius Nusbaum notarius iuratus
ibidem manu propria.

Jelzése : Lad. XII et M. fasc. 6. nr. 236.

Papiros vízjegy nélkül. Nusbaum György városi jegyző eredeti tisztázata.

7.

Kesző, 1582 máj. 12. Dragonus Gáspár a soproni tanácshoz írt levelében felsorolja azt a hatféle feltételt, amelyek közül Beythe István válogathat, ha egyezséget kíván vele kötni.

Spiritus Sancti augmentum foelix plurimasque iugi cremento salutes amplitudinibus vestris integer(r)ime senatus praecor.

Intuens iampridem vestrarum amplitudinum erga me, meosque bonam voluntatem ex una, ab altera vero partibus meam promissionem scripseram proxime praeteritis diebus ex Sabaria ad Stephanum Boÿthe nil metuens ipsius suspectae personae in aliquot causis gravissimis, falsas contra me allegationes, praesertim cum sciam certam me et verissimam tuere recto ordine causam, lisque adhuc sit noster sub iudice et cardinis terminus sub appellatione iuxta gratiam imperatoriae, caesareaeque maiestatis et decreta incliti regni Hungariae. Ad quae mea scripta in verbum respondit catholicae (!) dictus Boythe. Quandoquidem multis modis eum ad concordiam Christiano more propter vestras amplitudines, (ne quid oriretur gravius), adhortaverim, quibus modis iterum per has meas literas coram quibus licuit et amplitudinibus vestris solemniter protestando me dedo et rogo, ut proponant ei, persuadeantque in uno ex his sex consentire et acquiescere.

Primo, quia semper prius res aureas et argenteas visas ponderavit quam levavit et prius levavit et servavit simul cum usura quam extradedit pecunias, quas exposcit, fuitque semper pignore illo eodem, quod adhuc habet, bene contentus, ergo nunc fiat aequimode, expectetque, sicut promiserat, et ad alium terminum, quo adveniente repetetur pignus deposita prius sua integra summa et si quid ultra exposcet, quam accepit pro usura.

Secundo, quoniam pignus illud apud Boytium positum est, sex circiter vel septem generosissimorum ac nobilissimorum virorum pignus, non tantum meum justum esset, itaque ut quando ad eum dicti nobiles domini cum pecuniis et paria literarum debentium vel contractum continentium pervenerint, concederet rehabeere et exemere eis ipsorum bona iuxta cathalogum etc., tandem pecuniae summam, quae ipsius pecuniam superaverit, mihi honeste restitueret.

Tertio, domum coniugis meae Sopronii emptam pro morgonautico paternisque eius ac haereditariis pecuniis in usum ipsius comparatam simul cum mei beneficii Soproniensis omnibus huius presenti anni provenientibus proventibus, si contractum nobiscum inire et facere voluisset, resque, quas pro pignore tenet, deposuisset, instar arende possidere exulta bona potuisset et adhuc, si fuerit animus, potest.

Quarto, si vult pro arenda, teneat omnia pro pignore bona sub condicione nobiscum prius coram vestris amplitudinibus vel ubi vult concludens de condicionibus ac in toto pignora nobis prius deponens, sicque comparere utrique necesse est etc.

Quinto, domus coniugis meae ipsa constat in toto fl. octingentos. Itaque si superioribus non est contentus, sane deponat Beythe nostrum, nostrorumque dominorum et amicorum aurum et argentum, quod tenet pro pignore, simul cum fl. 360 in communem manum apud vestras amplitudines, determinetque diem 25. vel 26. presentis Maii Sopronii coram amplitudinibus vestris constitutionis ac scribant ad me amplitudines vestre per meum hominem. Ego visis amplitudinum vestrarum literis statim cum venia reverendissimi domini etc. vestris amplitudinibus adesse curabo ac quodcunque libuerit ex his

praescriptis quinque modis Boytio ac dominacionibus vestris concludere, facere et tenere volo sic tamen, ut coniux mea vel ego vel aliqui ex nostris consanguineis usque triennii nostri terminum in consorcio Soproniensium nobilium civium pacificus (salvo nostro privilegio) existere possit.

Sexto, si his acquiescere nolit, procedat mecum prout appellatum est, decretali jure nobilis cum nobile, sacerdos cum sacerdote, civis cum cive etc., scimus etenim optime processum incliti regni Hungariae. Extra huius decreti limites si quis in me aut meos seviens in unico puncto gradum excesserit, citabitur eo, quo nolit in brevi, comparereque cogebitur ac rationem dare cum damno suo valde magno. Hoc scribo publica cum protestatione amplitudinibus vestris cupiens inservire, quas in eo, qui est via, veritas et vita ex corde cupio bene valere. Datum ex arce Kezzö, 12. Maii anno domini 1582.

Amplitudinumstrarum servitor et bonus amicus Caspar Dragonus etc.

Kivül: Amplissimis egregisque dominis magistro civium, iudici, reliquisque senatorii ordinis assessoribus senatus Soproniensis etc., dominis et amicis confidentissimis.

Jelzése: Lad. XII et M. fasc. 2. nr. 55.

Ívrétű papiros, vízjegye: kétfejű sas. Zárlatán fődött címerpecséttel.

8.

Sopron, 1582 máj. 22. A soproni tanács előtt Beythe István Dragonus Gáspár feleségével követelésére nézve egyezsége lép.

Nos magister civium, iudex et iurati senatores regiae et liberae civitatis Soproniensis memoriae commendamus per praesentes, quibus expedit, universis. Comparuisse coram nobis reverendum dominium Stephanum Beythe et consortem egregii domini Caspari Dragoni cum suo procuratore, nobili domino Nicolao Lapicio, ubi prefatus dominus Stephanus petiit solutionem cuiusdam debiti secundum continentias literarum obligatarum, quas a domino Casparo accepisset et in originali ad manus haberet. Ad cuius petitionem

dimidia domus in civitate Soproniensi existens cum suis pertinentiis domino Stephano est adjudicata pignoris loco, prout antea quoque septima die mensis Aprilis anni currentis fuit adjudicata, sed idem dominus Beÿthe exaudita dominae consortis praefati Casparis Dragoni petitione in hanc concordiam consentiit cum illa: cum totale debitum quadringentos et quadraginta quatuor florenos Hungaricales faceret, pignus autem, quod ad manus haberet, communi ponderatione ducentos et quinquaginta florenos faceret dempto labore artificum et idem Stephanus Beÿthae levaverat interea a Casparo praefato aureos quatuordecim et talleros sedecim, qui in toto faciunt Hungaricos florenos triginta sex et quinquaginta denarios, iterum tribus vicibus, cum debuit ad jura ascendere, pro expensis suis flagitavit viginti et unum florenos, unde supra pignus et partialem solutionem adhuc maneret debitum centum et septuaginta octo florenorum et quinquaginta denariorum. Ex dimidia aestimatione domus solvat eidem Stephano Beÿthe praefata domina illos centum et septuaginta octo florenos et quinquaginta denarios et deinde quandocunque pignus redimere voluerit, item Stephanus sine defectu promittit sese restitutum, insuper et hoc, quod si aliquam partem ex pignore apud ipsum voluerit relinquere, cum vera aestimatione ad se recipiet ea conditione, ut semper non amplius solvat, quam quod fuerat primo in aestimatione domus et conventionem inter ipsos facta vera ratione ea summa excepta ex toto debito. Si vero mediante tempore consors domini Caspari ad aestimationem rerum oppignorarum venerit et compertum fuerit, quod illa pignora summam aequaverint vel excesserint, non teneatur tamen consors domini Caspari solvere plus, quam ipsa summa debiti aequaverit. In quam familiarem et spontaneam conventionem cum partes in praesentia nostra consensissent, ad illarum petitionem litteras has conventionales sigillo civitatis minori impressione, sine damno tamen et praeiuditio sigilli et civitatis roborari permisimus et concessimus. Aetum Sopronii, vigesima secunda die mensis Maii, anno domini millesimo quingentesimo octuagesimo secundo.

Ívrétű papiros, melynek vízjegye : címerpaizs. A kiadvány alján Sopron város födött kisebb pecsétje látható, míg kívül Dragonus Gáspár ez egykorú feljegyzése olvasható : *Contractus Stephani Bojthe cum K(atharina) D(ewen) in absentia mea etc.*

9.

Németújvár, 1584 ápr. 18. Beythe István értesére adja a soproni tanácsnak ura feleletét, melyet nehéz ügyükben adott.

Prudentes et circumspecti domini, domini mihi summa observantia semper colendissimi post salutem et servitiorum meorum debitam commendationem. Ego mandatis vestrarum dominationum parui et dominum magnificum interpellavi in negotio v(estrarum) d(ominationum). Respondet, v(estras) d(ominationes) debere requirere d(ominum) Zrinium, magistrum thavernicorum, et d(ominum) Nadasdium et preterea in congregationibus comitatum, ut v(estrae) d(ominationes) compareant. Credit enim in brevi quatuor hos comitatus convenire pro quodam arduo negotio, ubi, ait, si v(estrae) d(ominationes) comparuerint, unanimi voto scripturos ad suam maiestatem pro vestris do(minationibus) et interpellaturos, ne sua maiestas ad simplicem querimoniam quorundam malevolorum v(estras) d(ominationes) extra solitum regni ita misere laniari velit. Deus v(estras) d(ominationes) spiritu suo sancto regat et consoletur, liberetque ex ore sevissimorum leonum ad laudem et gloriam nominis sui sacratissimi, amen. Datę Gizingię, 18. Aprilis anno 1584.

V(estrarum) d(ominationum) servitor :

Stephanus Beythe, minister verbi divini.

Kívül : Prudentibus et circumspectis dominis, dominis civibus senatoribus civitatis liberę Soproniensis etc., dominis mihi summa observantia semper colendis.

Jelzése : Lad. XII et M. fasc. 2. nr. 58.

Papiros, vízjegye : kettős paizs, mely felett szög-mérő látható. Zárlatán zöld viaszba nyomott tojásdad-alakú gyűrűsbecsét helyével.

E levél megértéséhez meg kell jegyeznem, hogy a soproniak ev. lelkészeik kiűzetése miatt fordultak

Batthány Boldizsárhoz, kinek válaszáat közli Beythe a fenti soraiban.

10.

Szombathely, 1584 júl. 1. Dragonus Gáspár közli a soproni tanácssal, hogy feleségének felhatalmazást adott Beythe Istvánnal való megegyezésre.

Salute et offitiorum meorum commendatione praemissa praecor amplissimo senatu non solum hanc momentaneam, sed etiam illam, quae nescit temporis modum foelicitatem ac Spiritus Sancti incrementum ab aeterno Deo per aspersionem sanguinis domini nostri Jesu Christi donari.

Quemadmodum ab initio ita et nunc totam curam domus nostrae inter amplitudines vestras habitae generosae ac nobili matronae Katherinae Deuen, consorti meae etc. negotium cum domino Stephano Boythe transigendum resignavi. Quare qualitercunque cum vestris amplitudinibus vel alio quovis pio homine tam de domo, quam etiam de redemptione rerum concordaverit sive ego in Pannonia, sive extra regnum fuero, semper ratum et firmum habeatur, quam amplitudinibus vestris iterum atque iterum commendo et rogo, ut cum in qua re salutari meo labore amplitudines vestrae opus habuerint, tudo (!) meo humeri (!) inponant, ego certe laeto ac jocundo omnibus viribus instando pro posse perficiam animo. Deus optimus maximus amplitudines vestras conservet in graemio suae catholicae ecclesiae sanctae omnibus diebus vestrae vitae. Datum Sabariae, 1. Julii anno domini 1584.

Amplitudinum vestrarum totus: Caspar Dragonus.

Kivül: Clarissimis, integerrimisque viris dominis magistro civium, judici, juratisque assessoribus amplissimi senatus Soproniensis etc., dominis et amicis observandissimis.

Jelzése: Lad. XXV et Z. fasc. 2. nr. 95.

Ívpapír, melynek vízjegye: kétfejű sas. A levél zárlatán födött címerpecsét van.

11.

Németújvár, 1587 márc. 25. Beythe István a soproni tanács értesére adja, hogy Dragonus Gáspár házának eladásába beleegyezik és azt kéri, hogy a vételár felét nevében Frankovith Gergelynek fizessék ki.

Prudentes et circumspecti domini, domini mihi multum observandissimi post salutem et servitiorum meorum commendationem. Caspar Dragonus, cum quo mihi in conspectu vestrarum dominationum lis fuerat de negocio certi debiti, suam domum, quam in civitate vestrarum dominationum habet, divendere vult et me rogatum habuit, ut venditioni ipsius annuerem. Cum dimidiam partem domus iure mediante ego obtinuerim, itaque non contrarior, divendat et illam summam concedat manibus domini Gregorii Frankovith doctoris medici in civitate v(estrarum) d(ominationum), qui meum concreditum scio, quod mihi restituat habita primum ratione cum eodem Dragono. Hęc tantum significanda v(estris) d(ominationibus) duxi et Deus v(estras) d(ominationes) conservet quam felicissime! Data Gizzinge, 25. Martii mensis anno domini 1587.

Dominationum vestrarum servitor :

Stephanus Beythe predicator.

Kivül : Prudentibus et circumspectis dominis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis regie Soproniensis etc., dominis patronis mihi summa observantia semper colendissimis.

Jelzése : Lad. XII et M. fasc. 2. nr. 66.

Papiros vízjegy nélkül, zárlatán tojásdadalakú, homályos körvonalú gyűrűspeccsével.

12.

Németújvár, 1587 júl. 21. Beythe István superattendens és németújvári lelkész elismeri, hogy a soproni tanács neki 200 magyar forintot kifizetett Dragonus Gáspár körmendi lelkész és neje háza után.

Stephanus Beythe superattendens ecclesiarum Dei in Vngaria et pastor, ministerque verbi divini apud Vywarinos memoriae commendo per praesentes, quibus expedit, universis. Siquidem nobilis domina Catharina

Dewen, consors reverendi domini Chasparis Dragoni, contionatoris Kőrmendiensis, mihi certam summam pecuniae debuerat, quod post venditas aedes lapideas in civitate Soproniensi sitas et habitas de capitali sorte quadriagentorum florenorum ducentos florenos Hungaricos cum consensu tam praefatae dominae Catharinae, quam Chasparis Dragoni de manibus nobilium, prudentum et circumsectorum dominorum magistri civium, iudicis et juratorum senatorum regiae et liberae civitatis Soproniensis in Vngaria, penes quorum fideles manus pecunia praefata fuit deposita, integre et sine defectu aliquali accepi et levavi. Super quibus ducentis florenis Vngaricalibus eosdem dominos hisce literis expeditoriis seu quietantialibus liberos reddo et expeditos pronuncio omni fraude et dolo semotis. In cuius rei evidens testimonium literas has expeditorias manu propria scripsi, subscripsi et sigillo meo usitato roboravi. Datae Nymethwywarini, XI. die Julij iuxta vetus calendarium, anno 1587.

Idem Stephanus Beythe manu propria.

Jelzése : Lad. XII et M. fasc. 6. nr. 241.

Papiros vizjegy nélkül. A szöveg alatt tojásdad-alakú, elmosódott körvonalú födött gyűrűspecséttel. Csak az aláírás származik Beythetől.

13.

Sopron, 1587 júl. 23. Beythe István superattendens és németújvári lelkész a soproni tanácsot nyugtatja 200 magyar forint lefizetéséről, amely összeg Dragonus Gáspár kőrmendi lelkész és neje soproni háza eladásából korábbi bírói ítélet alapján őt illette meg.

Stephanus Beythe, superattendens ecclesiarum Dei in Hungaria et pastor, ministerque verbi divini apud Vyvarios, memorię commendo tenore presentium, quibus expedit, universis, quod cum generosa domina Caterina Devön, consors reverendi et nobilis domini Casparis Dragoni concionatoris Kőrmöndiensis mihi ex adiudicatoriis aliis literis certam summam pecunię debuisset ex precio domus praefati domini Casparis, mariti sui, quę est Sopronii in interiori civitate, obstulissetque sese contentaturam, quamprimum domum

illa(m) divendidissent. Itaque nunc vendita domo de capitali sorte quadringentorum florenorum, quos senatus Soproniensis apud se reservarat, mihi ex consensu iam præfatę domine Caterine et voluntate ducentos florenos pure et sine defectu magister civium, iudex et iurati cives eiusdem liberę civitatis Soproniensis in manus meas tradiderunt et exolverunt, satisque fecerunt pro illa transactione cum domina præfata. In cuius rei firmitus testimonium ad uberiozem cautelam dominorum civium præfatorum et domine Catherinę has mea exaratas manu literas sigillo usuali munitas tradidi et eisdem quietos immunesque huius obligaminis reddidi. Data Sopronii, 13. Julii 1587.

Idem Stephanus Beythe manu propria.

Jelzése : Lad. XII et M. fasc. 6. nr. 243.

Papiros vízjegy nélkül, a szöveg alatt tojásdad-alakú, elmosódott körvonalú fődött gyűrűspecséttel. Az egész nyugtatvány Beythe kezeírása, csak a keltezésben olvasható: *Sopronii, 13. Julii* szavak más kéztől valók.

Bár nincs feltüntetve, de bizonyos, hogy itt is a régi naptár szerint számították a keltezést és ezért oldottam fel azt az új naptár szerint.

14.

Németújvár, 1604. ápr. 22. Beythe István Frankovith Gergely özvegyének, Nagy Pál nejének érdekében arra kéri a soproni tanácsot, hogy soproni szöleje eladását ne akadályozzák meg, mivel ezt az özvegy mostani férjével egyetemben vásárolta meg és a vételárért ismét ingatlant akar venni Németújvárott.

Egregii, prudentes et circumspecti domini, domini mihi summa observantia colendissimi post salutem et servitiorum meorum commendationem. Venit ad me generosa domina consors Pauli Nagy, quondam relicta vidua domini Gregorii Frankovith, amici nostri singularis, expostulans, quod vestrae dominationes vineam suis et mariti ipsius presentis emptam expensis in territorio vestrae dominationis liberę civitatis a venditione prohiberent, nec sinerent, ut precium levarent

et interponere causam, ne aliquando liberi relictī a pręnomīnato Gregorio Frankouith molestarent iuridica requisitione vestras dominationes in paternae possessionis expectatione. Quantum autem ab illo remanserit, mihi satis est notum. Ego apud me habeo filiolum. Vestrę dominationes nihil in causa hac vereri debent, manifeste enim scio, vineam ipsam horum expensis comparatam et nunc precium illius non conant disperdere, sed hic in bonis domini nostri magnifici equalia bona vel potiora volunt precio eiusdem comparare et pro utriusque partis liberis parem curam gerunt. Itaque vestrę dominationes ne prohibeant a venditione, permittant, ut liberorum curę invigilent et ego ipse vestris dominationibus reserviturus sum, quantum mea exigua sorte potuero. Et has meas literas retineant pro perpetua cautela, quod heredes pręfati Gregorii Frankouith neminem pro hoc suo iure civitatis vestrę dominationis molestaturi sint. Valere vestras dominationes circumspicias quam felicissime cupio. Datis Nimöth Vyvarini, 22. Aprilis anno 1604.

Vestrarum dominationum servitor :

Stephanus Beythe, prędicator.

Kivül : Egregiis, prudentibus et circumspectis dominis, domino consuli, iudici et senatoribus libere civitatis Soproniensis etc., dominis mihi summa observantia semper colendissimis.

Jelzése : Lad. XXIV et Y. fasc. 10. nr. 665.

Vízjegynélküli papiros, zárlatán tojásdadalakú, homályos körvonalú, födött gyűrűspecséttel és ez egykorú feljegyzéssel : *praesentata 28. Aprilis anno 1604.*

T A R T A L O M.

Lap

Előszó	3
Szemelvények a Soproni Szójegyzék-töredékből	5
A soproni virágének	7
Szeremlyényi Mihály :	
Egyiptombéli kijövéséről Izraelnek	7
Beythe István :	
Zent Háromság nap után 15. vasárnapi epistola	17
Pinköst napján való praedicatio	24
Zent Háromság nap után 15. vasárnapi evangeliom	33
Psalmus 31.	41
Szigeti Frankovith Gergely doktor :	
Aprolék orvosságok	42
Jer dicsérjük az Istennek fiát	43
Artner Sebald levele	45
Nyéki Vörös Mátyás :	
Részlet a Dialogus-ból	48
Részlet a Jóra intő csengetyűből.....	49
Az mulandó világtól való búcsúzás az örökkévalóságért	51
Mária-énekek	52
Kis János :	
Hajósének	56
Hymnus a' bölcseséghez.....	58
Kazinczy Ferencznek öszvekelésére	60
Sopron tájékához	65
A Hazához	66
Millyen feltételek alatt lehetnek a' szépnembéliek versírókká.....	69

Emlékezések az életből :

1. Kis János megalakítja a Soproni Magyar Társaságot	72
2. Kis János felfedezi Berzsenyi Dánielt ..	75

Dukai Takách Judit :

Az én képem	77
A kesergő özvegy	79
Férjemhez	81

Kovács Márk János :

Imádlak nagy Istenség	82
Most lett a kenyér Krisztus testévé	83
Áldunk téged, óh angyali kenyér	84

Frankenburg Adolf :

Részlet az Emlékiratok-ból	84

Jegyzetek	89

Adattár	102

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára <u>2295</u> / 195 <u>2</u> sz.

15. **Bessenyei György: Anyai oktatás.** (Budapesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézet. Sebestyén Erzsébet tanár.) Ára 1— P.
16. **Bessenyei György: Magyarság. A magyar néző.** (A budapesti Mátyás király-reálgimnázium „Mátyás király” önképzőköre. Gazdag Lajos, Horváth L. László, Kovács Miklós, dr. vitéz Polgáry István tanár.) Ára 1— P.
17. **Hajnal Mátyás: Az Jesus szívét szerető szíveknek ájtatosságára.** 1629. (Budapesti Szent Margit-leánygimnázium.) Ára 2— P.
18. **Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai.** Harmadik sorozat. (A budapesti Bolyai-reáliskola önképzőköre. Dr. Lányi Ernő tanár.) Ára 1— P.
19. **Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai.** Negyedik sorozat. (Budapesti Berzsényi Dániel-reálgimnázium. Dr. Halász László tanár.) Ára 1·50 P.
20. **Pázmány világa.** (Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. Dr. Brisits Frigyes tanár.) Ára 4— P.
21. **Tragédia magyar nyelven.** Az Sophocles Electrájából nagyobb részre fordítottatott Pesti Bornemisza Péter deák által. (Br. Diószeghy Erzsébet.) Ára 1— P.
22. **Riedl Frigyes: Vajda, Reviczky, Komjáthy.** (A kaposvári egyesületi leánygimnázium önképzőköre. Dr. Biczó Ferenc tanár.) Ára 2·50 P.
23. **Berzsényi Dániel: A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól.** (A kaposvári községi fiú felső kereskedelmi iskola önképzőköre. Dr. Merényi Oszkár tanár.) Ára 1— P.
24. **Régi magyar folyóiratok szemelvényekben.** Athenaeum, Életképek, Hölgyfutár. (Budapesti áll. Szent László-reálgimnázium. Dongó Orbán tanár.) Ára 1·50 P.
25. **Baresay Ábrahám költeményei.** (A budapesti Verbőczy István-reálgimnázium VIII/A. osztálya. Szira Béla tanár.) Ára 2— P.
26. **Riedl Frigyes: Madách.** (A budapesti Ráskai Lea leánylíceum Riedl Frigyes önképzőköre. Dr. Hanvai Ilona, dr. Feltóthy Anna tanár.) Ára 2— P.
27. **Madách Imre levelezéséből.** (A pesti izr. hitközség reálgimnáziumának önképzőköre. Dr. Komlós Aladár tanár.) Ára 1·50 P.
28. **Horvát István Magyar Irodalomtörténete.** (A debreceni ref. gimnázium és a Dóczy-leánygimnázium

- ifjúsága. Dr. Pap Károly egyetemi tanár.) Ára 1-50 P.
29. Magyar reneszánsz írók. (A budapesti Berzsényi Dániel-reálgimnázium ifjúsága. Dr. Kardos Tibor tanár.) Ára 2— P.
30. Greguss Ágost: Írói arcképek. (Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. Dr. Mellinger Kamilla tanár.) Ára 4— P.
31. Karaacs Ferencné Takács Éva válogatott munkái. (Kecskeméti Horthy Miklós ref. tanítónőképző-intézet tanári testülete és tanulóifjúsága. Dr. Evva Gabriella tanár.) Ára 1.50 P.
32. Verseghy Ferenc: Rikóti Mátyás. (Szolnoki állami reálgimnázium és a városi fiú felső kereskedelmi iskola ifjúsága. Dr. Pauka Tibor, Kemény László tanár.) Ára 2.50 P.
33. Vachott Sándorné: Rajzok a multból. Emlékiratok. (Szemelvények.) (Budapesti Baár-Madas református leánylíceum önképzőköri ifjúsága. Papi Biró Izabella tanár.) Ára 1.50 P.
34. Szeged a régi magyar irodalomban. (Szegedi Református Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Bethlen Gábor köre. Bakó László ref. lelkész. Ára 1.50 P.
35. (Kisdi Benedek) Cantus Catholici. 1651. I. A budapesti Ranolder-intézet r. k. tanítóképző növendékeivel sajtó alá rendezte és kiadta Raffaelli R. Raffaella nővér, tanár. Ára 3-50 P.

36. Sopron a régi magyar irodalomban.

Sajtó alá rendezte Dr. Vitéz Házi Jenő Dr. Augusztinovicz Elemér tanár közreműködésével. Kiadta a soproni áll. Széchenyi István gimnázium ifjúsága. Ára 2 P.

Az országos érdeklődést keltett sorozatot a legfelsőbb kulturális hatóság is szívesen támogatja.

A V. K. M. 30.449/932. V. ü. o. sz. alatt melegen ajánlja a M. I. R. köteteit a középiskolai tanári könyvtáraknak,

660—02—90/1931. sz. alatt a kereskedelmi iskolák és tanító-, valamint tanítónőképző-intézetek tanári könyvtárainak.